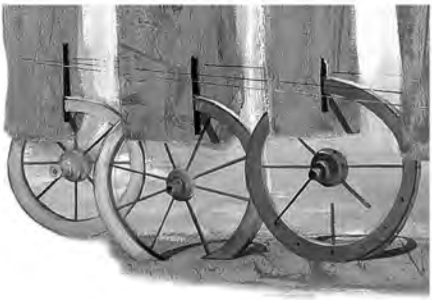

Дрэва для райскай птушкі

Раіса
БАРАВІКОВА

Лірыка

Дрэва для райскай птушкі

Мінск
«Мастацкая
літаратура»
2007

УДК 821.161.3-1
ББК 84(4Беи)-5
Б24

Серыя заснавана ў 2007 годзе

Прадмова Івана Штэйнера

У афармленні кнігі выкарыстана карціна Віктара Альшэўскага

Выпуск выдання ажыццёўлены
па заказу і пры фінансавай падтрымцы
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

ISBN 978-985-02-0901-6

Самотная ў капелюшы на фоне саду

САД, САМОТА, ЭЛЕГАНТНАСЦЬ, ДОЖДЖ — асноўныя архетыпы паэтычнага свету Раісы Баравіковай. Мажліва іх узнаўленне і не ў строга такім парадку, ды і саму колькасць лёсавызначальна-вектарных артэфактаў можна значна павялічыць, што, несумненна, і зробіць для сябе дапытліва-ўзрушаны чытач і ўзнёсла-раўнівы паэт-сучаснік-сапернік, бо кожны мае дзеля таго падставы ў поўнай адпаведнасці з уласным светабачаннем і светаўспрыняццем і іх дасканалым завяршэннем-увасабленнем у мастацкім слове. Ды і саму сутнасна-вартасную значнасць кожнага з іх можна проста ўдакладніць ці падвергнуць кардынальнай пераацэнцы, а сэнсаўтваральную і зместавую функцыі аддаць анталагічнай рэвізіі, але сілавое поле паэзіі застанецца канстантным. Усё мяняецца (Mutantur tempora et nos mutantur in illis), аднак асноўнае, сутнаснае, лёсавызначальнае застаецца непадуладным ні часу, ні абставінам.

Лірычная гераіня паэзіі Раісы Баравіковай вылучаецца заўсёднай элегантнасцю, выкшталцонасцю, сапраўднай жаноцкасцю, якую нельга з'імітаваць, набыць, з ёй можна толькі нарадзіцца і трохі яе ўдасканаліць, адшліфаваць. І гэты пачатак застаецца дамінуючым, вызначальным, апазнавальным, як прыгажосць ружы, як неперадавальна-нявыказаны пагляд лані, як колер і пах вясны.

Сусветная паэзія, як і ўся культура зямной цывілізацыі, адметная тым, што жанчына ва ўсе часы і эпохі глядзіць на свет і на сябе вачыма мужчыны і ў поўнай адпаведнасці з гэтым жыве, дзейнічае і творыць. Гісторыя захавала (бо і гісторыкі ў асноўным мужчыны) толькі некалькі імёнаў таленавітых жанчын, што кінулі выклік звыкламу modus vivendi і змагаліся за ўласнае «Я», за права застацца сабой у любых абставінах і перш за ўсё ў творчасці. У шэрагу знакамітых імёнаў, што пачынаюцца ад слаўных Сапфо і Аспазіі, і імя нашай зямлячкі, бо, усвядоміўшы свой пачатак, яна смела заяўляе: *«Усё ж ткі я па плоці не з божых рук, а з рабра»*.

Сапраўдная жанчына ніколі не мае дакладнага ўзросту, вызначыць які немагчыма, бо яна заўсёды нараджаецца з тысячагадовым вопытам, а таму на сотні пакаленняў мудрэй самага

мудрага мужчыны, бо на генетычным узроўні памятае ўсіх сваіх папярэдніц, уздымаючыся па лесвіцы эвалюцыйнай не толькі ў мінулае XX стагоддзе, у антычнасць, але і да прабабулі Евы і, канечне, да Эдэма, Раю, які аказаўся страчаным.

Як сцвярджае «Библейская энциклопедия», *«рай — это слово персидскаго происхожденія и означаетъ садъ»*. Мара пра сад — гэта чарговая спроба стварэння ідэальнага свету ўзаемаадносін чалавека з прыродай, аднаўлення раю на зямлі, які ўспрымаецца не як проста чароўна-захапляльнае бытаванне, не дэкор быцця, а ягоная філасофія, экзістэнцыя, эстэтычнае ўяўленне-ўспрыняцце глыбіннай сутнасці і маральнага імператыву, сугестыя ўзаемаадносін чалавека з людствам і акаляючай прыродай. Сады на зямлі ствараліся для роздуму, паэтычных медытацый, вучоных заняткаў, у Сярэднявеччы — для малітваў. Для паэтаў сад быў усім, бо іх можна было чытаць, у залежнасці ад настрою, як лірычную споведзь, узнёслую навелу, філасофскі раман, вострую драму ці крывавую трагедыю. Аднак ва ўсіх была глыбока схаваная адзіная патаемная мара-надзея, аб якой не прызнаешся нават самому сабе,— вярнуцца ў Эдэм, здабыць страчаны рай, шматмернасцю разумення якога можна вытлумачыць усё на зямлі.

Паэтычны сад Раісы Баравіковай — унікальна-універсальная з'ява ў вербальным мастацтве радзімы, caputi mundi (цэнтр сусвету), які пад рукою майстра набывае самае разнастайнае ўвасабленне, дзе можна ўбачыць спалучэнне класічных і ўласнанацыянальных традыцый:

Цудоўны сад ляжаў як на далоні.
І хваля недзе білася аб бераг.
А нехта невядомы струны кратаў,
І песня незямная там гучала.

Над усім рамантычна-баладным светам паэзіі усіх часоў і народаў гучыць эолава арфа, загадкава-таямнічы інструмент, якога ніхто не бачыць, бо ён размешчаны ў недаступных месцах (на вежах замкаў, у гротах, спецыяльна ўзведзеных шпілях), але ўсе трапляюць у палон чароўнай эфірнай музыкі. Так і рамантычная дзяўчынка шукае сваё шчасце, што ўвасоблена ў трызненнях-марах пра страчаную радасць, рэшткі якой, трапляючыся на шляху пошукаў, нагадваюць іх няспраўджанасць. Рэліквіі ж былой рэальнай субстанцыі можна сустрэць паўсюдна, бо цяжка зразумець — гэта *анёл* над намі *лунае* ці *лёгенькі матыль*? Памяць пастаянна і настойліва вяртае *да тых начэй, у белы сад*. Лірычная гераіня кліча за сабою і самага блізкага чалавека: *«О, не цяпер. Хадзем у сад, // там сярод стоеных прысад // блукае поўня нібы лунь // і аксамітам вабіць рунь»*.

Нешта падобнае, ва ўсякім разе інтанацыйна, заяўляла гераіня «Найвышэйшай Песні Саламона». Там сапраўдны сад радасці

незямной, бо ўсё пераліваецца колерамі вясёлкі, там цвітуць мальвы, лілеі, шыпшына, сам сад, урачысты і зялёны, стаіць за сіняй азярынай, там дрэвы грывастыя, расліны калючыя, рабіна гронкай распальвае світанак, былку будзіць чмель, лісце прымае ў свой шацёр салаўя, вясёлка пёркамі паўліна пад лёгкім марывам гарыць, сцяжына губіцца між траў, крыніца — гэта расточак пасярэбранай вады, спакойна спіць змяя ў траве ля дрэва, прамень заўсёды выглядае з-за саду, дзень праліваецца святлом толькі на сад. Усё самае светлае, чыстае, узнёслае ў гераіні звязана толькі з садам. *«Я адчайна чаромху ламала // ў салаўіных зялёных садах»; «высвіствау салаўіны сад»; «у садзе, над маёй вішняй, // дугой узняўся цуда мост». «І нават клёны мне бачацца садам, // якому красаваць, шумець, радзіць».*

Толькі тут і толькі пасля розных здарэнняў і здзяйсняецца яшчэ адзін, куды больш значны, цуд. Як з парыву ветру, што непрыкметна кранаецца струн арфы, злятае дзівосная песня, так і з усмешак і жаданняў, пазіркаў і мар, расчараванняў і спадзяванняў, у гэтым зямным садзе — асколку былой велічы — нараджаецца жанчына. І гэтыя працэсы роўнавяліка-неспазнальныя, бо нованароджаная жанчына жыве па ўласных законах:

То трапяткім лістком яна заб'ецца,
то рэхам разбяжыцца праз лясок,
то страпянецца пудкай птушкай сэрца,
то раптам слёзы, як бярозы сок.
Яна жыве, прасцёршы ў свет далоні,
Ёй саступае далеч у красе...

Яна больш прыгожая, чым званцы на ўзмежку садоў, дзе сініца сцеражэ цішыні чабаровае лапік, вось чаму смела прапаноўвае каханаму на паляне за садам быць *«майго бяссоння вартавым»*.

У класічнай беларускай традыцыі сад часцей за ўсё ўзрабляўся не толькі дзеля эстэтычнага ці любоўнага задавальнення, колькі з пазіцый варуна матэрыялістычнага. І хаця гераіня Раісы Баравіковай са спагадай згадвае лёс блізкіх: *«Згібеў Адам. Адгаравала Ева. //Бабулі Марфе сніцца боскі сад... // У кожнага свае спакусы дрэва // і свой ва ўсе часы нядрэмны гад»*, яна таксама лічыць, што сад набывае дасканала завершаны выгляд толькі тады, калі ў ім з'яўляюцца плады. І не так істотна, ад каго яны, ад ворага чалавечага *(«і спакушае жонак гад // пакаштаваць таемны яблык»)*, ад Афрадыты (кожная з зямлянак марыць прыняць удзел у двубоі з Аленай Прыўкраснай), ад Евы, рэальна-зямны, бо самыя шчырыя размовы-развагі з самымі блізкімі людзьмі (братам і маці) таксама адбываюцца ў засені яблынь. *«Турботны дзень пад яблыняй завершаны»* і ўсё мяняецца ў гэтым сусвеце, бо *«хутка зоркі лёгкія над садам // пачнуць збіваць салодкія плады»*, а сам ранак заглядвае *«антонаўкай крамяною ў душу»*.

Яблык набывае выключную сімвалізацыю-фетышызацыю. І паступова з прылады спакусы пераўтвараецца ў плод з дрэва пазнання *(«калі ў руках трымаеш яблык спелы // не думаеш пра сад чужых зямель»)*, бо пад шум яблынь у нашым садзе яна спрабуе спавядацца самаму дарагому чалавеку — «Маме». І ўрок Евы (у тым, як разумее большасць люду паспалітага) адыходзіць на другі план *(«не прасі запаветнага слова, // я ўсё роўна цябе падману»),* сутнасцю лірычнай гераіні становіцца вера і спадзяванні на вернасць.

Якраз і ярка-канкрэтныя змены ў садзе і нагадваюць пра спрадвечную зменлівасць жыцця, дзе немагчыма затрымацца назаўсёды ў леце, не гаворачы пра вясну.

«Мінала лета, чэзнуў сад» (А ў «Восеньскім садзе» гучыць зусім іншая музыка, не тая, якую так чакала не толькі наіўная дзяўчынка, але і маладая жанчына. Лета было сімвалам шчаслівага саду — *«тады там яблыні цвілі, // ды не патрэбны стаў садоўнік, // і немаведама калі // сад звёўся,— пусташ ды дзядоўнік»*). І цяпер ужо не адпусціць душу ў рай. «Вераснёвы сад» не ўспыхне восеньскім нават агнём, бо і *«русалка пырсне там не ўсмешкай, // а плачам тоненькім на скронь».* Таму жаўцее *«з трох яблынь маленькі садок»,* а душою валодае смутак, *«нібы падбелены садок».*

Самота валадарыць сусветам, а яе дасканалым сімвалам становіцца зязюля шэрая, што можа зляцець з вышытага матчынага палатна, закуваць, агарнуць жалем, зрабіць сад жоўтым, змрочным, вераснёвым. У хвіліны найбольшага шчасця прыходзяць дажджы, бо яно ходзіць у пары з самотай, тугой, тады якраз увесь свет задажджыць, туманам горад заімжыць. І прасі — не прасі, выганяе дождж адзінага з саду, нібы паганы вартаўнік (паэма «Двое на зямлі»), хаця і ён умее спяваць, але выразна па-свойму, па-дажджынаму. Ён нават становіцца героем «Мікрапаэмы трох дажджоў», дзе ў трох васьмірадкоўях ствараецца вобраз гэтай высокапаэтычнай і сімвалічнай з’явы прыроды, што з радасцю шчаслівага хлопчыка-гарэзы праз статус багатага і сакавітага ператвараецца ў трэці дождж — *«абложысты, пануры, // вечнасці загадкавы прамень. // Ён як песня, песня на хаўтурах, // ён як доўгі, неадступны цень».*

«А я з дажджу»,— прызнаецца гераіня «Дзесяці васьмірадкоўяў», дзе яе напарнікам становіцца слота, якая выконвае не толькі ролю фону трагедыі і чалавечага пачуцця, але і асноўнай дзеючай асобы, бо менавіта з дажджу вынікае ўсё наступнае дзейства. Менавіта ён надае мінорнасць усёй паэзіі, поруч з больш класічнымі вобразамі *(«трывожаць неба на світанні // кліны самотных журавоў»)*. *«Дажджом размыла каляіны», «дажджы змываюць з лісця пазалоту», «наляцелі дажджы,— // захлынуўся настрой мой узнёслы».* Менавіта таму яны не забываюцца (*«Той дождж у памяці», бо ад іх застаецца «кропелька на вуснах, дажджынка на губах»*, а ўся прырода ў расінках, дзе адлюстроўваецца сусвет). Таму няхай *«слаўся*

горыччу мокры быльнёг», «Сягоння дождж», «былі нядаўна дрэвы ўсе ў журбе», аўтарка нават піша верш у прозе *«Ліст, нашаптаны дажджом»:*

«Тыдзень дажджоў. Гром заблытаўся ў вецці. Тысячы сказаў у слове адным... Пяшчотнае «Мой!» у раз'юшаным свеце, і ці сустрэнемся ў свеце тым?.. Дзе ні дамоў, ні слязлівага вока, якім пазірае праз шыбку ліхтар... Учора была непамерна далёкай, сёння,— як лёсу ўдар!

Будзе адчужанасць, будзе знямога ад спрэчак, папрокаў, нудных размоў... Гэта пасля! А зараз так многа: «Мой! —
на працягласць дажджоў».

Шумяць дажджы... а ліпень з ружай прыйдзе. То проста дождджык падае напэўна...

«О жанчына! Імя табе — непастаянства». Раіса Баравікова цудоўна ведае класічнае выслоўе, менавіта таму падкрэслівае няўстойлівасць жаночага светаразумення, зменлівасць ейнай натуры, што асабліва заўважна ў дождж, у змены пораў года. Вось чаму яна імкнецца спалучыць неспалучальнае, а ў паэтычных радках аб'ядноўваецца антытэза: сініца імкнецца апець, а найболей — аплакаць; кветка маляўнічая на кладзішчы; *«жыццё саткана з мёду і крыві»; «прарочыца, распусніца, вясталка»; «я чакала каханага ў госці, // з некаханым у лета ішла»; «памірала — жыццё ратавала»; «трэба ўволю паплакаць умець, каб умець // пасміхацца шчаслівa»; «улюбёны, а ідзеш нібы на смерць»; «з радасці мроі ткуцца, // з будзённіц тчэцца жаль»; «адзін гаворыць мёд, другі — атрута, // і кожны выпіць хоча ўсё да дна».*

Хвіліны самоты яна, як спеў жаўранка цішыню, разбівае выклічнікамі, у якіх чуецца непадробная радасць жыцця і чарговае захапленне прыгажосцю сусвету, які можа скараціцца да памераў пакойчыка, балкона з квеценню, нават ложка. Яна не баіцца быць незразумелай, таму смела выказвае схаваныя пачуцці:

«О калі б гэтак...», «О як з пяшчотаю зняверы»; «загадваю сэрцу: "Даволі!"»; «Заўтра ўсё! Патоп!»; «Навошта... Навошта... Навошта?!»

Адзіны сродак вяртання ў былы Эдэм, адзіны ратунак ад сусветных Самоты, Суму, Тугі, Расчаравання, адзіныя надзея і збавенне з цянётаў надзённасці і марнасці быцця — велічнае КАХАННЕ, якое ў той жа час і з'явілася прычынай страты Раю, вытокам Смутку, vanitam vanitus. Аднак, нягледзячы на зманлівасць і прывіднасць пачуцця, на ягоны бляск і святло ляцяць мары ўсіх нашчадкаў слыннай прабабулі, што некалі існавалі на зямлі. Водарам кахання пранізаны ўвесь сусвет, яго немажліва пазбыцца, яно нагадвае пра сябе ўсім і заўсёды, зачараваўшы і прымусіўшы гнацца за *пералёт-травою* (Я. Баршчэўскі), якая і зводзіць людзей, нібы тая русалка-спакусніца, ад якой застаецца толькі далёка-далёкае лясное рэха.

Гераіня Раісы Баравіковай — гэта і «юная цнатліўка, што жыве ў ружовым мроіве святла», і спелая жанчына, для якой

мастакі распісваюць нябёсы, і вопытны чалавек, што глядзіць яшчэ васільковымі вачыма на пабелены (зусім не людзьмі) сад. Яна не мае нічога агульнага з так званай большасцю, бо ў той час, калі яе нібыта сяброўкі-сучасніцы абсталёўваюць кватэры, яна п'е расу ў лясах на досвітку і паважна, з выглядам гетэры, чыёсьці сэрца ў кошыку нясе. Яна ведае магутную сілу жанчыны, якая здольная нават у няволі зрабіць свайго ўяўнага гаспадара рабом свайго цела, яе ўменне нанесці ўдар *(толькі жанчына параніць умее, // зінкнуўшы назаўжды),* ці адправіць яго нават на смерць *(хай гіне за мяне каханак на дуэлі)*. Нягледзячы на пэўную сваю раскаванасць, яна хавае свае пачуцці, бо тыя здольны знесці ўсё на сваім шляху, нібы веснавыя воды плаціну (згадаем славуты верш «...Ля крыніцы бруістае вяне», які на пэўны час быў візітоўкай паэтэсы). Яна сцвердзіла магутнасць жарсці славянкі, што толькі праз некалькі дзесяцігоддзяў паказала *цывілізаванай* Еўропе украінская спявачка Руслана ў сваіх «Дзікіх танцах». Аднак традыцыйна славянка, тым болей беларуска, павінна хаваць свае пачуцці, быць нясмелай і выключна сціплай. Менавіта таму яна не можа рашыцца сказаць пра сваё каханне, а будзе на адным уздыху праходзіць міма кватэры каханага і не зірне на ягоныя вокны; прасіць дазволу вярнуцца з лістападу, завеяў, дажджоў, каб прызнацца ў патаемным; нават пойдзе амаль што на багахульства, бо скажа смяротнаму: *«Да свяціцца імя тваё»,* хаця не аднойчы загаворыць інтанацыяй вялікай Кнігі: — *«Я ложак свой лілеямі ўпрыгожу,— прыйдзі! Прыйдзі й тады...»* Яна гатова свяціць агнём і святлом вачэй, здзьмухнуць месяц з небасхілу, прасіць стомленых працай людзей прачнуцца ад яго плачу і дапамагчы яму адшукаць ейны дом; можа нават паўночны вецер зрабіць лагодным; хоча стаць Папялушкай (хаця якая прынцэса ў 30 гадоў, тым болей што з усіх рыцараў застаўся толькі адзіны таршэр, які нагадвае Дон Кіхота).

Ён вернецца, ён прыйдзе і ў адказ на ўсе заклінанні скажа сваё нястрыманае — люблю, бо без яго няма жыцця і святла — *«то з мяне мяне вымаюць // вочы чорныя твае»*. Пра каханне нельга пісаць, бо чуецца толькі *«то смех, то шаптанне, то ўсхліп»*, хоць словы ткуцца з пяшчоты. Ды і невядома: гэта боскае насланнё ці д'ябальскі пасыл, а тайны жанчыны роўнавялікія навальніцы. Каханне не можа быць шчаслівым *(у драмы не бывае шчаслівы эпілог)*, яно жыве па сваіх законах, бо само жывое і налятае, як віхор, у яго свой адлік часу *(мільёны дзён мяне кахаў)*. Таму дарэмна *шукаюць рукі ласкі блізкіх рук*, лірычная гераіня Р. Баравіковай пацерпіць паразу на полі змагання, але ніколі не прызнае сябе пераможанай. Няхай і забытая, яна жыве ўспамінамі пра той чароўны час, калі была каханаю (яна добра ведае розніцу — ёсць *каханка*, а ёсць *каханая*), калі сусвет быў дзівосным і вясёлкавым, калі пакойчык уяўляўся востравам у акіяне пачуццяў, ноч была бэзавай, поўні белай ладдзя ў светлы сум уплывала, калі жыццё жанчыны ўспрымалася зараснікам шыпшыны, усё патанала ў пялёсткавых

завеях, вёў птах лясны самотны свой матыў. Яна не раўнуе да цяперашняй саперніцы: *«Я не зайздрошчу Вашай палавіне // — жанчына, што пры Вас не знае Вас»*. Як называць цяпер Яго? Яна блытаецца ў тэрмінах *ТЫ, ВЫ, МЫ* (згадаем пушкінскае — *«пустое Вы сердечным ты она, обмолвясь, заменила»*). Услед за М. Цвятаевай падзячыць, што «больна не Вами». Але заўсёды прызнаецца, што страла Амура яшчэ ляціць. *«Бо... нас маладосць адорвае каханнем, // каханне нас вяртае ў маладосць»*. Многія выказванні паэтэсы становяцца крылатымі: *«хто знаў каханне — пакахае зноў»; «знаходзіць той, // хто знаў няволю страты»; «Я страчвала зімою той каханне, // на справе — толькі пачынала жыць»; «Мы дзелім рэха таго, // што песняй быць магло»*.

Яна імкнецца да афарыстычнасці сусветнай класікі, узорам для яе становяцца любоўныя санеты Шэкспіра:

Казаў мудрэц: Яно і нараканне,
І сонца, і пякучай цемры сплаў...
«Якія вочы мне дало каханне!»
Але... спярша душу яму аддаў.

Глыбіня філасофскага пачатку, афарыстычнасць радка сведчаць пра тое, што паэзію Р. Баравіковай нельга абмежаваць рамкамі «соловьизмов» (І. Северанін). У садах яе творчасці лётаюць не толькі птушачкі — песняры кахання, але і зязюлі — сімвал смутку, а ў далёкіх шатрах схавана птушка мудрасці — сава. Пеўчая птушка паэзіі спявае заўсёды, але тон яе песні можа мяняцца, і прытым выразна-кардынальна.

Лірычная гераіня Р. Баравіковай можа лётаць у аблоках, як гераіня народных балад, прасіць пёркі ў птушак і з імі ляцець да каханага, аднак не заўсёды яна з радасцю пазбаўляецца свайго цялеснага пачатку, бо і душа, і ўсе яе праяўленні, увасобленыя ў танчэйшых зрухах, абумоўлены ў пэўнай ступені і матэрыяльна-фізічным. Яна бачыць пэўную небяспеку ў тым, калі хто-небудзь хоча адысці ад сацыяльнай нормы, як і ў тым, што зямное прыцягненне паступова змяншае лёгкасць палёту ў марах і наяве.

Менавіта гэтаму і вучыць гісторыя чалавецтва, дзе жанчыне было надзвычай цяжка ва ўсе часы і эпохі, бо яе жыццё ў значна большай ступені залежыць ад цела. І не дай Божа нарадзіцца непрыгожай альбо непараўнальнай прыгажуняй, першага яна не даруе сама сабе, у другім выпадку — гэтага ёй не даруюць людзі. (Як у Горкага, каханне суседнічае нават з гібеллю і смерцю.)

Раіса Баравікова адчувае выразную неабходнасць, місію гаварыць ад усіх жанчын сусвету. Вось чаму ў яе лірыцы натуральнымі ўяўляюцца словы і інтанацыі гераіні самай паэтычнай паэмы Вялікай Кнігі, што шукае каханага, прысутнічаюць вобразы

слаўных жанчын рускай культуры, адметных прадстаўніц уласнай гісторыі.

Лірычны цыкл «Саламея» вядзе не толькі да Саламеі Пільштыновай, але і Саламеі эпохі Ірада, таму яшчэ і яшчэ раз хочацца задумацца аб уплыве жанчыны на мужчыну і праз гэта — на развіццё цывілізацыі. Беларуская шляхцянка таксама паўстае як неардынарная жанчына, што здольная выпутацца з сілкоў кахання, калі яно не дазваляе раскрыцца ёй як асобе:

Каханне, ты — прывабная быліна,
Дзе з двух герояў нехта вечны раб.

Кожная з гераінь Р. Баравіковай — складаная натура, дваістая, у якой змагаецца вельмі часта неспалучальнае: узнёслае і прыземленае, светлае і цёмнае, каханне і нянавісць. Такой жа ўяўляецца і Барбара Радзівіл, у якой спалучаюцца незвычайная прыгажосць і распуста, з дапамогай якіх яна становіцца жонкай караля. Але якраз сваёй непадобнасцю да іншых, выразнай страснасцю, нераўнадушнасцю, разуменнем свету і цікавыя гераіні яе твораў.

Паэзія Раісы Баравіковай — гэта сад, у якім ёсць і дрэва для райскай птушкі.

Іван ШТЭЙНЕР,
доктар філалагічных навук,
прафесар, член-карэспандэнт
Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі

* * *

Няхай гавораць людзі ля кіёскаў,
што я ў палоне песенных забаў,
што нада мной вясёлкавай палоскай
сусед-мастак нябёсы распісаў.

Сяброўкі абсталёўваюць кватэры,
я п’ю ў лясах на досвітку расу
і незалежна, з выглядам гетэры,
чыёсьці сэрца ў кошыку нясу.

1972

* * *

Я памаўчу. Ты гавары
сваёю шапатлівай мовай,
пакуль завейнасцю ліловай
ноч да канца не дагарыць.

Нішто не вернецца назад.
Пачуцці нашы ў дымцы цьмянай,
а ты малюеш зноўку сад
на капялюшыку каханай.

Кране тугою краявід
пад боскім зоркавым кілімам,
і плакаць хочацца наўзрыд
аб нечым тайным, немагчымым...

1995

* * *

Прастора спазнаецца ў руху,
а як спазнаць цябе цяпер,
калі пакінуў толькі скруху,
і сэрцу, і душы — знявер.

Няўжо замкнёна моцна кола?
Я ж ганарліваю была...
Сляды, твае сляды наўкола,
завея іх не замяла.

А ты прыйдзі, яшчэ не позна,
ты перадумай, пазвані!
О, як натхнёна і высозна
гарыць надзей маіх агні.

1969

* * *

Мне сёння прыснілася хата...
У ёй мы калісьці жылі.
Вясною там бэзу багата,
звіняць над лугамі чмялі.
Праз сон я ў маленства глядзела,
на гнуткі сівы вербалоз,
я зноў святкавала нядзелю
ў зацішку знаёмых бяроз.
Шумелі за хатаю сосны,
і стукалі промні ў акно.
Малою на ўзмежачак росны
спяшалася слаць палатно.
За вокнамі стукалі колы,
зарою палаў далягляд,
і плакала я, бо ніколі
туды не вярнуся назад.

1972

* * *

Сярод папер, сярод лістоў,
сярод маіх штодзённых сноў
тваё імя, твая рука,
узнёсласць лёгкага радка.

Бяру аловак і пішу,
жыццё былое варушу,
як на экране — на сцяне
твой плашч, нібыта бачу ў сне.

Там за акном маім — ліхтар,
адзіны сведка слёз і мар,
ці ж я прызнаюся яму —
пісаць ужо няма каму.

1972

Світанне ў парку
імя Янкі Купалы

Галінка трапяткая ўпала,
як недапісаны радок.
Сад вераснёвы і Купала,
лісця зжаўцелага грудок.

І ля фантана, што за сцежкай,
таксама восеньскі агонь,
русалка пырсне там не ўсмешкай,
а плачам тоненькім на скронь.

Забаваў летніх шчабятуха,
як многа слёз яшчэ пральe!
Паблізу незнаёма глуха
аб камень Свіслач хваляй б'е.

І я прыцішваю дыханне...
Там, дзе лісця ляжыць грудок,
Купала шэпча на світанні
свой недапісаны радок.

1972

Верлібр, напісаны пад раніцу

Алавяны салдацік з андэрсенаўскай казкі,
калі я спакойна спала вясноваю зорнай ноччу,
неспадзявана раптоўна стаў выбіваць чачотку,
і столік пад ім хістаўся, як палуба карабля.
Ён то смяяўся, то плакаў, той прыгажун аднаногі,
рукамі хапаў паветра і некага клікаў тужліва,
і прачыналіся людзі, прачнуўся вялікі горад,
і месяц над ім гайдаўся, як на арэлях хлапчо.
І падалі, падалі зоркі, ноч перастала быць ноччу,
распаўся пакой, як атам у вопыце П’ера Кюры,
а я ляжала спакойна ў ложку сваім вясновым
і зразумела раптам, што ты — мой каханы...

1973

* * *

А на душы і светла, і шчымліва.
Разгубленасць спакоем наталю.
І ціхае скажу табе: «Шчаслівa!»
за тое, што цябе не палюблю.

За свой спакой, за ветлівасць пагляду,
за той агонь, што сэрца не апёк,
і буду ўдзячна, можа, нават рада
твой профіль тонкі прасачыць здалёк.

1974

Заброддзе

* * *

Імжыстай восені разводдзе.
Апошняй электрычкі свіст.
Павольна кружыць над Заброддзем
узняты ветрам лёгкі ліст.

Сачу з падворка за палётам.
Вось ужо бачыцца здалёк,
ацiхлы, стомлены над плотам,
нібыта жоўты матылёк.

Паверыць цяжка, што асядзе,
уб'ецца ў прыдарожны пыл,
а помніцца, нядаўна ў садзе
шумеў, як пара дужых крыл...

* * *

Забродскі шлях. Нябёсаў просінь.
На ўзгорак выбегла адчайна.
Мне дзень прыдаўся незвычайным,
хоць ведала, што хутка восень.

Трава пажухлая хрумсцела,
а я вышуквала прычыны,
чаму ў акне няма мужчыны,
якога бачыць я хацела?

Над вёскай жураўлі кружылі,
быў сум прытоены ў прыродзе,
каму з нас кветкі варажылі:
прыйшла пара забыць Забродздзе.

Я не хацела чуць пра гэта,
узгорак з лёгкасцю мінала.
Яшчэ жыла спякотай лета,
а можа, толькі ўспаміналі.

* * *

Я сёння не прысела да стала.
Усё яшчэ жыву ў тваім палоне.
Я не ў радок, я ў памяць узяла
ласкавае цяпло тваёй далоні.

Пакутліва-трывожна б’ецца ў скронь
бяссонніцы суровы непарадак,
мяне праз ноч вядзе твая далонь
ад ласкі да бяздоказных здагадак.

Кахання растрывожаны агонь...
Лягчэй сцярпець удар кованай пражкай,
мяне праз дзень вядзе твая далонь,
у ноч вядзе, дзе нават дыхаць цяжка.

Дык будзь жа благаславёны за палон!
Скаруся бездакорна волі лёсу.
Начэй забродскіх ярасны агонь
кране ўспамінам голле вербалозу.

Ля чыгуначнага пераезда

Ах, як лёгка ляцелі лыжы!
Быў загадкавым пошум хвой.
Нечы шалік пушысты і рыжы
прыняла на імгненне за твой.

Трапяталі спалохана вейкі,
хоць здаваўся раўнюткім адхон,
за якім прабягалі рэйкі
невядомай тузе наўздагон.

І з прыродаю снежнаю ў згодзе,
ледзь стрымаўшы кароткі уздых,
я ўявіла на момант Заброддзе
сярод схілаў таемна крутых.

1975

* * *

Гронак рабінавых медзь
разлуку сыграла мне,
плюшам падбіты мядзведзь,
быццам жывы, уздыхне:

— Ты супакойся, не плач...
Суму не варты твой госць,
вер мне, ягоны плашч
заменіць табе мая поўсць.
Рыжы ўскудлачаны плюш
намнога цяплей за балонь,
а хочаш, куплю капялюш —
і буду зусім як ён.
Мне ты не скажаш: «Прыедзь!»
Буду я побач заўжды,
плюшам падбіты мядзведзь,
цябе ахіляць ад бяды.
Буду зімой частаваць
мёдам з запасаў сваіх,
будзем з табою спяваць
добрыя песні ўдваіх...

1975

Восеньскі сад

Прытушыць дождж агеньчык пачуцця,
у небе жораў крыкам адзавецца,
а я спытаю — як табе жывецца,
ці вычакаў ты долю ад жыцця?

Калыша вецер гэты ціхі сад,
паслухай толькі, музыка якая,
я не яе, каханы мой, чакала,
я думала, ты вернешся назад.

Калі ж аднойчы з’явішся сюды,
што адшукаеш тут, сярод лістоты,
ды не шукай цяпла маёй пяшчоты
там, дзе жалобы восеньскай сляды.

1975

* * *

Выпадкова машыну спыніла...
І зірнула туды з-пад рукі,
дзе фіранка пад колер чарніла,
нібы вершаў маіх радкі.
Пад нагамі патрэсквае гравій,
поўня сцеле сцяжынку-бель...
Так, напэўна, у ціхую гавань
заплывае чужы карабель.
Так, напэўна, сыходзіць на прыстань
з трапа знуджаны морам марак,
ды святло за фіранкай празрыстай,
як падманна прызыўны маяк...

Пад акном Вашым ясень танюткі
будзе поўню гайдаць у лісці
і блакітныя кветкі анюткі
будуць сумам маім цвісці.
Будзе ясень спяваць калыханку
белай поўні пра бераг чужы,
аж пакуль не ўстрывожаць фіранку
гаманою сваёю стрыжы.
Вы адкрыйце яе, аднавесьце! —
нібы з мора ўплыве халадок,
і пранізлівы — Вашай нявесце —
карабля развітальны гудок.

Не патрэбна чужая мне прыстань!
Не прымаю яе аніяк!
За світальнаю даллю агністай
мне міргае інакшы маяк.
Там, далёка, таксама танюткі
будзе ясень ля хаты расці
і зямлі беларускай анюткі
будуць Вамі штолета цвісці.

1975

Пасля дажджу

А на стале маім ляўкоі,
і лёгка мне ўдыхаць азон.
Дарма казаў ты, што ніколі
не вернешся пад мой балкон.
У міг адзін раскрыю дзверы,
зірну на мокры парапет,
туман разрэджаны над скверам,
нібы дымок ад цыгарэт...
Як памяць сэрца заказыча!
Кране тугой вільготнасць дрэў...

Замест цябе з прысад пакліча
самоты квят — ільвіны зеў.

1975

* * *

Выпадкова, без пэўнай прычыны,
спачувальна і не без ласкі,
мне сказала твая жанчына:
— Вы як ліска з японскай казкі.
Муж чытаў мне яе няспешна,
надта ж простая тая навука:
за празмерна салодкай усмешкай
не інакш як сардэчная мука.

Я нічога ў адказ не сказала,
ды тужэй зацягнула пасак...
Там, табою забыты ў зале,
ляжыць томік японскіх казак.

1975

* * *

Стракатасць выставачнай залы
і лесвічны пралёт круты.
Там незнарок табе сказала
нязвыклае да здзіву: «Ты».

Калі суніме вечар спёку,
аблашчыць прыцемак кусты,
як лёгка вымаўляць здалёку
знаёмае да болю: «Ты».

А ноччу чуць, як чысцяць пёркі
стрыжы пад сховай цемнаты...
Не спаць, варочацца і горка
шаптаць да рання зноўку: «Ты».

Выходзіць з дому, кутаць плечы,
збіваць расу з густой травы,
чакаць нязначнае сустрэчы,
каб вымавіць шматзначна: «Вы».

1975

Навальнічнай ноччу

І ўсё ж нашу я ў сэрцы спадзяванне,
што вернецца да берага паром,
таму не наракаю на расстанне,
спакойная ўслухоўваюся ў гром,
бо ведаю: і той, другой, не спіцца,
і бліскавіца ў тым акне ярчэй,
дык хай яна баіцца памыліцца —
у тых агнях агонь маіх начэй...

1975

Жывапіс побач

1. *Вясёлая зіма ў Лошыцы*

Паляцелі снежныя арэлі...
Чуеце, то звон, то дробны смех.
Ён з галін злятае заінелых
бомамі душы маёй у снег.

Лошыцы знаёмыя карнізы
лебядзіным свецяцца крылом.
Ах, якія кветкі там, унізе,
расцвілі і б'юць здаля чалом.

А на дахах, верце, без падману,
мосцяцца шкляныя галубкі.
Сучаць яны ніці, як з туману,
зматваюць у снежныя клубкі.

Паабапал вуліцы паселі
ледзянога царства кавалі,
выбіваюць з жамчуговай белі
пацеркі, маністы, медалі.

Павядзіце здзіўленым паглядам:
снегавік з жалейкай ля варот,
нездарма Снягурка сёння рада
раскруціць вясельны калаўрот.

Сыпануць снягамі нам на ўцеху,
гэта ўжо адчула я сама —
пырснула на твар бадзёрым смехам
Лошыцы вясёлая зіма.

2. *Мак*

Нібыта ішла па вуголлі
цёмнаю ноччу жанчына.
Не лашчыла плечы голле,
ног не калола шыпшына.
Прысела, каб рукі прыкласці
да твару, што гнуткія лозы.
Мо прыгадала шчасце?
Можа, схавала слёзы?
А след яе ў золкім абшары
высвечваў агністай дугою,—
мо сэрца гарэла пажарам?
Мо вусны пякло тугою?
Схілілася долу ўтрапёна,
як першай зары чараціна,—
задыхала часта, натхнёна
жару жывога карціна...

3. *Чырвонае кафэ*

Кафэ ільсніцца цёплай барвай,
на твары водбліск ад слязы.
Ты мне налі што-небудзь, бармен,
як і ў мінулыя разы.

Я гэтым вечарам пярсцёнкі
зняла з рукі і без прыкрас
гляджу ў акно, і месяц тонкі
мне пасміхаецца ў адказ.

Зазначу для сябе, што схожы
ён з чалавекам тым адным,
што стаў цяпер толькі прахожым,
навошта ж думаю аб ім?

Вось і цяпер сяджу ў чаканні,
мо выпадкова ён сюды
са мною прыйдзе на спатканне,
згадае даўнія гады?

За хмаркай месяц тонкі гіне,
знаёмых крокаў не чутно,
і падае барвяны іней
са сцен у белае віно.

1975

* * *

Зіма размашыста пазначыць
сумётам схіл берагавы,
і немагчыма ўжо зыначыць,
як лёс, той накід снегавы.
Абую матчыны валёнкі
і папрастую наўздагад
туды, дзе тонкія сасонкі
журбою высветляць пагляд.
Туды, дзе хіліць долу голле
цяжкая снежная кайма,
сасонкі, рэчка, потым поле,
і большага ў мяне няма.
Табе прасцей, пейзаж прырэчны,
ты мне з гадамі даражэй,
і ад учынкаў недарэчных
цябе прырода ўбераджэ.
А я вяду з сабою сваркі,
хачу на шчасце дні нізаць,
і немагчыма без памаркі
з жыцця жыццё перапісаць.
Іду да некага з віною,
і нехта прыхаваў віну,
і дзень удачы — навіною,
і тыдні страт — не ў навіну.
Сняжок задзірыста іскрыцца,
ля сосен запаволю крок,
дзе, ну зусім як я, храбрыцца
чырванагруды снегірок.

1976

Апошняя сустрэча

Азвуцца хутка снегапады.
Пра іх ужо гамоняць ветры.
А мы з табой зіме не рады
у гэты вечар непрыветны.

У час апошняе сустрэчы
засланы вочы ціхім жалем,
пакутліва накрыла плечы
я пры табе пуховым шалем.

Глядзіш адчужана, зласліва —
я для цябе ужо чужая!
На санках снежаньскіх імкліва
да нас расстанне пад’язджае.

Адводжу позірк свой маўкліва
і час зацягваю упарта,
з табою не была шчаслівай,
а без цябе і жыць не варта!

Лягла на твар разлукі боязь,
ды пагляджу ніякавата...
І пакланюся нізка ў пояс,
нібыта ў нечым вінавата.

1976

* * *

З табой даўно не гаманілі,
а рэха голасу плыло
з велікарускае раўніны
у беларускае сяло.

То адзывалася праклёнам,
то пераходзіла ва ўсхліп,
перагаворвалася з клёнам
і аціхала ў ценю ліп.

А я ваколіцу мінала
на схіле гаманкога дня,
сунічнай брагай сустракала
мяне шчаслівая радня.

Пасля гарэла, як трохкутнік,
сузор’е пад акном маім,
і штось ласкавае трыпутнік
шаптаў мне голасам тваім.

1976

* * *

Пасядзім, мой даўні дружа,
хай сыграе нам ражок,
пад які чужога мужа
не бяруць на ланцужок.

Я на досвітку замглёным
сыплю проса галубам,
мной на шчасце блаславёны,
добрай долі зычу вам!

Без маёй журбы-спагады,
пэўна ж, ходзіцца лягчэй!
Вы, здаецца, нават рады
халадку маіх вачэй.

Што ж за дзіўнае пытанне:
у каноплі з кім хаджу?..
Я пасля... пры развітанні
вам у поцемках скажу.

1976

Зорка палявая

Ах, не трывожце, сэрцу так балюча!
Ах, не прыходзьце прывідам у сны!
Я пабягу дарогаю гаючай
без Вас у далеч бэзавай вясны.

Я пабягу, шукаючы прытулак
няздзейсненым жаданням у гаі,
ад мітусні, ад звону шумных вулак,
туды, дзе ноч калышуць салаўі.

Калі ж узыдзе поўня караваем, —
пазбавіць сэрца смутку і нуды,
у ім пакіне зорка палявая
свайго святла гарачыя сляды.

Ласкава буду зваць яе сястрыцай,
у бездань неба кіньце свой пагляд...
Магчыма, зорка весняя іскрыцца,
а можа, я плыву за далягляд.

1976

* * *

Падобны голас мой на ўсхліп
пакрыўджанай дзяўчынкі,
над снежаньскім спакоем ліп
сваволяць аблачынкі.
Смяюцца дзеці на двары,
а сэрца маё плача,
яшчэ ж учора гаварыў,
што я — твая удача.
А сёння тоненькім ільдом
ты не прыйшоў па следу,
хоць і казаў: у гэты дом
і мёртвы я прыеду.
Я не сумую, бо крадком
падслухала аднойчы:
паэты лечацца радком
і паміраюць двойчы.
Хоць і дрыжыць мая рука,
і сэрца спапялёна,
але мелодыя радка
разлукай не замглёна.
Няхай сто тысяч раз памру,
і зноўку уваскрэсну,
і ведаю: усё таму,
каб слухаў маю песню.
Каб толькі ёй адною жыў,
не называў праклёнам,
і ўсё жыццё сваё тужыў
па мне, як ліст па клёну.

1976

На балконе

На балконе адвячоркам
кветкі ўвішна я палю,
як узыдзе ў небе зорка,
я слязою іх палью.
Ты, сусед, не пасміхайся,
не багата ў нас выгод,
маёй хаты не цурайся,
паглядзі,— які гарод!
Хоць і кветкі, а расліна,
зацвілі, нібыта мак,
я табе сказаць павінна,
ты, сусед, усё ж дзівак!
Я цябе рукою гнуткай,
як лазою, абаўю,
дык заходзь, сусед, я хутка
свае кветкі дапалю.
Хоць і ведаю, што хтосьці
будзе ўнізе ноч стаяць
і каменьчыкі са злосці
у гарод у мой кідаць.
Не баюся, хай кідае,
не было б другіх нягод!
Пэўна, нехта забывае,
што высока мой гарод!

1976

* * *

Цяпер бы лашчыць салаўю
садоў далёкія абрысы,
уздыхам, выдыхам лаўлю
гадамі змененыя рысы.

Гарачым шэптам знемажы,
адбіся ў позірку адданым,
мне цяжка вымавіць: «Чужы!»,
і не магу сказаць: «Каханы».

Адное рэчкі берагі,
на ноч з'яднаныя імжою,
не называю дарагім,
баюся — выплыву чужою.

Салёных ростаняў зашмат
на вечаровым небасхіле,
ты, мной аднесены да страт,
сярод знялюбленых і мілых.

Жыцця пакутнага цяжар
не спакушаецца надзеяй,
навошта целу гэты жар,
калі душою халадзею?

Калі з заклятай нематы
бездапаможна даганяю
гады, з якіх гукаеш ты,
а падысці забараняеш.

1977

* * *

Адплывуць за пясчаную выспу
адгарэлага лета дымы,
я цябе адзінотаю высню,
ты мяне напаслед абдымі.

Ноч агнямі ў акне адміргае,
прымуць новыя нас берагі,
за мяне дакахае другая,
за цябе дацалуе другі.

Валасоў маіх ніць залатая
ападзе на гарачую скронь,
не трымаю! Няхай адлятае
неразумнага сэрца агонь.

На галінах, ад ветру каляных,
захлынаецца лісце ў журбе,
у імя несустрэтых каханых
я аднойчы забуду цябе.

Там, дзе верасень пройдзе ўрадлівы,
дзе крынічны заб’ецца выток,
упадзе на зямлю сіратлівы
адгарэлага лета лісток.

І нішто не ўстрывожыць з гадамі,
не ўсхвалюе чаканым званком,
за цябе адсумую радкамі,
за сябе абляцелым лістком.

1977

* * *

І лістоце апалай няўлежна,
з ночы просіцца ў расцяроб,
як спакойна, як незалежна
ён цалуе не ў губы — у лоб!

І не верыць ніводнаму слову,
з анямелаю ходзіць душой,
быццам тут аднялі ў яго мову
і ніяк не навучаць чужой.

І ў мяне дастаткова пагарды,
не хілю перад ім галавы,
у яго я і слова не варта,
а не знае, што мною жывы.

1977

* * *

Не прашу ні ў кога вернасці,
бо сама не без віны,
адпушчу цябе без рэўнасці
за далёкія млыны.

Позірк светлы не засмуціцца,
не складу ў жалобе рук,
а зямля мацней закруціцца
пад няроўны сэрца стук.

З хаты выбегу, здзіўлёная,
паглядзець на кругаверць,
скажуць людзі: «Улюбёная,
а ідзе, нібы на смерць!»

1977

Дзічка

Ці не вецер там парушыў
сон салодкі на дасвецці,
маладое дзікай грушы
разгайдаў у шале вецце.
Вецер з грушаю гамоніць,
вецер грушу забаўляе,
а яна лісток аброніць
і ад ласкі замірае.
Са старое, даўняй звычкі
заварочваю прывыкла
я да той вясёлай дзічкі,
а яна ў журбе панікла.
Са спагадаю да гора
дакранаешся і... коле,
не таму, што дзікі нораў,
а хутчэй за ўсё ад болю.
Па чужым, далёкім полі
вецер шастае гуллівы,
мо вярбе, а мо таполі
навявае сон шчаслівы.
Незайздроснай долі знічка
ў цёмным небе адгарае,
а пры шляху плача дзічка,
горкі плод у пыл страсае.

1977

Першае верасня

Бяруцца скупа жоўтым кроны,
сумуе восеньская медзь.
Ён думаў, сэрцу забароніць
аб ім жывую памяць мець.

Я сапраўды нямнога помню,
знаходжу ў справах супакой,
бяжыць па тоненькаму промню
пачатак верасня ў пакой.

З ахвотай школьнік занатуе
на ўроку летнюю пару
і, што было, пра што шкадуе,
даверыць сшытку і пяру.

Мне не стае яго старання
і пачынаю разумець:
не трэба сшыткаў для падання,
дзе можна памяццю гарэць.

1977

Госць

1. * * *

Яшчэ на сёння клопат ёсць:
суняць бы неяк грай шпачыны.
А тут насмешка лёсу — госць! —
да адзінокае жанчыны.

Вясёлых спраў паслугачы —
іскрынкі горкія ў наліўцы,
і сэрца трэба ўберагчы,
і штосьці д’ябальскае ў грыўцы.

І запытальны ўзлёт брыва
не хоча з роздумам спрачацца,
у небе поўня, хоць зрывай!
Пры гэткай толькі цалавацца.

Як патрабуе этыкет,
адводжу позірк сарамліва,
жыццё бясконцае ў планет,
і век кароткі — у шчаслівай!

Нямнога шчасця для дваіх! —
не першы дзень жыву з маркоты,
што для яе кароткі міг
расцалаванае гаркоты?

Я не хачу гуляць з агнём,
я закрываю шторай поўню
і ненавіджу за акном
асалавелую шпакоўню.

2. * * *

Скуль ты такі невыносна адважны?!
Моцна зацягваеш ніць...
Гэта мясціна завецца ў нас Дражняй,
можа, цябе падражніць? —

голасам ціхім, ласкавым паглядам,
бояззю ранняй тугі,
нам бы на луг, ды яшчэ да Калядаў
расстагавалі стагі.

Соладка спяць гарадскія кварталы,
сходы бягуць, як гады...
На астраўках каламутных праталін
нашае ночы сляды.

3. * * *

Золка... Золка, ласкавы мой госцю,
я смяюся, мой голас дрыжыць,
між тваёй і маёй маладосцю
поле белага снегу ляжыць.

На якую чарговую згубу
шоўк завейна абцягвае стан,
не цалуй перасмяглыя губы,
ты душу напачатку дастань.

Знаю, смелым няма пакарання,
піць пачаў — дакаштуйся да дна,
можа, нас ашукае світанне,
ды далёка яшчэ давідна.

Ты паслухай, як дыхае цяжка
нам у твары начны веснавей,
і не вельмі славутая пташка,
як апошні пяе салавей.

Там, дзе падаюць,—
　　сцежку не мосцяць:
мне пад ногі не надта сцялі,
без таго твая дужая постаць,
нібы бераг жаданай зямлі.

З трапятаннем ляснога аленя
затрымайся на строме начы,
пакладзі галаву на калені
і над доляй маёй памаўчы.

4. * * *

Бясстрашны, уступай ва ўладу,
даю павечныя правы,
замацаваныя паглядам
скаронай гордай галавы.

Я не шкадую сёння волі,
застыў агонь яе ў вачах,
світальны месяц любіць поле,
ён толькі — ценем у нагах.

Пад гэтай цьмянаю аховай
улады хочацца ўдвая,
я — літасці прашу на словах,
дыханнем гавару — твая...

5. * * *

Я лішняга сабе не назапашу,
свайго ў жыцці ніяк не дабяру,
заві, мой госць, гукай у лесе нашу
запознена харошую пару.

Зямлю калыша год невысакосны,
а хочацца мне высака ўзляцець,

хай ноч усю шумяць над намі сосны,
ім сёння ёсць пра што пашапацець.

Ігліцы перасохлае пароша.
Пінжак далей у зараснік пасунь,
мажліва, лес з прытулкам не паможа,
дык дапаможа ў шчасці нам лясун.

Калі ў руках трымаеш яблык спелы,
не думаеш пра сад чужых зямель,
з табой не я была ў вясельна-белым,
а тут... туман, як вэлюмная бель.

Прасі, мой госць, садзі за стол заручын
крылатых дружак з тых, што галасней,
бо толькі птушкі голасам сугучны
і сэрцу, і абдымкам, і вясне.

Якім запевам нас яны напояць?!
Але не трэба птушкам многа ўмець,—
я аддаю сваю для песні споведзь,
ім лета будзе мала, каб прапець.

6. * * *

Не распытвай. Ты бачыш, што маю...
Я ўспаміны кідаю для тых,
што пяшчотна другіх абдымаюць
і сумуюць па вуснах маіх.

Не шкадую струны абарванай,
густа звоняць пад ветрам драты,
можа, песня мая — адспявана,
а душа захавала матыў.

Апранулі зялёнае вольхі,
я сукенку пад мак падбяру,
не загадваю, госць мой, наколькі,
дастаткова, што зараз гару.

У пунсовым сустрэну світанне,
хоць на колер ды маю правы!
Нават кніжак няма пра каханне —
век халодным разлікам жывы.

Не хачу, каб дурэлі на шпагах,
і ў геройстве ёсць многа маны,—
не узважвай, мой госцю, на вагах,
знаеш... сэрца не мае цаны.

Не тужы. Раздажджылася трошкі,
ападзе ручаёвая плынь...
За аўсамі распусцяць валошкі
мне ў пасаг сваю ціхую сінь.

7. * * *

Не сціхае ў буслянцы
    устрывожаны клёкат,
разгайдалася ранне
    на крылах буслоў,
спатыкнецца прамень
    і ўпадзе трапятліва на локаць,
дотык вуснаў праз сон,—
    як працяг недаказаных слоў.

Спі, мой госць, спачывай...
    На рацэ распускаецца лотаць,
як маленькае сонца,
    азірае свае берагі,
колькі ранкаў буслам
    давядзецца над ёю адлётаць,
колькі выпадзе дзён
    мне сустрэць на плячы дарагім?

Пралятае жыццё
    дзе маною, дзе праўдай,
пачынаецца лета,—
    адчуваю далонню цяпло,

падступае, як прывід,
      дзе да спуду сапраўдна
над буслянкаю б’ецца
      маладое крыло.

8. * * *

Зноў закружыла весялосць,
з акон злятае ноч, як сажа,
не абяцай спакою, госць,
што будзе заўтра — дзень пакажа.

Ды і навошта супакой!
Былі б далоні нашы ў згодзе,
я гавару ў паўшэпт з табой
і ў поўны голас са стагоддзем.

Нішто не спісваю на час,
я да яго жыццём прыкута,
хоць ён няўмольна (і не раз)
са мной разлічваўся — пакутай.

Мне горача... Бярэ разгон
на ўсходзе нітачка ўзыходу,
і ў тым наступным віры дзён
я для сябе не бачу броду.

А ў гэтай сцішанай начы
мне ад уласнай думкі смешна —
што час?! Як часта на плячы
каханым мулка і няўцешна.

9. * * *

Па шляхах жыццёвых ходзіць мноства
розных непрадбачаных нягод,
лепш бы павязацца нам сяброўствам
тым, што не на дзень і не на год.

Палкасць — бліскавічная крывая,
зводня расцугляных навальніц,
голас твой заве і акрыляе —
жаўранкам падранкавым звініць.

З маладосці выбегла на сцежку,—
тут бы супакоена прыстаць!
Госць мой, вераснёвую усмешку
з твару пацалункам не сагнаць.

Верасень... жаданы месяц збору,
над садамі лёгкая імгла,
госць мой, не насі ў вачах дакору —
многа мела — мала данясла.

Абдымі... Хай пачакаюць зімы,
нам няма патрэб прыспешваць час,
палюбі пару маёй радзімы,
што пладамі выспела для нас.

І журбу, і весялосць жалеек,
месяца світальнае святло,
пад якім твой жаўранак шалее,
быццам яму лета не было.

10. * * *

Ты скажы мне, з якога суквецця
сплесці той запаветны вянец,
каб не чуўся у шолахах вецця
непрытоена сумны канец.

Гаварыла: прыкметам не веру,
разважала: надоўга! — і вось...—
варажу на сцяблінках аеру,
і выходзіць — прысуднае,— госць!

Толькі госць...
На прыход! — Не на годы!

Цяжкім хмелем спаўеш галаву...
З кожным новым тваім адыходам
разумею, што стратай жыву.

Не ўзыходзіць лістота на палі,
жывяць дрэва яго карані,
я баюся — ты толькі абпаліш,
а гарэць не дасі на агні.

Не заву безмяцежнага шчасця,
свет здаўна да гарэння жадзён,
ды калі разгараюцца страсці,
просіць свет супакойлівых дзён.

Не капрыз. Не настрой. Не развага.
Горка сэрца гаворыць з табой,
знаю я, як цалуе адвага,
калі ўпэўнена — выйграе бой.

11. * * *

Што прыхопім з сабой? Што забудзем?
Дый няма асаблівых прычын
помніць гэты валошкавы будзень
і густое кустоўе ляшчын.

Маладая зязюля не лічыць,—
маладая зязюля — заве...
Напаслед я хацела б пазычыць
маладога кування ў яе.

Можа, гэта «ку-ку» парукае...
Госць мой, сёння дурманіць багун,
да цябе выбягае другая,
я паглядам таксама бягу.

Вось падкосяцца лёгкія ногі,
замінаюць трава і карчы,
я не знаю больш доўгай дарогі,
я стамілася, дай адпачыць.

Адыдзі... там шаўковыя косы,
чую смех, ён падобны на мой,
разганяю над свежым пакосам
камарынае радасці рой.

І шукаю дадому дарогу
карацейшую... можна праз мох...
Не чакала, мой госць, да парогу,
выйшла так... правяла за парог.

1977

Зімовы эцюд

Зіма мінаецца, чаму ж
на сэрцы боязна-трывожна,
па белым снезе асцярожна
бяжыш ад холаду і сцюж?
Пачую хутка капяжы...
А мне мілей за ўсё сумёты,
і ціша ранішняй дрымоты,
і лёгкі смутак на душы.
Нібы падбелены садок...
Зірні ў акно і схамяніся,
капрызна просіць: «Пасміхніся!»
Там сына тоненькі слядок.
Зляціць усмешка, і крылом
заб’ецца ў шыбу птушка сонна.
Як непаўторна і будзённа
зямля глядзіцца пад ільдом.
Пагляд да строгасці прывык,
і завывае вецер глуха...
А ты душу сваю паслухай,
там пра вясну пяе кулік.

1977

Русалчына кветка

Яшчэ няма яе, бялюткай...
Ёсць толькі завязі штуршок.
А ўжо ляжыць на хвалі хуткай
пялёсткаў тоненькі штрышок.

І калі з’явіцца гарлачык,
дальбог, пабачу я здалёк —
над ім з русалкаю у мячык
гуляе лёгкі матылёк.

1975

Прыцемкам у бярэзніку

Баюся словамі сурочыць,
часцей — душою гавару,
зімовы прыцемак азмрочыць
бярозы белае кару.
Нібы жанчына пры расстанні,
яна са змроку паўстае;
і штосьці ёсць ў яе дыханні
ад рызыкоўнасці мае.
Сумёты снежныя, як одум,
грунтоўным накідам ляглі,
якому ж сэрцу я злагоду
нясу за ветрам па зямлі?!
Парой разважліва, ціхмяна,
але ж упарта сцерагу
жывы скразняк ад шалу п’яны
на самым ветраным рагу.
Мой дзень — пяшчотай не сагрэты,
душа,— маўчы! Маўчы! Маўчы.
Мне — добра. Я жыву дагэтуль,
як з аблачынкай на плячы.

1975

* * *

Пад соннай ёлкі калыханне,
пад навагодні лёгкі вальс,
дзеля бясконцага чакання
я адмаўляюся ад вас.

Пайду дарогай снегавою
на мроях шчасця варажыць,
каб вам з жанчынаю другою
аб лёгкай страце не тужыць.

Якой надзеяй сэрца песціць?
На кожнай здрадзе свой закон,
а без закону — толькі песні
душою пішуцца спакон.

1978

* * *

Ля крыніцы бруістае вяне
абранёны на шчасце вянок,
тут калісь палявалі славяне
на чужых даўганогіх жанок.

Паўтараецца многае ў свеце,
на палянцы распалім касцёр,
і заблудзіцца месяц у веццi,
як лязо агнявое, васцёр.

У тваім сінявокім аблiччы
я славянскія рысы знайду,
стань жа сёння маім паляўнічым:
я сама пад руку пападу.

І ад радасці хмельнае грузны,
абмінаючы дрэвы і пні,
прыпадзі да распаленых вуснаў
і ў высокія травы шпурні.

Закрычы па-дзікунску штосілы,
абрываючы сукню з пляча,
каб сарвалася дрогкае: «Мілы-ы»
і хіснулася неба ў вачах.

Каб на самым абрыве палянкі,
дзе ў калена густая трава,
ўпадабала я лёс паланянкі
і надломы крутога брыва.

1979

* * *

Ах, нездарма жыла я ганарліўкай,
чакаючы цярпліва твой званок!
Цябе частую леташняй наліўкай
і з дзьмухаўцоў пляту сабе вянок.

Над горадам сваволіць май гуллівы,
я пакланюся зводдаля яму,
а гэты дзень высокі і шчаслівы,
як сонца, над зямлёю ўздыму.

1979

* * *

Шчасліваму і гора дапаможа,
ды ўсё часцей жыццёвы калаўрот
бязлітасна заве у падарожжа
да адзіноты, смутку і згрызот.

Жыву, нібыта долі сваёй вырак,
самотна вочы сінія глядзяць,
і толькі думкі ў невядомы вырай,
нібы лісткі апалыя, ляцяць.

1979

Музыка

Мне не ставала толькі музыкі,
усё астатняе — было!
Дык заіграй жа, промень вузенькі,
каб аж дрыжала ў рамах шкло.

Кідаю вобзем кубак пеністы,
гуляю звонка ад відна,
і смех вясёлкаю праменістай
іграе ў кропельках віна.

З чаго ў мяне такое свята?
Цяпер ужо не зразумець!
Іграю я, іграе хата,
і абяцае клён шумець!

Ён пад акном за вартавога,
але да музыкі ахвоч:
было б яе багата ў Бога,
а мы змаглі б гуляць і ноч.

Гуляць адчайна і трывожна...
Ну, што мне чалавек той дасць,
куды аднойчы з раздарожжа
заехала пабавіць час.

Міналі дні з дажджом і з пылам,
мне б зненавідзець, знелюбіць!
Ну, што з таго, што стаў ён мілым,
калі павінна я забыць.

Забыць! Забыць! Там бераг — коўзкі,
чужое для мяне імя,
там нават гіпсавы Чайкоўскі,
але там музыкі няма.

Там для мяне не заіграе
хоць бы ў адну струну душа,
ляціць паўсцяж мяне прамая
у адваротны бок шаша.

А я з душы зрываю гузікі —
такая сёння весялосць!
Мне не ставала толькі музыкі,
цяпер яна, дакладна,— ёсць!

1979

* * *

Не спатрэбяцца лёгкія вёслы,
далягляд над ракой адгарыць,
як жа цяжка бывае дарослым
толькі позіркамі гаварыць.
Рыбакі пасля добрага ўлову
пад сасною вядуць гаману,
не прасі запаветнага слова,
я ўсё роўна цябе падману.
Сцежка вузкая. Позірк глыбокі.
За ракою шумяць чараты.
Толькі надта ж той бераг далёкі,
ну, а гэты занадта круты.
Не для ўцехі цвітуць адвячоркі! —
будзеш з іншымі словам лаўчыць,
нас не грэюць высокія зоркі,—
і душа безнадзейна маўчыць.
Праўдзі напрасткі за развілку,
тут залішне выразны абрыў,
я, магчыма, прыму за памылку
калі-небудзь і гэты разрыў.
У жыцці недалётаў даволі,
можа, долі сваёй не ўлаўлю,
не схачу разняволенай волі
і ў сабе успамін палюблю.
Стане позірк, як зараз, глыбокім
і праз зараснік лесу густы
уваткнецца у бераг далёкі,
абрываючы бераг круты...

1979

* * *

Я з душы сваёй вырвала слова
і яго акрыліць не змагла.
За абдымак куплю ў птушкалова
маладога пад восень шчыгла.

Каб сшалелы, не проста з настрою,
а з высокае гэтай цаны
заспяваў ён што-небудзь такое...
рызыкоўнае... наўзманы.

Падхаплю перасохлым дыханнем,
што ж ад змоўклага лета чакаць?
Ці не лепш мне з вучнёўскім стараннем
ссалавелай душы падпяваць?

Ветры моцныя ў шыбы ляскочуць
затуманеных зрання акон,
дзесьці бабы дарэмна сакочуць,
што бясслаўна лячу пад адхон.

Дзякуй Богу за нораў нязломны,
непрывыклы таіцца наўзбоч,
аддаю супакой нескаромны
за адну разгавелую ноч.

За адно акрылёнае слова...
І на добрую славу шчыглу
абдыму яшчэ раз птушкалова,
а іначай і жыць не магу.

1979

* * *

Ластаўкі сядзяць напагатове,
крок неасцярожны і... зляцяць.
Сэнс таемны чую ў кожным слове
і баюся позірк свой падняць.

Аддае бульбоўнікам зляжалым
(трэба ж нечым полю прывячаць),
як неўтаймавана лёгкі шалік
зноў ірвецца да твайго пляча.

Я на смеласць гэтую злуюся,
шалік свой зацягваю мацней,
ластавачак спудзіць не баюся,
а за сэрца стала страшна мне.

1979

* * *

Даўно крыклівая малеча
гуляць пакінула ў сняжкі...
Як перабыць мне гэты вечар,
ён адзінотаю цяжкі.

На перамерзлым тратуары
гудуць вятры на ўсе лады,
спрабуюць будучым ударыць
і пражытым б'юць гады.

Жыццё не вывернеш пальчаткай,
дарма гуляць з ім у любосць,—
канец ужо ў самым пачатку
і баранюся тым, што ёсць.

1979

Кастусь Каліноўскі

1

Праспявалі салаўі вячэрню.
Ноч маўчыць.
Заблішчыць раса сцяжэлым зернем
на мячы.

Свечак золкай додніцай назаўтра
не палі.
З поту векавой мужыцкай праўды —
соль зямлі.

Да абедні распяюць туманы
салаўі
над праткнёным дзідаю курганам
у баі.

І яшчэ далёка да памоста,
чысты шлях,
і гарыць лязо сякеры гострай,
нібы сцяг.

2

Не здрадзь сабе.
Фальваркі паліць помста.
Мяцежны дух — істоты ўсёй рывок
у бунт або ў сасновы шум пагоста,
ёсць доўгі век, а ёсць — жыцця на крок.

Не здрадзь сабе.
Склікае пушча вояў.
Крывавы месяц.
І птушыны крык.

Гісторыя —
для славы і герояў.
Здабудзе сабе славу і мужык!

Не здрадзь сабе.
Падзьме завея сечы —
пралеска ў пушчы вырасце з крыві...
Скрыжуй свой лёс з надзеямі галечы,
ёсць кары меч, а ёсць палон любві.

Жыццё адно.
Ноч за яго абсягам.
Катрынка долю выплача ў журбе...
І стане доля ратных дзён працягам,—
не здрадзь сабе!

3

З-за далягляду выплыве світанне,
як пікі, промні ўрэжуцца ў страху...
Я смерць прыму, бы ў край чужы выгнанне,
шыпшыны куст ля хаты — на шляху.

Бывай! — скажу. Табе б на полі бітвы
лепш узрасці, дзе зараз груганнё...
І слухаць абяздоленых малітвы,
пялёсткі к небу ўскінуўшы агнём.

Бывай! — скажу яшчэ сівой жанчыне.
Яны былі са мною да канца,
паплач па іх, а потым па Айчыне,—
паплач за сына, брата і айца.

Мы косы, мы сцягі свае ўзнімалі,
крышылі склеп пранізлівай тугі,
надзею маю, што не ўсе мы палі,
я адыду, і з’явіцца другі...

Засну на міг і бачу: за платамі,
у чорным полі ўюцца крумкачы...
Мундзіры...
Пыл...
Палын пад капытамі...
Узнятыя сялянамі мячы.

1979

Успамін пра цётку Яню

Можа, кляў гаспадарку: гары яна гарам.
Можа, меў гостры зуб на суседа Кузьму.
І, аднойчы ўскіпеўшы, яе ён ударыў,
і яна пакланілася нізка яму.

...І, калі на вазок ён падсаджваў другую,
у яе на вачах, як купец на карму,—
адвярнуўся ад слоў: «Як жа я давякую?!»
і яна пакланілася нізка яму.

А пасля лугавінай, нібы па кіліме,
да сялібы вяртаўся ён цераз зіму,
задыхаўся ад думкі: «А раптам не прыме?..»
і яна пакланілася нізка яму.

1979

* * *

Ужо не трэба шкадаваць
сардэчных слоў, размоў кароткіх.
Замерзла ў Свіслачы вада,
даўно пры сем'ях аднагодкі.

І нехта мой настылы дом
назваў пакутніцкім астрогам,
а я заўсёды за парогам:
пад кронай ці пад ліхтаром.

А найчасцей іду туды,
дзе ў час начны прахожых мала,
дзе зажурыўся наш Купала
пад снежнем ясна-маладым.

Дзе пад сумётам ліст кляновы
заве з глыбінь зямных траву,
дзе я ва ўладзе той размовы,
што людзі споведдзю завуць.

1979

* * *

Міхаілу Пташуку

Чамусьці ўзяў і ўсё парушыў,
на мой прывет — глухі адказ!
Не разышліся нашы душы,—
стаў нехта трэці паміж нас.
А разганяў не раз хмурынкі,
як брат старэйшы нада мной,
дзяліў салоны смак скарынкі
і бедаваў маёй журбой.
Чаму ж тады цяпер не ў згодзе?
Ён мне як правая рука,—
мой астравок, маё разводдзе,
мая туга палешука?
І мне трывожна, мне шчымліва,
хоць здрады ў тым маёй няма,
што адзываюся шчасліва
на тое, трэцяе... імя!
А ён, як быццам так і трэба,
глядзіць сурова з-пад рукі,
з сабой узяўшы толькі неба
палескай вёскі Федзюкі.

1979

* * *

Маме

Як ціха яблыні шумяць
у нашым садзе,
мы адвячоркам ля акна
з табой прысядзем,
пачну расказваць пра сябе,—
табе цікава,
а мне лавіць бы на сабе
пагляд ласкавы.

Жаночы лёс — няпросты лёс,
я гэта знаю,
удосталь смеху, ўдосталь слёз —
усё прымаю,
да сэрца блізка не бяры
мае нягоды,
яшчэ спяваюць салаўі
мне цераз годы.

Як ціха яблыні шумяць
у нашым садзе,
давай жа, мама, ля акна
з табой прысядзем,
цень адвячоркавы, густы
на шыбку ляжа,
табе пра тое, што ўтаю,
вясна дакажа...

1980

Калінавік

Хаду калінавіка чую,
ідзе з барвянай галавой.
Пад небам зорным заначуе
з сяброўкай вернай палявой.

Адчуе млосць у дужым целе,
у кроў ударыць буйны хмель.
Каліна белая рассцеле
яму гарачую пасцель.

Халодным вокам поўня гляне,
пачуе ў полі лёгкі ўздых,
то не трава ў жалобе вяне,
то шэпт каханкаў маладых.

Азвецца ноч гуллівым звонам,
струной напятай загудзе,
з каліны белая карона
у травы спелыя ўпадзе.

Калі ж прачнуцца на дасвецці,
зноў пойдзе ён сваёй хадой,
услед яму заб'ецца вецце
каліны горкай, маладой.

1980

* * *

У тваіх блукае валасах
месяц, а ў вачах блішчыць рыжынка,
мне ж бацькамі дадзена ў пасаг,
на ўсялякі выпадак, смяшынка.

Я гадзіны гэтыя люблю,
справа не абы ў мяне якая,
месячык, старанная, лаўлю,
рукі маладыя апякаю.

Затрашчыць уночы ледастаў,
валасы твае мякчэй за кужаль,
ты яшчэ і сябрам мне не стаў,
а гаворыш: будзеш добрым мужам.

Ды чаго не скажа маладосць!
Да акна прыбілася сняжынка,
і чамусьці добра знаць, што ёсць,
на ўсялякі выпадак, смяшынка.

1980

* * *

У кожным слове ёсць мастацтва,
жыве па прынцыпу адным:
з маленства ўступіш у сваяцтва —
не назавеш павек чужым.

І з гэтай простаю высновай
у моцу сіл сваіх пяеш,
са слова пачалася мова,
а што я, людзі, без яе?!

1980

Серабранка

З якое шчодрай самабранкі,
з якой вясны, з якога лета
плыве па вулках Серабранкі
духмяны водар першацвета?

Не пабаюся, што захмеліць
ускрай былое лугавіны,
яшчэ хачу бяздумна верыць
няхай сабе і ва ўспаміны.

Лічу жыццё сваё звычайным:
сякуць дажджы і спёка морыць,
навошта ж ластаўка адчайна
не-не ды песняю адорыць.

Тады стаю за паваротам,
ліст зелянцовы абрываю
і ад сябе самое ўпотай
кагось далёкага чакаю.

Няўжо не ўспомніць тыя ранкі,
няўжо забыўся ён на лета,
дзе гэтаксама Серабранкай
плыў хмельны водар першацвета?

Як разышліся — не згадаю,
іду штолета на сустрэчу,
і, як тады, лісток зрываю,
і, як пасля, яго камечу.

1980

* * *

Мой N... Далей не буду. Гэта грэх
цікавасцю дражніць людзей пачцівых.
Мне сорамна за мой салодкі смех
і горка за пагляды нешчаслівых.

І ўсё-ткі N... На дыбачках прад ім
кручуся феяй, матыльком вясновым,
і вочы засціць лёгкі мройны дым,
і тлумны свет ва ўсім глядзіцца новым.

Дзесь арганіст садзіцца за арган.
І хтось Нябачны лёсы нашы вершыць.
Мой мілы N... вам выпала: раман!
Мне ж толькі строфы нечаканых вершаў.

1980

* * *

На ўсё, на ўсё кажу: мажліва...
Пры сонцы можна быць дажджу,
пры шчасці поўным — нешчаслівай,
а я — шчаслівая хаджу.

І можна быць пры ліставею
надзіва ціхае начы...
Я аднаго ўявіць не ўмею,—
хаджу шчаслівая пры чым?!

1980

* * *

Калі б я знала, што — ў гадах? —
была б да ўчынкаў асцярожнай,
ды нават слова па складах
раскласці не заўсёды можна.

Калі б я знала,— дзе? Калі? —
узнікне тая агароджа
зямлі, дзе ўжо няма зямлі,—
не пражыла б і дня, быць можа.

Калі б я знала, што няма
душы, каб мне душой прыпасці,
я не чакала б, я сама
сабе адмовіла б у шчасці!

Калі б я знала?..
Свеце мой,
я не хачу глыбінь пазнання,
дай, чым ты жывы, мне жывой,
каб знаць, за што плаціць дыханнем.

1980

* * *

За жнівом надыходзяць дажынкі,
той шчаслівы, хто ўпору дажне,
шчаслівейшы,— хто з першай дажджынкай
толькі-толькі сяўбу распачне.

Дзе жніво маё? — Поле не зжата,
томіць вочы зялёны загон.
Скажа восень, чым буду багата,
мне б хапіла і жменькі з яго.

І яе раздару без астачы
перад выраем вечным сваім,
перад полем, якому аддзячу
тым, што вечны мой вырай у ім.

Дзень мінецца — бліжэй да спачыну,
набіраю з аддачай — вагу,
і раскрыць гэту ісціну сыну,
даўшы свет яму, я не магу.

Каб было прад людзьмі не ганебна,
моцна веру ў жыцці аднаму:
мне дажаць сваё поле патрэбна,
каб было з чаго сеяць яму...

1980

* * *

Жыву, як ёсць, не без заганы,
і не нясу журбы гадам,
і, можа, я другім каханым
сябе па кропельках раздам.

І ўсё, што снег не зацярушыць,
сплыве вясною па вадзе,
і што там губы! Нават душы
не сутыкнуцца анідзе.

Ні тут, ні там... у снежнай сіні,
ах, не пра гэта мой радок,
навошта несці ва ўспаміне
сатлелай памяці грудок.

Пары харошай — недарэчнасць,
на спад збіраецца зіма...
І застаешся ты, як вечнасць,
і знаю — вечнасці няма.

1980

* * *

Мяч, сынам кінуты, злаўлю
і потым весела, як брошку,
дзе б'ецца сэрца, прыкалю
з букета сінюю валошку...

Хутчэй да жыта, за хлявы,
забыць пагляд вачэй суровых!
І да начное сінявы —
шаптацца з лугам чабаровым.

Надыхацца, узяць у кроў
і захмялела, як ад брагі,
заліцца песняй ля жытоў
з жаночай смуткавай адвагі.

Прыкласці рукі да грудзей,
дзе абмірае тонкі кужаль,
і кожнай рыскай заірдзець,
як першай ноччу па замужжы.

Ісці спаволена праз луг
на голас птушкі палахлівай,
дзе, можа, ўпершыню пастух
заплакаў горка і шчасліва...

1980

Рака

Вецер лісце гоніць па дарозе.
Мне даўно няма каго чакаць.
Плешчацца, праклятая, ў парозе
адзіноты чорная рака.

Творыцца няўмольнае ў прыродзе,—
сад правёў у доўгі шлях шпака,
нават прышлы чалавек не зойдзе,
з кожным днём глыбей — мая рака.

І звініць любая рэч у хаце
хваляй, што не знае астраўка,
нехта пазайздросціў на багацце,—
многа тоіць вод — мая рака.

Устаю — яна бурліць гулліва,
спаць іду — плюскоча весялей,
дзіўна, каб была я нешчаслівай,—
гэткая рака ў мяне! — але...

1980

* * *

Раптам сонечна і блізка
позірк твой злаўлю.
Неба — жураўлю калыска,
я люблю зямлю.

З пахам кмену і каляндры,
толькі выйдзі ў сад,
абаўе, як хмель, гірляндай
дзікі вінаград.

Толькі сёння я не выйду.
Чуеш, — сэрца стук
мне расказвае пра крыўду
ад няверных рук.

Бо з чаго такі ліслівы,
хітры баламут?
Дай і мне пабыць шчаслівай
у агні пакут.

1980

* * *

У грудзях замірае дыханне,
а на вуснах — экспромтны куплет,
мне прызначыў сягоння спатканне
самы лепшы расійскі паэт.

Прыхарошаны куст адзінокі
за акенцам глядзіцца ў ваду,
я таропка адмерваю крокі:
не пайду, не пайду, не пайду!

І, каб нешта ў настроі зыначыць,
недаростак-вазон паліла...
А паэт мне радком растлумачыць
тое ўсё, з-за чаго не прыйшла.

1980

* * *

Валасы — як са спелага стэпу,
стэп ніколі не быў дарагім,
а гляджу, удыхаю, і слепну,
і бяссільна зліваюся з ім.

На сцяжынах расла палыновых,
дзе ажыннік у месцах глухіх
мне шаптаў адмысловыя словы
і рабілася млосна ад іх.

Я запомніла тую навуку,
не прымала ніколі за хлеб,
а, як зерне, кідаю па гуку
у губамі апалены стэп.

1980

* * *

Усё бліжэй стаю да рыскі,
якая вынік падвядзе,
і хтось далёкі стане блізкім,
маўляў, быў другам у бядзе.

І не з маёй — з чужое волі —
мае і радасць, і бяда
(на тое прыкладаў даволі)
інакш раскажуцца ў гадах.

Чаканняў. Страт.
Памылак россып,—
развеецца ў часах, як тло,
снягі мае, паводкі, росы
навечна выльюцца ў — было...

Было, і ёсць, і далей будзе —
малыя сцежкі, бальшакі,
скуль па адным сыходзяць людзі
у незваротныя шляхі.

Дзе ўсё зямля сабой залечыць,
дзе возьме завязі расток
з самое долі чалавечай
любові і надзей выток.

1980

11 мая

Мяне трывожыць цветам сад,
там нешта сёння адбылося.
Цвіценне радуе пагляд,
а сэрца прадчувае восень.

Я сокі майскае зямлі
хачу ўвабраць душой і целам,—
яшчэ сады не адцвілі,
а дзьмухаўцы ўжо абляцелі.

1980

* * *

Прывязацца б душою і целам,
вочы б сінія прагна любіць,
колькі помню сябе — ўсё хацела
я жанчынаю вернаю быць.

Над закрытым стаю чамаданам,—
томік вершаў, сукенка адна,
а здаецца, жыццё спакавана,
чамаданчык ніяк не падняць.

Чую, хочацца сэрцу спачыну,
можа, верш свой апошні пішу,
і такія плывуць аблачыны,
нібы ў рай адпускаю душу...

1980

* * *

Нехта пазірае ўслед варожа,
адыходзіць хтосьці ў занязпад,
студзеньская лёгкая пароша
нагадала мне вясновы сад.

Лопнулі будзённасці вярыгі,
вераб'і, хоць імі гаць гаці,
ад садоў Чыжоўкі да Нямігі
пнуцца мне сягоння дагадзіць...

Як жа кружаць, бы ўзапраўду вёсны
тыя ўсе, што трэба мне пражыць,
вырашылі днём прадстаць дзівосным,
днём адным, і кола завяршыць.

Як крычаць старанна і бязладна,
голасам раздзьмухваюць снягі...
Добра мне кудасаю каляднай
думаць аб далёкім, дарагім.

Добра чуць, як зноў па сэрцы дзёрзка
блізкае адлігі б'е капеж,
і пачуццяў здрадлівае войска
ўпершыню не хоча здаць рубеж.

1980

* * *

З твайго саду да мяне на агеньчык.
Мікола Селяшчук, алей

У мяне палянка ёсць за садам,
многа там шыпшыны і травы,
дам табе высокую пасаду,—
будзь майго бяссоння вартавым.

Упадзе ў траву пялёстак клейкі,
задрыжыць расінка на плячы,—
адгукнуся голасам жалейкі,
каб не сумавалася ўначы.

Перадам з душы ўтрапёнасць слову,
што ірвецца спуджана здалёк,
у шыпшыннік, пад тваю ахову,
быццам саду лёгкі матылёк.

1981

* * *

Не пагаворым болей, як раней,—
на ўсё свой час, на ўсё свая прычына,
няхай зычлівай ласкаю кране
вас нейкая далёкая жанчына.

Цяпер ніхто не скажа: вы — мой друг,
і вам не перадасць: яна — хваліла,
адцвіў той шапаткі вясёлы луг,
што некалі ў пісьме вам падарыла.

Цяпер яднае толькі тлумны свет,
трывожныя, пагрозлівыя з’явы...
Які ж адкрыўся дзіўны мне сакрэт,
што ваша — вам: жыццё, надзеі, справы.

Як палюсы, што дзеляцца зямлёй,
жывём, і ўсё падкрэслена няміла,
а гэта проста ласкаю сваёй
да кропкі з вамі я дагаварыла.

1980

Там...

Якой адлегласцю аддалены,
якой імжакаю затканы
мае палескія праталіны,
мае сунічныя паляны?..

З дарогі радуюся дому,
як самым дарагім дарам,
але не меней і другому,—
кароценькаму слоўку — там...

Там скажа дзіўна: «Ў Антаполле!»
калі ў Антопаль на кірмаш
вязе дзе лесам, а дзе полем
вясёлы бондар свой багаж.

Яшчэ ў павазе там красёнцы,
і хлеб — акрасаю стала;
там вызначаецца па сонцы
сцяжына з лесу да сяла...

Улетку там шукаюць восы
салодкі яблык у лісці;
і нечакана можа ўвосень,
як лёс, сунічнік зацвісці...

Шматлюдны горад мой сталічны,
людзей — мурашак талака,
але адразу па абліччы
заўжды пазнаю земляка.

Прыйшлі глыбокія туманы,
вось-вось і сцюжы загудуць,
а ўсё здаецца,— там паляны
мае сунічныя цвітуць...

1981

* * *

Птушка патрывожаная свішча,
і настылі з раніцы кусты,
хочацца на ціхае гарышча,
дзе схаваны даўнія лісты...

Сярод іх і мой няроўны почырк,
сціплае шматкроп'е — цераз сказ,
каб былі сухімі ў мамы вочы,
бед не выстаўляла напаказ.

Тыя беды зведзены дарэшты...
І нязвыкла ўспыхнула шчака,—
страшна мне натрапіць там на нешта,
што вяла шчаслівая рука...

На рыпучай, з наледдзю драбіне
з дзіўнаю нясмеласцю стаю,
і купае ў снезе арабіна
ягадку прагорклую сваю.

1981

* * *

Як добра часам, што наўкол
нямыя рэчы,
бязгучны мой пісьмовы стол —
цалую плечы.
Бязгучны шафа, крэслы, столь,
сцяна нямая,
бязгучным стаў былы мой боль,—
і абдымаю.
Не трэба шэпту, не прароч,
ёсць слова злое,
плыве ў люстэрку наша ноч,
яно — нямое.
Плыве, як цень, плячо к плячу,
мацней абдымкі,
і я — губамі падлічу
твае радзімкі.
Маўчы, не трэба пра пасля,
яшчэ — не заўтра,
а гляне коса хтось са зла,
скажу — няпраўда!
Няпраўда, ночы не было,
было — нас двое,
а што сказаць інакш магло б,—
усё нямое.

1981

Дзесяць васьмірадкоўяў

1

А пачыналася будзённа —
два тыдні падалі дажджы.
І ад работы той сезоннай
ля сцен шалелі капяжы.

Дражніў на шыльдачцы фанернай
«Мяне няма!» — кароткі сказ,
але было акно ў майстэрні
і дазваляла бачыць вас.

2

Без парасона, як заўсёды,
бы й не турбуе макрата.
Паэты часта пішуць оды
там, дзе патрэбна прастата.

І вы таксама? Адкажыце,—
звычайна пішаце мадонн?
Што ж вы стаіце? Памажыце,—
прамоклы скінуць палітон.

3

Задума? Мара? Чыйсьці след? —
Пытаннем паўжыцця мінула.
Дык што ж гняце, калі агулам
сабраць усё ў адзіны свет?

Не ведаю. Той свет — штукар.
Ці мала сцежак абабіла?
Як пачала яго шукаць,—
усё, што мела, разгубіла.

4

Да складных думак непрыдатны
вячэрні час — агнёў мігценне.
Што іншым бачыцца выдатным,
для вас — заўсёднае сумненне.

Бы родны брат сястры зласлівай,—
гатовы кроў мяшаць з чарнілам,
пішыце: «Зрання — ўсё няміла,
заснуць хацелася б — шчаслівым».

5

Магчыма, быў усплёск вясла...
А я з дажджу. Там — вецер, лужы.
Не лотаць мілую, а ружы
вам на сукенцы прынясла.

Не ў рукі. Шоўк бяруць рукамі,
да губ падносяць край няроўны,
тым больш што Той, якая ў раме,
відно па позірку — ўсё роўна.

6

Вы з тых, хто чарку п’е да дна.
Заве скарынку хлебам пышным.
Прыдумайце ў майстэрні лішніх,
каб засталася я адна.

Вунь палатно — ледзь бачны цень,
сказала б я,— драпежнай зграі,
а гэта Памяць, што з дня ў дзень
мяне па ўсіх шляхах шукае.

7

Увайдзіце ў маё становішча,—
разліваюць хвіліны раку.
Можа мост разгарэцца вогнішчам,
вы — на тым, я — на гэтым баку.

Адзінота мая дасылае нізкі,
да зямлі паклон на зарок,—
хай жаданы ён і адчайна блізкі,—
не хадзіце вы на той бок.

8

Аднаму прыродай дадзена,—
хоць раскідвай на дваіх,—
і жыве другі абкрадзеным,
у палёгку — ветру ўздых.

Не ўздыхайце. Вы не вецер.
Скарб пры мне — не ўзняць рукі.
Вам не трэба — кіньце ў сеці,
што наткалі павукі.

9

Трывожных слоў няяркі бісер
любоўныя ўпрыгожыць сказы,
я вам аддаць хацела б — высі,
якім няма яшчэ і назвы.

Калі адмовіць доля ў хлебе,
ў хвіліны жорсткіх перамен,
каб мне не ўскідваць рукі к небу,—
а да вашых цягнуць кален.

10

Бедамі дарогі мераць,
у вірах зямных шалець,
і калісьці мне паверацць,—
прад бядой пасуе смерць.

Назавіцеся бядою,—
сёння, заўтра і пасля...
І не дасць ужо зямля
размінуцца вам са мною!

1981

* * *

Кладзецца першы снег на скроні,
жартуе снежань зноў са мной:
той чалавек мне не староннi,
але... праходзіць старанoй.

Не падымаюць поўны келіх
за тупасць гострую сякер,
якія ссеклі ўсё, што мелі,
мы без прыкідкі на цяпер.

А мне гавораць, што часамі
ён з асалодай моцна п’е
за раздарожжа паміж намі,
што размінуцца не дае.

1981

* * *

Забываць ператжытыя годы
і наступным дарогу гаціць,
за хвіліннае — ах! — асалоды
непазбежнаю стратай плаціць.

Надакучыла даль снегавая,
дзе калючы і рэдкі хмызняк
у чаканае штосьці зазывае,
а туды не прабіцца ніяк.

Калядуюць бяссоннем Каляды,
чым сягоння сябе адарыць? —
за спакойным і мудрым паглядам
толькі сэрца не мудра гарыць...

Не стамлёнаму ўсё яму мала,
не спяшайся, мой скоры цягнік,
да білетнае касы вакзала
лёс тваім пасажырам прынік.

Пасажырам транзітным, не болей,
можа, голас далёкі забыць?
Дзверы насцеж у снежнае поле
я паспею і потым адкрыць.

Як выструньвае голас той постаць,
хоць на колах імчы, хоць бягом...
І адмовіцца быццам бы проста,
і ні дня не магу без яго.

1981

* * *

Цвіце ў гародчыку язмін
другой жанчыне ў асалоду,
нічога не прашу ў прыроды,
а толькі гавару: вазьмі!..

Навошта твару — прыгажосць,
дзяўчынцы трэба зграбнасць стану,
была няшчодрай маладосць,
няхай скупою будзе сталасць.

З ракі вясновай крыгаход
пагнаў у шлях вялікі смецце,
ці ж мне яго баяцца ў свеце,—
я так прывыкла да нягод.

Да той пякучае слязы,
з якой калісьці ткалі ўдовы
нявестам мілым паясы
на доўгі месяц іх мядовы...

Да шчырых гутарак без слоў,
да здзіву — так, каб не здзіўляцца,—
спалохацца і рассмяяцца,—
няўжо язмін расцвіў ізноў?!

1981

* * *

Адсмяяўся, адплакаў, атрос
па пялёстку. Застаўся гарлачык
маку спелага ў вэлюме рос
на старой непрыветлівай дачы.

Не чакаецца сёння дажджу,
ні маланкі, ні ветру, ні грому,
а чаму на дарогу гляджу,
не расказвайце, вочы, нікому.

Там вядуць на прагулку дзяцей,
позірк рою дзіцячаму рады,
як далёка туды, карацей —
набалеламу сэрцу да здрады.

Помню, бегла насустрач бягом
і вяла да высокага ганка.
Сустракала, як брата свайго,
а развітвалася, як з каханкам.

Толькі помніць яго папрасіў
і зарубку зрабіў на штыхеце,
і не стала з хвіліны той сіл
сцерці гэтую памяць аб леце.

1981

* * *

Заместа слоў пачаўся снегапад.
А двор прапах смалою і ігліцай,
чаму мне гэтак страшна памыліцца,—
сказаць баюся нешта неўпапад.

Між ніцых дрэў зіма не ў першы раз
пагляд чаруе яркай белізною,
не трэба вам развітвацца са мною,
я, можа, ўсё жыццё чакала вас.

Сняжынак рой, як зорнае сяйво,
спяшае ноч да раніцы раскідаць,
прыкрыю твар шчаслівы рукавом,
каб вам безабароннасці не выдаць.

І позірк ваш дакорлівы злаўлю,
як ловіць промень веснавая хмарка,
няпраўда! Ну, якая ж я дзікарка,
хіба вам не відно: я вас люблю...

1981

* * *

Па праваднах бяжыць нячутна ток.
Слупы, і пыл, і лопух лісцякрылы,
у ім вады халоднай на глыток
для тых, каго дарога прытаміла.

Зглыну, і зноў урэжацца абцас
у грунт, дзе столькі рознага хадзіла,
дзяўчына з незабудкамі для вас
і чутка,— што дарэмна вас любіла.

Я на сухі пагорак узыду,
а позірк пільны — незнаёма пудкі,
вунь дом у трох бярэзін на віду,
і тры акны, і ў кожным незабудкі.

Ваш супакой, пры ім — дзяўчыны цень,
што стаў ужо даўно жаночым ценем,
навошта я ўрываюся ў ваш дзень
тым прамінулым бэзавым імгненнем.

Для адзінокіх душ няма жытла,
любоў для іх — дадатак адзіноты,
як шчыра прагнуць ласкі і цяпла
і як сумуюць пры цяпле тым потым.

Ці помняць тры бярэзіны мяне,
прывыклыя да іншага аблічча? —
вунь цень жаночы бачыцца ў акне,
і голас,— быццам кнігаўка кігіча.

Гарачым смуткам сухавей свістаў,
і кветак тут для вас я не ірвала.
Не адсылала шчырага ліста,
калі прасілі, каб пашкадавала.

Чаму ж збялела тая, што ідзе
насустрач мне, я саступлю дарогу,
я проста — адзінокая ў бядзе,
нязваны госць ля першага ж парогу.

Навошта я? — І праўда,— што я тут? —
заўсёдны сведка смутку і разладу,
хіба ў мяне няма сваіх пакут
наперадзе і непапраўна ззаду!

Навошта я? Мне трэба даць адказ
той, што стаіць, нібыта пры магіле,—
мы ўсе бяжым адтуль, дзе любяць нас,
вяртаемся туды, дзе нас любілі.

1981

* * *

Таксі праехала, і пырскі
дажджом халодным абдалі,
а чалавек мне вельмі блізкі
зноў адрывае ад зямлі...

На міг узніме пад аблокі,
вачам адкрые далячынь
і сам акажацца далёкім,
у вышыні той,— ні пры чым.

І на зямлю ізноў апусціць,
дзе лёсы разам праляглі,
і ў вышыні той знаеш,— пуста,
і мала ўжо адной зямлі.

1981

* * *

Ля азерца шапоча аер,
мыюць бераг натомлена хвалі,
столькі дзён, столькі год не твае
губы ночы мае саграваль.

Тым цяплом, што дагэтуль пячэ
толькі як бы яно ні смыліла,
я магу без нацяжкі яшчэ
для цябе пасміхацца шчасліва.

Нібы нехта мяне абярог,
нібы ўспомніла доля пра літасць
і з усіх небяспечных дарог
непраходная стала адкрытай.

Я прайду.
Я змагу.
Я хачу.
Праз выбоіны, яміны, кручы,
толькі б верыць тваймy мне плячу,
быць слабою цяжэй, чым жывучай.

Можа быць, не ў дакор тым гадам,
што ні ў якіх не знойдуцца спісах,—
што гублялася з лёгкасцю там,
у тваіх адшукаецца рысах.

Час прыйшоў — і жыццё аддае,
ўсё вяртае, як берагу хвалі...
Столькі дзён, столькі год не твае
губы ночы мае саграваль.

1982

* * *

І я сказала: «Больш не трэба фальшу.
Зіма прыйшла. А вы — вясны кумір».
Ляжыць забыты на канапе гальштук,
зусім як нечаканы сувенір.

Дзятва бяжыць з гары крутой да хаты.
За гальштук быў бы ўдзячны снегавік.
А позірк мой таму і вінаваты,
што к гэткім падарункам не прывык.

1981

* * *

Забыць і назаўсёды адысці.
Навошта —
Вы, і голас Ваш, і крокі?
Навошта дрэва марыць аб лісці,
калі цяпло ад дрэва так далёка?!

Адмовіцца, каб ведаць, што знайшла!
Купіць білет, і слухаць Дзіна Рыда,
і чуць, як у душы смяецца крыўда
з таго, што вера доўга ў ёй жыла.

Адмовіцца! — насуперак кручыне, —
і гэта ўсё, што ў долю магу даць
не брату, не таварышу, — мужчыне! —
і вернасцю сваёю пакараць.

1981

Ліпа цвіце

1

Ля прыёмнага пункта шклатары
маладзенькая ліпа расце,
там стаіць чалавек — без тавару,
цягне сонечны дзень пакрысе.

Так, нібы для здароўя карысна,
быццам справы няма гультаю,
я зашморгваю штору наўмысна
і тым самым — сябе выдаю.

Лепш бы картаю бітаю выпаў
ты,— што зараз глядзіш на акно,
лепш бы там, пад нявіннаю ліпай,
заглынула, як прорва віно.

Грэх ці не!
Сонца ў небе — аладкай,
і зарубкаю — боль на ілбе,
і сукенкі глыбокая складка
пад рукой занямелай — глыбей.

Што таіцца? Я позіркаў прагну,
я сама, як агонь светлячка,
хоць і знаю, што з нашае праўды
пасталець можа ваша дачка.

Зразумее яна ці асудзіць?
Бачыць Бог,— адвярнуць не змагла,
цяжкі камень усклала на грудзі,
лёг,—
як зорка ля сэрца ўзышла.

Вас!
Навошта панёс гэты скоры?

Вам схлушу, а сабе не зманю,—
адхінаюся гэтак ад шторы,
бы глынула знянацку агню.

І маленькага сэрца удары
шле да ліпы ўзбуялая плоць,
і займаецца там, ля шклатары,
першацвету няяркая жоўць.

2

З чужое ночы ён прыйшоў
у вечар мой, у песню голля,
на мне сукенкі белы шоўк,
нібы настольнік для застолля.

Застыла ліпа, як струна
(чужэюць гэтак з недаверу),
нібы паклікала яна
мяне на тайную вячэру.

Двару глухому дорыць пах
і пад сабой — чакае змовы,
а на маіх зямных губах
няхітрыя смяюцца словы.

З таго, што выжла верна спіць
і куст шыпшыны коле рукі,
што я не помню, як баліць
душа з любоўнае разлукі.

3

Бываюць дні, калі раптоўна
з пустога, ну няма з чаго,—
выключна робішся тактоўнай
і любіш ворага свайго.

І злыдня называеш братам,
не чуеш злосніка брахні,
і што ні дзень — сама расплата
за крыўды ўсе і за грахі.

Няўжо набеглі дні такія?
Дазвол на ўсё, што ні зраблю!
Вы загадайце мне — і кіем
я зорку момантам саб'ю.

І вам аддам.
І ўсё няпраўда.
Мана!
Ружовенькі наіў!
Калісьці ж прыйдзе тое заўтра,
што ўсё аголіць, як адліў.

І злыдзень застанецца злыднем,
і вораг — ворагам маім,
зласлівец — адчувальна вытне,
а ў вочы пусціць сіні дым.

І зорка — зоркай. Збіць не здольна.
І думка сумная шкрабе:
адно магу: і ў тым я вольна,—
з усім сваім аддаць сябе.

4

Прыляцелі і паселі
развясёлыя стрыжы.
Што сягоння я пасею,
ты рукой сваёй сажні.

Можа, жыта, можа, проса,—
аддаю табе ўраджай!
Тым усім, што долі просяць,
на шчаслівую — раздай.

І сляпому і глухому
з поўнай жмені сыпані,—
хто бяжыць ад скрухі з дому
і таму, хто на кані.

А самому стане крута,
толькі б я сказаць змагла,
чым закусваць жаль-атруту,
што ў душу тваю ўліла.

5

Мой шалік горнецца к цяплу,
а мне цяпло — чужая слава,
нервовы вецер я люблю
і тытунёвы пах гаркавы.

Сястра-сініца. І адной
мне зразумела песня птаха,
я, мілы мой, не пабіраха,
хоць і з працягнутай рукой.

Не, я цяпла не папрашу,
мяне ад сцюж затуліць хата,
мець стала модна мецэната,
мне б — толькі родную душу...

6

Перавернецца свет, гэта ж праўда,—
такое бывае,
як пужлівая лань, небяспеку пачуўшы, бяжыш,
а яно, пачуццё, непазбежна, як стрэл, даганяе
і спакусіць, як д'ябал,
і кіне ахвярна на крыж.
Спакушай, не баюся ніякай пякельнае мукі,
мы ў жыцці размінёмся, як цені
ад розных планет,

гэта ведаю я і насустрач працягваю рукі,
я — ахвяра твая, ты —
яшчэ не заселены свет.
Пазаві, адвядзі мне лясную палянку,
адвядзі мне пустыню, я там правяду арыкі,
пабудую там хату, павешу на вокны фіранкі,
ускапаю гарод і пасею вясною гуркі.
Будзеш спраўна страляць — будзе ў доме
дзічына,
будзе піва варыцца і песня ірвацца пад столь,
а каб род працягнуць, нараджу
пад Вялікдзень я сына,
важна чарку падам і з дубовае бочкі — расол.

Як на справе далёка ад явы трымаецца мара,
мы ў жыцці размінёмся, як вогнішчаў
розных дымы,
будзе ліпа цвісці, будзе пункт
па прыёму шклатары,
запярэч, падкажы мне жаданае — будзем і мы.

7

Дыхнула ў твар начною прахалодай,
праехала маршрутнае таксі,
кажу сабе: «Майстэрствам авалодай,
астатняга ні ў кога не прасі.

Няма віны — ніколі не вініся,
жыццё саткана з мёду і крыві,
на ім згары, і горка падманіся,
і зноў уверуй — з гэтым і жыві».

8

О як жыву з адною толькі верай!
Ты адабраць мяне схацеў у дня,
дзе прыручыць змагла б я нават звера,
а тут — здаецца лішняй дабрыня.

Галіны ліпы шапацяць драпежна,
маўчаць салоўкі, і маўчаць гракі,
хачу ва ўсім застацца незалежнай,
хачу залежаць ад тваёй рукі...

9

Прад ім рассыпала душа
слоў залатых бярэма,
а ён ідзе, нібы паша
да пільных спраў з гарэма.

Яму і ласка — не закон,
загад — чужое права,
нібы жыццё дарue ён,
а смак жыцця — гаркавы.

Таму і ў вочы не глядзіць...
Забіла голлем ліпа
ў жаданні ўміг адгарадзіць
яго ад майго ўсхліпа.

А я не ўсхліпну. Ноч са мной
здаўна жыве ў саюзе,
паставіць тварам прад маной
і кіне ў шал ілюзій.

Ён прада мной — як за сцяной,
а лепш — за небакраем,
куды ўзмужнелы голас мой
па песні выбягае...

10

Я змагу сказаць — шчаслівa,
што не дадзена — не меcць!
Буду думаць, што імклівa
развяла нас крутаверць.

І нідзе, ні ў якіх сферах,—
і зямных і незямных,
як рака, размыты бераг,
не пачуеш слоў маіх.

Толькі доля вінавата,
а ў мяне яна адна!
Чарку п'ю з чужога свята,
і хацелася б — да дна.

У гняздзе для песень птушка,
а дасціпны б параўнаў
з той пасажнаю падушкай,
што вясёлы сват украў...

11

Зналася з пяшчотаю,
не займала й лёду,
свята — за суботаю,
а бяда — заўсёды.

Белая ці чорная?
З крапівой ці з ружай?
Воцат п'е законная
за нядобрым мужам.

Галубком ці воранам?
Плача ці смяецца?
Ля ўдавіцы зморанай
вужам абаўецца.

Я — і не законная,
я — і не ўдавіца,
я к табе, бяда мая,—
нізка пакланіцца.

12

Не бiся так моцна, сэрца!
Мы пойдзем дадому.
Па нейкай ледзь адчувальнай прыкмеце
тваю адчуваю стому.

Цяпер бы пабегчы ў поле,
дзе нiхто не пабачыць,
як вачамi сухiмi
над нечым сваiм мы плачам.

I ўсё-ткi пойдзем дадому!
Плач прытрымаем у лёгкiх,
каб нiколi не думалася,
што дыхаецца нам лёгка.

Каб нiколi не верылася,
што пражыць можна
без таго, што ўсярэдзiне
варочаецца трывожна.

Каб не ўяўлялiся днi
без солi i перцу,
перац — на стале,
а соль...— пад табою, сэрца!
Таму i вочы сухiя...

13

А лiпа! Лiпа як цвiце.
Дабрэй зямля ў часы цвiцення,
каго чакаць, чаго хацець,
якiя клiкаць летуценнi?

Пакутны ямб, святы харэй —
дыханне пругкае работы,
з якой на свет гляджу мудрэй
над дробным друзам адзiноты.

З кутка ў куток...
За крокам — крок...
Шукае нерв жывой апоры,
а сэрца ўзмоцнены штуршок
вядзе руку да лёгкай шторы...

Шклатара. Астравок травы...
Няўжо! Адкуль? З якіх вышыняў?
Пад ліпай маладзенькай — вы,
і не адзін, пры вас — шыпшына...

Чакай, душа, яшчэ не час,
залатаць дай патрэбным словам...
А вы? Я выбегу да вас,
цяпер — у сцішана ліловым...

Як ноч сама, як неба шыр,
жыццёвы міг — такі кароткі,
сягоння — з галавою ў вір,
а заўтра нават боль — салодкі...

1981

* * *

Кароткіх сустрэч на прыпынку не будзе
і доўгіх размоў пры святле ліхтара...
Ад жалю ўратуюць сардэчныя людзі,
ад плёткі — ўсёбачнае вока двара.

Над светам глыбока ўздыхне завіруха,
і ў белай, бы з цвету каліны, начы
заплача няшчасны — пякельная скруха,
шчаслівы падумае — песня гучыць.

Да кофты дзіцячай прыладжваю
брыжык,
вучуся ў разважлівай строгасці жыць...
А кот Бургамістр, бесталковы і рыжы,
самлелаю вартай на сходах ляжыць.

1984

Шыпшына пры даліне

І ўсё ж я не сказала: «Прэч!»,
хоць знала, што душой астынеш...
Дарма ў знак будучых сустрэч
садзіў шыпшыну пры даліне.

Не мне душу тваю караць,
будзь ласкавейшым з той,
што зараз
яшчэ не ўмее раўнаваць,
яна — твой суд і твая кара...

А мне разлука студзіць скронь —
не захліпнуцца б ва ўспаміне...
І палымнее, як агонь,
цвіце шыпшына пры даліне.

1984

* * *

Халодны вецер дрэў не скалане,
пад імі словы чуюцца другія,
і ўжо спакойна дыхалася мне,
ды раптам Вы —
ўстрывожанай стыхіяй.

Калі б хоць тры гады таму назад,
я зноў перажыла б — абвал, зацьменне,
а тут... такі натхнёны лістапад!
Мне замінае ўпершыню натхненне.

З якога ўздыму — бліснула сляза?!
Твар засвяціўся,
свет рэальны — гіне...
І ў позірку так рызыкоўна-сіне:
там трыста д'яблаў супраць Вас і за!

1984

* * *

Успеньвае стаялую ваду
вяслом
той, хто маўчыць ізноў упарта...
Не крыўджуся, бо знаю, не знайду
з ім шчасця, без якога жыць не варта.

Даверу думкі сумныя вадзе
і сцежкам, што ўзбягаюць на пагорак,
можа, яго адна з іх прывядзе
у дзень, пад позірк недасяжных зорак.

Бо зоркі знаюць толькі вышыню
і могуць бачыць рознаю гадзінай,
як будзе пераконваць цішыню,
што я была ў яго душы адзінай.

1984

* * *

На сцежку выйду палявую,
дзе адгарае зверабой,
і цень за мною мой палюе,
як я за доляю сваёй.

Не ўспамінаю, што забыта,
маё заўжды жыве пры мне,
удаль гукну, і мятлік з жыта
да рук даверліва прымкне.

За даўнасцю не шкодзяць страты,
без грузу лішняга лягчэй
глядзець на летні луг стракаты
вясёлым полымем вачэй.

І лугавая птушка кліча,
і ад травы салодкі пах
змывае горкі пыл з аблічча
і застывае на губах.

Мне гэты пах даўно вядомы,
і ўжо прыкідвае цану,
як ліха горкае бяздомны,
мой прыцемак з-за бур'яну.

І не грашыма — дробязь грошы! —
ён возьме іншым, як бяруць
садоў ружовыя парошы
у салаўіную пару.

За нечаканы міг удачы
і за вячэрнюю зару,
з якой я голасам гарачым
пра дзень шчаслівы гавару.

1984

* * *

Не дастаткам, а сэрцам расла.
Я да шчасця сябе рыхтавала...
Ты не помні тых слоў, што сказала,
не падумаўшы,— з гневу, са зла...

Гэта слабасці прыкрай начынне,
ты дакорам пустым не ўкалі
і жанчыну пазнай у жанчыне,
бы ў дзяўчынцы дзяўчынку калісь...

1984

* * *

Чаму? Навошта? — што ні дзень
з пытання.
Вышукваеш нуды маёй прычыны,
а я заўсёды думала, мужчыны
ніколі не ўдаюцца ў сэнс кахання.

Як часам незаўважна ўскрыліць мара,
надзея ўспыхне з аднае усмешкі,
хто знае, на якіх кастрах згараем,
раздзьмухваем якія галавешкі?..

Дзеля чаго? Спрадвечная пакута.
Чакаем ночы, каб не спаць да дня.
Адзін гаворыць — мёд,
другі — атрута,
і кожны выпіць хоча ўсё да дна.

1984

* * *

А давай, як у даўнішнім...
Зноўку
мы сустрэнемся ў Доме кіно.
Лісце прыме ў шацёр свой салоўку,
ты далонню прыкрыеш акно.

Ты не мой!..
Мы яшчэ незнаёмы.
Нас не вяжуць разладам гады.
Толькі там... у аконным праёме
дражняць квеценню белай сады.

І паглядам разгубленым цесна,
і рука неслухмяна дрыжыць,
і астатнім нячутная песня
з губ у губы праз залу бяжыць.

І паркет закалыхвае слізкі,
ну хутчэй, родны мой, падбяжы...
Стань, як цень неадступны мой,
блізкім,
каб сказаць без сумнення —
чужы!

1984

* * *

Калісьці ў зелень апрануцца дрэвы
і свет раслін пяройдзе на мажор,
запросіць салаўя на ўрокі спеваў
начы святлюткай месяц-дырыжор.

Пакуль жа ўсё размалявана ў вохру,
галіны жальбы ўспомнілі свае...
І ўжо сняжок пакінуў свой аўтограф
пад лаўкай, дзе прамень не дастае.

Ды гуд пчаліны, спеў і расцвітанне,—
усё не раз паўторыцца ізноў,
а ты, хто даў сустрэчу і расстанне,
гаворыш: не вяртаецца любоў...

1984

* * *

Прывыклі ўнукі да тэлеэкрана,
як іх дзяды да плуга ў маладосці,
як іх бацькі да лесу за туманам,
што зваблiва гукаў да дрэў у госці...

Гаворым, што радзеюць нашы пушчы,
мо высах дзесь астатнейшы ручай?..
У лес хачу, пад схову дрэў трывушчых,
дзе прадзед звера ласкай прыручаў.

1984

* * *

Там рос палын густы і горкі,
цяпер там талая вада,
і смех завучаны акцёркі,
і ў доме — чорная нуда...

А я заціснула каменьчык
у кулаку, і, як раней,
іду свавольна на агеньчык,
і думаю: шпурнуць ці не?

І сэрца чуе, што не выйдзе
ніхто на гэты лёгкі стук,
і я дарую, я не ў крыўдзе,
я не хачу ні губ, ні рук.

І прыняла б за ўзнагароду,
каб толькі можна мне было,
за гэта цьмянае святло
аддаць наступныя ўсе годы...

1987

Напрадвесні

А дождждык быў гарэза-бутафор,
кап-кап,—
                ледзь пырснуў і пабег наўцёкі,
і толькі капяжы (вясёлы хор)
мелодыяй плывуць па вадасцёку...
Прылёг прамень хітрушчы на грудок
і, знай сабе, свідруе халадэчу,—
сумуе снег, разрумзаўся лядок,
а павадак зайграў накцюрн сустрэчы...
Відно, згадала бульба баразну,
бо з поўнага каша — кувыль —
                                пад дзверы.
Што ж, паважаю добрыя намеры
і гавару: «Іду гукаць вясну...»

1984

* * *

Старэюць людзі, дрэвы і кусты,
прыроды рух — ён і суддзя, і сведка,
ужо да зор пракладзены масты,
а ў вечнасці не быў ніхто ў адведках...

Па ніцях нерваў мой сыходзіць час
пад дахам, дзе заўжды ў адным парадку
з зімы ды ў лета вечны Валапас
пераганяе зоркавыя статкі.

І ўсе законы — і быцця, і з'яў,
як не праломіць векавая прызма,—
жыццё ў абсягах вечных толькі прысмак,
а што ёсць смак,—
                    ніхто мне не сказаў.

1984

Рыбачка

Нясе цыбулю, хлеба булку.
Пяе — найлепшая з красунь —
пра даўнішняй работы люльку
і капітанскі злы тытунь.

Глыбокі жаль, і боль высокі,
і шкадаванне, і надрыў,—
лятуць за ветразем далёкім
і пападаюць пад прыліў...

І зноўку голас з новай сілай
на тонкай ноце на адной,
збягае ўніз пясчаным схілам,
як бы званочак пад дугой.

Мне на пяску гарачым мулка,—
на падваконні за акном
ляжыць старой работы люлька
са злым, тым самым тытунём.

І ад чаго — сама не знаю,
я асцярожна з-за куста
у даль марскую падпяваю,
дзе ветразь беленькі растаў...

1981

* * *

Пра living

Ты гаворыш...

*

Ты гаворыш, лепшае ў былым...
Дні былі напраўду дарагімі,
ды ці трэба жыць далёкім тым —
мроямі і радасцямі тымі.

Ты гаворыш, светлае ў былым...
Божа мілы, многага не вернеш,
але глянь, здаецца залатым
колас, поўны наліўнога зерня.

Пэўна, сёння ўспомніць ты схацеў,
як страсала летні ўбор чарэшня,
а лісток адзіны ацалеў, —
што ён сніў пад калыханкі снежня?

Многа снежняў зведае зямля,
ды цяпер мне мілы яе колас...
Ты прыцішвай раздражнёны голас,
каб не шкадаваць чаго пасля.

*

Чуеш,
          побач будзіць былку чмель.
Бачыш,
          разгуляліся стракозы...
Не ўяўляла колісь, каб бружмель
адцвітаў і... наплывалі слёзы.

І не чула,
               каб рака раней
на крутых парогах ледзь шумела
і каб я,
          ледзь позірк твой кране,
замаўляць надоўга жаль умела.

*

Пасля імглістай хмурнае пары,
калі нарэшце сцішыцца залева,
спакойна спіць змяя ў траве ля дрэва,
ты ж пеначку ў галлі пазнай па спевах
і, нібы з ёй, са мной пагавары.

Пра навальніцы і пра збажыну,
пра новы дзень і невыноснасць тлуму,
яшчэ пра тое, што мяне адну
ты прывучыў, як да сябе,— да суму...

І, сумнай, сніцца рук тваіх сіло,
а ты гаворыш — лепшае было.

1984

* * *

Бывала, ў ціхае начы
маю пяшчоту разгаворыць,
сам замыкаецца, маўчыць,
нібы канала сэрца ў горы.

Захуталася ў лёгкі плашч,
а на сцяжынах іней слаўся,
і мне здавалася, што плач
з губ непакорлівых зрываўся.

Вярталіся ў халодны дом,
там сцены дыхалі спакоем,
але пякучай крыўды ком
пужаў прыгнечаным настроем.

Да тых начэй цяпер прыкута
дасюль нязнаным пачуццём,
ён быў тады маёй пакутай,
ён стаў шчаслівым забыццём.

1984

* * *

Прыеду я у той куток зялёны,
аддам паклон сунічнай старане,
дзе на сядзібах маладыя клёны
шумяць аб нечым дарагім і мне.

Чым аплаціць змагу сустрэчу тую? —
і горача,
і сорамна да слёз,
што покуль я па днях сваіх
вандрую,
яны не раз аплакалі мой лёс.

Яны не раз узносілі высока
густыя кроны пышна над зямлёй
ад самае нязначнай і далёкай,
ад нечаканай радасці маёй.

І голас голля заміраў пад ветрам
у вечаровым цёплым тумане,
калі гарэлі зорна кіламетры
агнём любві,
што ўспыхвала ўва мне.

І доўга потым у асеннім ззянні
не я,—
яны апалена цвілі;
злятаў убор на сум маіх расстанняў
жывым вянком па звычаю зямлі.

Найлепшым прыдаецца ўсё, што ззаду,
найдаражэйшым тое,
што баліць,
а тыя клёны бачацца мне садам,
якому — красаваць,
шумець,
радзіць...

Прыеду, увайду пад тыя сховы
душой, ужо гатовай адцвісці...
І страшна не знайсці такога слова,
што толькі раз гаворыцца ў жыцці.

1983

Вячоркі

1

Пасмяяліся, і годзе,
не трымайся за рукаў,
ад тваіх размоў на лёдзе
нават снег і той растаў.

Упусці такога ў сені —
будзеш многа шчасця мець,
не іголка — скажа — ў сене,
і адразу знойдзе клець.

Там, без жарту, ад прыпасаў
угінаецца памост...
На кілбасы хлопцы ласы,
а цяпер — Вялікі пост.

2

Не ламіся ў хату, вецер,
толькі косаньку памыла,
прытаіўся пад павеццю
найхарошшы, ды нямілы.
Стану косаньку часаці,
з рук грабеньчык выпадае,—
не змагла ў пару сказаці,
сам, чакала,— запытае:

ой, чаму ў садку зялёным
мая сцежка дый пры ружах,
а яго сцяжына ў полі
і над ёю ліха кружыць.
Ліха чорнае, як ночка,
сам, чакала,— запытае,
хто мне ў касаньку ў садочку
ружу дзікую ўплятае.
Уплятае, рук не коле,
я калючкі пазразала,
да адной сабрала з долу,
пад павеццю раскідала.
Каб не ўлез у тое смецце
найхарошшы, ды нямілы,
ты скажы яму, мой вецер,
што я косанькі не мыла.
Шчэ не мыла, не часала
і вадзіцы не насіла,
бо калючкі я зразала,—
ружу дзікую губіла...

3

Як спраўляліся заручыны,—
маладым віном паіў,
палічыў мяне прыручанай
дый у белы свет пусціў.

Як спраўлялася вяселлейка,
з ціхім гонарам глядзеў:
— Ці ж знайшлося ў свеце зеллейка,
за віно што саладзей?!

І знайшлося, і пілося, як атручана,
а паслалі да таго, кім прыручана.

1981

* * *

Усё забыць — імгненна і адразу.
— Дзень добры, асцярожна...
Там газон,—
і высмеяць заблытаную фразу,
падняць на смех не модны парасон.
Адвесці вочы ў гаманкім партэры,
між іншым, пры размове пазяхнуць,
прайсці —
на ўздых —
ад Вашае кватэры,
але на вокны так і не зірнуць...

Калі ж гарачым шалам успаміну
абдасць шыпшыны трапятлівай пах,
не важным стане, хто каго пакінуў,
з гаркотай ці з надзеяй на губах.
Дазвольце мне вярнуцца з лістападу,
з завеі ці з дажджу ў будзённы час,
каб доўг аддаць у глыбіню пагляду,—
замоўчанае:
«Я КАХАЮ ВАС...»

1984

Саламея

...І па форме, і па зместу яшчэ больш набліжаюцца да прыгодніцкага рамана ўспаміны ўраджэнкі Беларусі Саламеі Пільштыновай...
Да іх цалкам стасуюцца словы, сказаныя з іншай нагоды, аб тым, што часам «сам дакумент можа стаць літаратурай дзякуючы дзівоснай верагоднасці, выключным фактам, выдатнай асобе аўтара, нязвычнаму яго лёсу...»

Адам Мальдзіс.
Беларусь у люстэрку мемуарнай
літаратуры XVIII стагоддзя.

Верш на знаёмства з Якубам Гальпірам

Паляванне... Трубіць зычны рог.
Сэрца б'ецца, бы ўзнялі арэлі...
Думаў, рысь між голля падсцярог,—
пташку лёгкакрылую падстрэліў.

Пасадзіў на гнедага каня,
конік мой, не дай у пыл упасці!
Яснага прасіла ў неба дня,
выпрасіла неўспадзеўкі — шчасце.

Конік — быстры, ясені — сцяной,
а даліна — ўсмешкаю Айчыны,
будуць потым слёзы над труной,
высахлае голле біручыны[1]...

*

Спеліць, спеліць сонца
ягаду-ажыну,
сонца — не ў аконца,
еду на чужыну.
Ягаду-ажыну ў набірку не браці,
еду на чужыну,— горка плача маці.

[1] Расліна сямейства маслінавых.

Толькі я не плачу, хоць журуся дужа,
еду на чужыну, еду з любым мужам.

Ля варот старчанка, камізэлька — ў дзірах,
кажа: «Сцеражыся лекара Гальпіра...

Бо не пахнуць мёдам сцежкі
на чужыне,
прыгажосць завяне і Гальпір
пакіне...»

Слухаю старчанку і смяюся шчыра,
я не наракаю за нядобры вырак...

Долю не ўшчуваю, не прашу адхлання,
еду пад аховай вернага кахання...

Песня першых дзён на Турэччыне

Звініць струною тонкай саз[1],
бы за сцяною нехта плача...
Душа мая кладзецца ў сказ
любові даўняй і гарачай.
Шлю прывітанне ветракам,
узлескам пушчаў гаманлівых
і слухаю, як жабракам
ашык[2] прарочыць лёс шчаслівы.

Каму ж пакінута напасць
тугі, што ў дні нядолю ўвяжа,
руку чужына мне падасць
ці каменем на сэрца ляжа?!
Тут пры дарозе не шуміць
сасна галінаю пявучай,
і ўсё мацней душа баліць
ад думкі смутнай і гаручай.

Шлю прывітанне ветракам...

---

[1] Струнны шчыпковы інструмент.
[2] Пясняр, народны спявак.

Бяссонне

С а л а м е я
(усхвалявана)

Якуб, прачніся, сціснула дыханне!
Зноў той жа сон...
і багна, і вада...
Нядобрае трывожыць прадчуванне,
дапраўды, ходзіць блізенька бяда.
Якуб, прачніся...

Г а л ь п і р

Я даўно не сплю...
Ты проста не прывыкла да духоты.
Спакойна спі...
Я — побач, я — люблю,
і пра цябе ўсе думкі і турботы.

С а л а м е я
(разважліва)

Куды нас гнала?
Добра мне з табой,
здаецца, часам шчасця аж замнога...
Але адны... і трэба быць сляпой,
каб не даймала пухіром трывога.
Я разумею, хочацца раскошы...
Пакуль з табой —
усё ў жыцці знайду,
але, Якуб... Атрута там, дзе грошы,
свет на грашах гадуе злыбяду.

Г а л ь п і р
(злуецца)

Табе ніколі, жонка, не казалі,
знай сваё месца, дурань,— з воза злазь!
Табой, відаць, яшчэ не пагарджалі?..
Нядобра, калі тварам пхнуць у гразь!

Пакутуеш?
Трывога і няўлежнасць?
Спі, жонка!..
Грошы — гэта незалежнасць!

С а л а м е я
(горка)

Якуб!.. Якуб!..

Песня шчаслівага дня

Жыццё, як лета без спякоты,
жыццё, як восень без дажджоў,
калі няма ў душы пяшчоты,
калі згасае ў ёй любоў.

Завеш нясмелаю дзяўчынкай,
бо пры табе — цішэй вады,
пакінь мяне, і я дажджынкай
ўпаду, каханы, у сляды...

Стань ля чужой сядзібы тынам,
сцяліся ля другой травой,
я не сшалею з успамінаў,
між вас праб'юся крапівой.

Не запужае адзінота,
не ўскружыць галаву фларын[1],
твая любоў, твая пяшчота,
як волі боскае дары...

[1] Грашовая адзінка, якая была распаўсюджана таксама і ў Турцыі.

Плач на смерць Гальпіра

То не хмара з неба месячык сагнала,
гэта ўчора жонка мужа пахавала.

Мужа пахавала, долі не зазнала,
хай бы ж наша ліха у зямельцы спала.

Да каго звярнуцца з просьбаю-паклонам,
мо суніме жаль мой лекар з Вавілона?..

Пры каханні лекі — бляск вачэй ды вернасць,
роспач і бядоту лечыць — міласэрнасць...

Ад агі пасыльны — хлопчык чарнавокі,
ты, Якуб, не чуеш — сном заснуў глыбокім.

Просіць хлопчык рады позіркам пакутным,
ты, Якуб, не бачыш — сон твой непрабудны.

Пры табе, Якубе, я была дасужай,
лекар з Вавілона раіць: стань за мужа...

Для агі з пасыльным адпішу вакцыны,
вось і Саламея — доктар медыцыны.

Саламея запісвае ў дзённік

Адзінота... плач... работа... —
ўсё маркота!

Засляпіла вочы мука!
І дакука! —

Днюе ў сэрцы і начуе,
можа, досыць?!

О, як доўга боль галосіць!
Хто пачуе?..

Два вершы на знаёмства з князем Ракачы

*

Як развеяць боль гарачы,
добра знае князь Ракачы.
Лоўкія расставіў сеці:
ўчора падарыў гарсэцік.
Сёння пераслаў каралі
з воляй княжай, каб чакалі...
Каб дварняк слядоў не нюхаў,
каб сышоў з падворка кухар,
каб была лагоднай пані
з князем і ўначы, і ўранні.
Ёсць у князя верны лёкай,
ён ад пані недалёка,
бачыў: пані з суму гіне,
князь Ракачы сум суніме.
Тварык белы абцалуе,
пані з князем забалюе...
Князь ёй добрых коней купіць,
а падману ён не любіць.
Князь Ракачы — князь удачы!
О-о, мы гэта шчэ пабачым!..

*

Князь Ракачы — шал гарачы —
хоча ласкі без астачы,
спакусіўся на нядолю,
пакладу бліжэй пістолю...
Гэй, мой кухар, добра слухай!
Будзе князю аплявуха!..
Кухар, позіркам не бліскай,
князь Ракачы недзе блізка...
Вось чадра, а вось спадніца,
выйдзі князю пакланіцца!
Каб салодка князь не марыў,
вядзі князя да чынары,

абдымай яго штосілы
і шапчы на вушка: «Мі-ілы!»,
а калі рукам дасць волю,
я пушчу у ход пістолю...
Грымне стрэл,— канец прыгодзе!
Хапай князя з крыкам: «Злодзей!..»
Што ён князь,— не дух сабачы,
хай даказвае Ракачы
грозным стражнікам і бею...
Князь папомніць Саламею!

Размова з сабой пры сустрэчы з палоннымі

Было калісьці многа ў іх адвагі,
а запісала доля ў бедалагі...

З цікавасцю ў мой бок глядзіць палонны,
а збоку — тоўсты, ён, відаць, галоўны.

Што ён сказаў таму, што воч не зводзіць
з мяне, чаму рукамі той разводзіць?..

Пабег да гандляра з ажыўшым тварам,
зайду і я, нібыта за таварам.

Вось ён... купляе мыла і паперу,
чаго ж стаю, разгубленая, ў дзверах?

І болю, і абраз душа зазнала,—
такога б, можа, я і пакахала...

Прыгожы твар, хоць і зарослы шчэццю,
мо гэта лагер іх ля рова за мячэццю?

Няма ў мяне адданае сяброўкі,
пра лагер распытаць патрэбна ў пакаёўкі.

*

Ах, гэта ноч... Як дыхае спякотай!
Праклала поўня сцежку да прысад.
Даруй, мой боль, нязвыклая пяшчота
ўпусціла промнік радасці ў пагляд.

Раяцца словы, ім у сэрцы цесна,
а над мячэццю зорка, што ліхтар,
туды плыве мяцежнай мроі песня,
яна душы ўстрывожанае дар...

О, я з жаданнем палкім не сваволю,
бо згуба там, дзе палыхне агонь,
хачу вярнуць зняволенаму волю
і чую: сэрца трапіла ў палон.

Ноч.
Сустрэча з Пільштынам

П а к а ё ў к а
(радасна)

Сюды... Сюды!.. Здаецца, бачу лаз!

С а л а м е я
(раздражнёна)

Ды пачакай!.. Тут дрот! Не адшчапіцца!
А што, калі пачуе варта нас,
не ў лесе мы, крычыш чаго, дурніца?!

П а к а ё ў к а
(вінавата)

Зраднела я... Усё-ткі, пані, лаз!
Вой-вой! Хто тут?! Дальбог, дыханне чую...

Саламея
(злосна)

Чаго ж стаіш, як лялька, напаказ?
Хто ж крадзецца слупом у ноч глухую?
Прысядзь!

Голас з цемры

Хапай!.. Лаві!.. Ха-ха-а!..
Каб мне не ўстаць, ля лагера — жанчыны!

Саламея
(з хітрынкай, лагодна)

А ты, як бачу, рады пабрахаць,
лепш запытай, з якой мы тут прычыны?
Вясёлы голас, слухай, памажы,
напэўна б, варта так не гаварыла!..
З палонных ты, дык бедным падкажы,
хто з вас купляў сягоння ў краме мыла?

Голас з цемры
(з непрыхаванай цікавасцю)

А вам нашто?..

Саламея
(ціха, ласкава)

Ці ж лезці нам за тын? Скажы, ласкавы...

Голас з цемры
(памарудзіўшы)

Добра!.. Гэй, Пільштын!..

Саламея
(разгублена)

Ён тут! Ён зараз прыйдзе... Як раптоўна!
Адкрыць душу адразу — рызыкоўна!
Вось ён ідзе...

П і л ь ш т ы н
(як быццам і не здзіўлены)

Пытаўся хто мяне?

С а л а м е я
(паспешліва, трошкі збянтэжана)

Усё пасля... А зараз лепш без крыку!
Я за цябе дам заўтра бею выкуп...

П і л ь ш т ы н

Хто ты?

С а л а м е я

Пасля... Ад сэрца, не з раскошы
лаві кашэль, не ў клопат будуць грошы!..
(Кідае Пільштыну кашэль з грашыма.)

П а к а ё ў к а
(ад нечаканасці)

Ах, пані!..

Сумненні Саламеі пасля таго, як Пільштын стаў яе мужам

Адцвіў даўно ў садах міндаль.
Пабляклі ўзвышшы
і нізіны,
але чужой прыроды жаль
мне не ў маркоту,
мой адзіны.

Жартуй з другой
і гавары,
што ў валасах яе камеі,
як жар паўднёвае зары,
а вер заўсёды
Саламеі...

Я — тая,
што жыве з агню,
чужая выхадцы манернай,
і калі позіркам зманю,
дык застануся
сэрцам вернай.

Шапчы:
«Мая!» не мне ў адказ,
ды спамяні ў гарачай стоме
ноч,
што злучыла палам нас
у гэтым выстуджаным доме.

Цябе папрок мой не кальне,
заўжды сустрэну,
як на крылах,
каб сэрца білася вальней,
я вочы радасцю прыкрыла...

Стаў весялейшым краявід,
ў пясках міраж размыты скача,
і я ўсміхаюся наўзрыд,
а ты гаворыш —
мучу плачам.

*

Радасць мая, на далоні пахукай...
Доля карае і помсціць за грэх,
а я без віны пакарана разлукай
з чародкай бяроз ля зажураных стрэх.

Да лугу не выведуць сцежкі чужыны,
багатая я, ды багаццем не тым...
У лета маё не ўварвуцца рабіны
з жарынкамі гронак у голлі густым.

Пранізлівы позірк маркотнай сялянкі,
ды бачыш за ім не чужую душу,
гасцінцы,
балотцы,
лясныя дзялянкі
даўнютка па мне адспявалі імшу.

Няпраўда!
Я — вольная... Чуеш, каханы,
абжытая хата яшчэ не жытло!
Да дрэў не вярнуцца лісткам адарваным,
мы ж — людзі...
Нам трэба радзімы святло.

Пасля вяртання на радзіму. У Нясвіжы

Я падрасла ці неба паднялося?
Дзе сажалкі, там блізка хутары...
Адвечны гімн зямлі пяе калоссе,
і пахнуць кменам хмурыя двары.

Ўсе роднае!..
А сэрца не ў гуморы, —
да скону дабрачыннасці служы,
а ўсё адно жыве паўсюдна ў горы
той, хто ярма яго не заслужыў.

Сляпы ідзе з павадыром-дзяўчынкай,
пад спеў яго ўздыхае грамада,
ды ці пракорміць сем ратоў катрынка,
ды ці ад іх адступіцца бяда?..

Ўзвяло багацце моцныя парканы, —
там сытая не ўскаланецца ціш!
Айчына! —
бераг, лотаццю затканы,
ты вольнасць залатую толькі сніш.

Верш
да Пільштына

Сказала б я, напэўна, пазаўчора,
што ты жыццяпачатак і працяг...
Цяпер маўчу, бы перад бурай мора...
Як мала ў шчасця пабыла ў гасцях!

Што трэба ад цябе — ужо не знаю,
а ты зірнеш, і я затрапячу,
і ў палкасці уласнае згараю,
і за пакуты гонарам плачу.

Прынізіць можаш...
Я цярплю абразы
і ведаю: нічым не дагаджу,
і сіл няма адсекчы ўсё адразу,
ты — неба без святла
і без дажджу.

Навошта ж мне імкнуцца ў твае высі?
Зямная я — са смеху і са слёз.
Я — жонка — лёс упрошваю: скарыся!
І мне ў адказ: «Паўстань!» —
крычыць мой лёс.

Паўстань!
Адрынь той шлях, дзе паабапал
адна насмешка, што ні крок — то ўкол!
Ці ж то жыццё, дзе сэрца смокча д’ябал,
а ў вочы зазірае, як анёл...

Купі атруты — раіш штохвілінна,
ці знікні, як мага далей хаця б...
Каханне, ты — прывабная быліна,
дзе з двух герояў нехта вечны раб.

Саламея выпрашае падарожнічаць

Ой ды за акенцам ні бур'ян, ні ружа,
за маім акенцам узнялася сцюжа...

Сцюжа узнялася, сцелецца вятрыскам,
то сіпіць здалёку, то смяецца зблізку.

Хто яе суніме, хто яе ўгамоніць
і чые ля ганка вараныя коні?

Коні вараныя, песні балагола,
сяду і паеду па раўніне голай.

Па раўніне голай, дзе гуляе сцюжа,
улагоджваць ветры, забываці мужа...

Саламея, між іншым, запісвае ў дзённік

Бывае час, калі замрэ дыханне
ад змовы думак строгіх з пачуццём,
якое выліваецца ў блуканне
жаданняў...
                    І не можа ўжо жыццё
спыніць той гон пякучай, прагнай змовы...
Шапчу імя тваё, мой юны бог!
Прыйдзі...
                    Спакуса апранецца ў словы,
і я скажу табе — ты перамог!
Цяпер я ўся толькі ў тваёй уладзе...
Ці ж можна мудра, стала развжаць
і ўсёй істотай гінуць у паглядзе
вачэй тваіх?..
                    Як цяжка мне маўчаць,
бо ты прыходзіш не адзін, з сябрамі!

Таюся я, раскладваю пасьянс
і ўся гару...
Анёл кахання з намі,
ён цвеліць, ён штурхае ў бездань нас.

Яшчэ адзін запіс у дзённіку

Жыццё жанчыны — зараснік шыпшыны.
О бойся, недарэчы, заблукаць,
калі пасля вясёлае сябрыны
спатрэбіцца ласкавая рука...

Ўзаемнасці ні ў чым не абяцалі,
ды на парозе нашага расстання
тры тыдні зоркі ценямі пісалі
на курганах трывожны знак кахання.

Цяпер — бывай! — няпрошанай часінай,
ахвяра неўтаймоўнага гарэння,
ты, можа, станеш лепшым успамінам
у радасцях другога захаплення.

Вяртанне ў Нясвіж

Як дарагой тканіны мяккі пруг,
край неба над палеткамі імгліцца,
ўжо толькі ў снах здзіўляе Пецярбург,
паўночная шыкоўная сталіца.

Там да мяне прыязна «мой дружок»
звярталася пры ўсіх царыца Ганна...
Каплічка пахілёная... Стажок...
Ды балагол вядзе свой спеў старанна.

Ды лес асенні высіцца, як храм,
ствол да ствала суседняга хінецца...

Парадуйся спаўна чужым дарам,
а ўкленчы там, дзе сэрца скаланецца

ад дотыку ўтрапёнага да тых
прыціхлых дрэў, што лета адспявалі,
выпальвалі і высякалі іх,
яны ж лясамі новымі ўставалі.

Лясы, як людзі... Людзі, як лясы
пад зоркавай таемнаю страхою,
дужэюць, калі звязаны адною
і верай, і любоўю на часы...

Разрыў з Пільштынам

С а л а м е я
(горка, з дакорам)

...Атрутай разлічыўся ты са мной
за ўсе турботы і за ўсё цяпло!
Не думаў, што стаяць мог над труной.

П і л ь ш т ы н
(з’едліва)

Трагедыі б вялікай не было!
Калі не для сябе жывеш — для свету,
дык хай суцешыць зараз цябе свет!..

С а л а м е я
(амаль з адчаем)

Пільштын, я ўсё абдумала як след
і волю для сябе ўзяла за мэту.
Круг не замкнёны, я шукаю выйсця...

П і л ь ш т ы н

Угу, купіўшы злагаду маю...

С а л а м е я

Купіўшы?.. Для сваёй хіба карысці?
Сябе ў люстэрку ўжо не пазнаю!
Абрабаваў, перад людзьмі зняважыў,
ды я дарую... Хочаш, з'еш мяне,
ты толькі знай, дзе шчасця не даважыў,
там дабрынёю лёс не абміне!

П і л ь ш т ы н
(з насмешкай)

Што ж, спадзявайся!..
Лёсу вер!..
Чакай!..
Ці ж мне тапіцца? Буду толькі рады!
Але мяне пры гэтым не чапай.

С а л а м е я
(нібыта нечага шкадуе)

Пра што мы? Ад нянавісці, ад здрады
зноў у нянавісць...

П і л ь ш т ы н
(з выклікам)

А куды яшчэ?

С а л а м е я
(задумліва)

З'явіўшыся, нянавісць не ўцячэ...

П і л ь ш т ы н
(злосна)

Дык, можа, кінеш зноў кашэль, дурніца,
каб ад цябе ж мне зараз адкупіцца?!

С а л а м е я

Вар'ят!.. Які вар'ят!..

* * *

Не адхварэла, лепей адспявала,
бо ўжо не носіць сэрца тых пакут,
я шклінкаю халоднай адтавала,
адагравала воляй кожны кут...

Прарочыца,
распусніца,
вясталка —
усё ў адно, каб раптам зразумець:
душа, тугой працятая,
як джалкам,
не можа анічога адагрэць.

Туга ў вачах...
Я ж верай, не малебнам
вяртала ўсім гаротным ясны зрок
і вось сама ад слёз пякучых слепну,
ад шчасця да няшчасця — толькі крок!

Сляза —
радня і роспачы, і кратам.
Куды ступіць? Адчай, як вастрыё...
І ўпала я, шукаючы сваё,
а Ён падняў,—
ён, з сэрцам амарата[1].

Ліст да амарата

Чым найцяжэй дарога пад гару,
тым радасней бывае на вяршыні,
з якою асалодай гавару,—
ты — як цяпельца пасля доўгай стыні.

Я думаць пачынала, што турма —
ўсе дні мае, адкуль ужо не выйсці...
Святых і грэшных ганіла дарма,
твая душа мне падказала выйсце.

[1] Каханак.

Не прыгнятае страт былых цяжар,
бо тыя страты, як сатлелы клунак,
цяпер маё жыццё — раздзьмуты жар,
твой кожны дотык — першы пацалунак.

Зноў стан мой паслухмяны, як струна,
што кожным гукам радуе музыку,
і дзень, і ноч з табою — не ў пазыку,
усё, што не падман, не мае дна...

Расчараванне

Няхай ад ласкі ўчора млела,
ды не спасціг ніхто душы!
Пакуты выкрасліць хацела,
ты — даўні боль разварушыў.

Што не збылося — адасніцца,
за даллю не сцяна, а даль...
Пачуццям лёгка паўтарыцца:
ізноў каханне — зноў і жаль.

Хацела б горыч я аспрэчыць,
ды ці не раз са мной было,—
кляліся, цалавалі плечы,
а позіркі былі як шкло...

Танюткай шторкі трапятанне,
за шыбай — снежаньскі лядок...
Парыў астуджвае прызнанне —
«Твая!» — ты сэрца на замок!

Розныя думкі ў розны час

*

Надрыў, адчай — усё глыбей...
Заместа літасці — папрокі...
Старэю. Пачаліся ўцёкі,
куды найдалей... ад сябе.

*

Ты сваю радасць не ўпасеш,
але ў адчаі ці на ўздыме
заўсёды лепшае нясеш
нябозе,
          дзецям
                    і радзіме.

*

Ёсць месца ўдачы і бядзе,
а шлях зямны, ён не бясконцы,
і покуль жывы ўсе ідзем
з начы насустрач свайму сонцу.

*

Ізноў Турэччына... Мяжа...
Камечу ў одуме пальчатку.
Дзе пачала хварэць душа,
пачну адтуль усё спачатку...

Саламея запісвае ў дзённік

Быццё — прастора тлуму,—
                                        не графа,
дзе ні адзнакі добрай, ні памаркі,
гарэм твой — неба ночы, Мустафа,
дзе заміж зорак — цьмяныя агаркі...

Ды ёсць адна, бы вечар без цямна,
яна — твае шалёнае гарэнне,
і боль, і асалода, і натхненне,
жыццё тваё і смерць твая яна.

Я — лекарка, сляпым нясу святло,
была пры ім і богам, і ахвярай,
твой пацалунак для яе як кара,
абдымак твой як ластаўцы сіло.

Пад сонцам грэшным можна жыць з ілжы,
пад сонцам ясным — толькі з думак
чыстых,
і я сказала: «Родная, бяжы —
няможна ў свет,— да хваляў
серабрыстых...»
А чым яшчэ магла я памагчы?
Хоць знаю, ятаган няўмольна гостры,
з вачэй яе зняла радно начы,
цяпер, султан, чакаю тваёй помсты...

Сон Саламеі

С а л а м е я

Як дзіўна, я — ў былым забытым доме.
Вунь столік мой, вунь крэсла...
ў сэрцы — мір.
(Замірае.)
Падман?! Ды не!.. Стаіць нехта ў праёме
дзвярэй... І ўжо ідзе...
(Вельмі спалохана.)
Сюды ідзе Гальпір!

Паўза.

Схавацца? Збегчы? Па мяне, няйначай,
ідзе... Не падыходзь, Якуб, ты — страх!

Г а л ь п і р

Няпраўда, я даўно цябе не бачыў
і вось прыйшоў пад наш старэнькі дах.
Я знаў — ты тут, я не з благім намерам,
не бойся... Лепш прысядзем да стала...
Зноў пахнуць валасы твае аерам,
ракою... Ты такая ж, як была.

С а л а м е я
(здзіўляецца)

Была?.. Я — ёсць...

Г а л ь п і р
(з сумам)

Ты — ёсць і доўга будзеш...
У гэтым доме госць часовы — я!
Прачнешся і начное ўсё забудзеш,
спакойнай стане зноў душа твая.

С а л а м е я

Спакойнай?.. Ты гаворыш з дзён былых,
ім аніколі ўжо не паўтарыцца,
ці знаеш ты, як можна на крутых
шляхах на камянях душой разбіцца?

Г а л ь п і р
(пранікліва)

Я знаю ўсё... Таму я сёння тут...
Сам чалавек — віна сваіх пакут,
табе патрэбна сэрцам адагрэцца.
Спынілася б... Адкрыла б лазарэт...

С а л а м е я

Якуб, я лазарэтам бачу свет,—
хто хворы на сумленне, хто на сэрца...

Г а л ь п і р

Няпраўда, ты не думаеш пра час...
Свет — міг жыцця, і гэты міг салодкі,
я колісь многа горычы адпас,
яе не помню, знаю — век кароткі...
Задумайся.

С а л а м е я

Хвалюешся дарма.
Жыву былым, цяперашнім і дальнім,
і анідзе няяснасці няма,
мо толькі над каханнем ёсць пытальнік.

Г а л ь п і р

Каханне... На яго яшчэ ляціш
і кожны раз ратуешся ва ўсхліпе!
Якой жа думкай зараз ты гарыш?

С а л а м е я

Я думаю паехаць у Егіпет,
пасля... дамоў, дзе паляваў на звера
калісьці ты, а выгледзеў мяне,
ты помніш, ля ракі на валуне...

Г а л ь п і р

І пахлі валасы твае аерам...

Апошні запіс у дзённіку

Душу сваю не выкупаўшы ў зле,
жыццё мае чытайце, як паданне,
дзе ўсё ў адным звязалася вузле —
любоў...
          Айчына...
                    Горыч і каханне.

1985

* * *

Жыву з жыцця, і можна было б лепей,—
мудрэй, святлей, але вазьму дачку,
і, як дыхнуць, у два старанні злепім
снегавіка на снежным пятачку.

Парадуемся, сядзем, памяркуем,
фантазіі дае крыло — запал,
і вось ужо не лепім, а будуем,
бы на аблоках, з аблачын квартал.

Мы садзім лес,
                    вяртаем рэчкам воды,
мы думкамі імкнём за небакрай
і ў свет далёкі пад сцягамі згоды
пускаем поўны шчырасці трамвай.

Хтось прыадкрые звыклай позы маску
(адкрыты твар мільгае ўсё радзей),—
а мы хутчэй!.. А мы ствараем казку:
свет новы і не новы для людзей.

Балотца, гай і журавель над гаем,—
чутно, як трызніць казкаю зіма...
І мы яе вясёлаю ствараем,
а сумная народзіцца сама.

1985

У прадчуванні блізкае разлукі

Ніхто не скажа сёння мне, чаму
ледзь не чапаюць голле яблынь хмары
і вецер, быццам весела яму,
распырсквае ручай на тратуары.

Як пастушок, што ў поле выйшаў без
звычайнае і ёмістае кайстры,
уздрыгну раптам, бо чамусьці бэз
нагадвае пах восеньскае астры.

Я буду помніць да апошніх зорак,
якія згаснуць на канцы жыцця,
няхітры сэнс ажыўленых гаворак,
што цешылі, як цешыць спеў дзіця.

Хвалююць зоркі тайнамі спрадвеку,
і быў заўжды вясёлым месяц май,
чаму ж так горка, быццам чалавеку
сказала вельмі блізкаму: «Бывай...»

1985

Стары сад

Ёсць сад стары за сіняй азярынай,
там па адным не ходзяць, толькі ўдвух,
там аблачыны сцелюцца пярынай,
калі туман, дык гэта з неба пух...

Чакаю адвячорка, каб хутчэй
між дрэў грывастых і раслін калючых
сустрэць святло зажураных вачэй,—
бы раптам лес расступіцца дрымучы.

Прыручаны, як дрэвамі шпакі,
даверлівы... з ім лёгка і трывожна,
бы матылька падносіць да шчакі —
так душна стане, прадыхнуць няможна.

Гуркі ў разоры. Корчык ля грады.
Край неба над шпакоўняй заімглёны...
А сад такі ўрачысты і зялёны,
што сэрцу ўжо не хочацца туды.

1985

* * *

Яшчэ ў вачах насіць жыцця святло
і мерацца з прыродай часта сілай,
а дрэва, што ў юнацтве пасадзіла,
ужо даўно мяне перарасло...

Жыве нязменнай ісцінай на свеце,
што колісь справай дум і рук было,
з зародка пераходзіць хутка ў квецень,
а дрэва долі нашай... адцвіло.

1985

* * *

Вясёлка пёркамі паўліна
над лёгкім марывам гарыць...
У яр страсае цвет каліна,
і, мне здаецца, без пары.

Прыроды веснавой выдвары
ці адцвітанню самы час, —
перад яе самотным тварам
яшчэ зажурымся не раз.

Рванецца птушка, як з палону,
увысь, і зноў замруць кусты,
і голас мой ляціць з адхону:
«Ў ласкавым дні пабудзь хоць ты!»

Ты — справядлівы, мудры, дужы,
хто і апраўдваў, і караў...
Вучыў: хай знаюць роднасць душы,
а сэрца сэрцу не аддаў!

1985

Даўняя мелодыя

Жаліцца скрыпка зусім як калісьці,
навошта было называць дарагім?..
Шэпча арэшніку тонкае лісце
пра тайнае нешта... у леце другім.

Выблісне ўся ў незабудках лагчына,
і бераг агучыць усплескам рака,
гляджу на акно, там смяецца жанчына,
бы на карціне Селешчука.

Узнесены к небу будынак на кручы,
жаласна-жаласна скрыпка гучыць...
Хай плача, бо, можа, жанчыну навучыць,
як тут небяспечна смяяцца ўначы.

1985

* * *

Не абяцаюць, калі ўсё — цацанка.
Таксама я... Што даць табе магла?
Шчыруе ў днях гарэзлівых каханка,
а я табе каханаю была.

Няхай мне доля мужнасць выкладае,
жанчыне слёзы дадаюць гадоў...
Стаю на раздарожжы маладая,
а ў маладое — шмат заўжды шляхоў.

Пражытае на дне вачэй хаваю,
жыву з цяпельца даўняга святла...
Забытая! Няхай. Затое знаю,
што я табе каханаю была.

1985

Птушачка

Бабіна дарога ад печы да парога.
Прымаўка

Патопчацца на досвітку ў двары,
свяцілу ўстаць з-за лесу дапаможа...
«Ты, сонейка, дзень добры сатвары»,—
ўздыхне яна дый сядзе на парожак.

І будзе доўга, ціхая, глядзець
у неба з яснатою галубінай,
і да сябе падцягне ночвы з глінай,
і стане над падатлівай карпець...

Нязвыкла пуста ў полі і ў гаях,
бяроза без лісця дрыжыць над склепам,
мінаюць дні, а цётачка ўсё лепіць:
«Хутчэй ляпіся, птушачка мая...»

Ужо напіўся ўволю луг дажджу,
акраўкі хмар з ляшчын здымае вецер...
— Што робіш, баба? — пасмяюцца дзеці.
— Ды на парожку, мілыя, сяджу...

Збанкі і чыгункі тырчаць на плоце,
прыблудны цуцык трэцца каля ног,
ды знаў бы хто,— жыццё прайшло
ў палёце,
хоць і было ў ім — печка ды парог.

1985

* * *

Калі ў лясах зялёных птах пяе
у час начны, халодны і трывожны,
я знаю, ты прыходзіш ад Яе
і зноў са мною сумны, як астрожнік.

На ноч расстанне наша адцягну,
калі ж з усходу сонца адзавецца,
ты пасміхнешся зманліва акну,
бы Той, што прымушае біцца сэрца.

О гэта ўсмешка — горычы ганец,
напэўна, вельмі доўга я кахала,
што нават часу ўспомніць не ставала —
усё на свеце мае свой канец...

1985

* * *

У дваццаць нуль-нуль на развілцы.
І крокі я чую здалёк.
Заблытаўся ў сонечнай грыўцы
пакутнай вясны матылёк.

Ён верны сямейнаму дому,
ён ходзіць з дачкою ў музей,
але не раскажа нікому
пра ўздых, што ірвецца з грудзей.

Пра мой сарафан адмысловы,
пра сціпленькі белы букет,
пра самыя тайныя словы,
з якіх пачынаецца свет.

1985

* * *

Ледзь толькі промень жвавы
глянуў
на дах гасцініцы іржавы,
мы з’ехалі цішком з Варшавы
ў адчайна бэзавы Вілянуў.

І повязь гронак тых павіслых
духмянай сыпала парошай,
нас прывячала ціха Вісла
санлівым шэптам: «Bardzo prosze».

Такім агнём палілі промні,
так бэз шумеў раскалыханы,
што весела было не помніць
таго, хто быў маім каханым.

Збягалі з юнага пагорка,—
цішэлі словы нечакана,
але пра што была гаворка,
дазвольце ведаць мне ды пану.

Ужо гады нашы прывялі,
а ў пору бэзавай парошы
працяглым рэхам «Bardzo prosze»
камусьці адгукнуцца хвалі...

1985

* * *

На жаль, Амур мяне трывожыць зноў.
Ф. Петрарка

Пад шум ракі, пад шолахі бярозы,
пад веснавую шчырасць жаўрука
ў маіх радках ты прачытаеш слёзы,
ад іх не ўздрыгне ўпартая рука.

Усюды ты...
і хай даруе Творца
прыроды пышнай, сёння не яна
захопленасць мая, мой дол і сонца,
неперажыты дзень і даўніна.

Куды мне бегчы?
На тваім абліччы
былога жару цень лаўлю яшчэ,
ты не пярэч, мне зноў здаецца, клічаш
і позіркам сваім мяне пячэш.

Я потым знікну, як і ўсё жывое,
адлегласць без сустрэч —
яна што смерць...
Але скажы мне слова дарагое,
жаданае,— як доўга мне гарэць?

І любавацца кожнай тваёй рыскай,
і невядома ўжо каго маліць...
Ты чуў? —
Амур смяяўся недзе блізка,
маўчы... маўчы...
Яго страла ляціць.

1985

* * *

Як часта ў свеце, бы ў бязладнай хаце,
перад якою госцяю стаю,
бяссрэбранік гаворыць пра багацце,
а хцівы пра нішчымніцу сваю.

Пакрыўджаны глыбей хавае слёзы,
бяздушны — непрыязі пачуццё...
Няма фальшывых, што жывуць без
позы...—
ёсць свет
і розны погляд на жыццё.

1985

* * *

Ізноў вяртацца ў сталасць з маладосці,
нядоўгаю была цяпер яна.
Здаецца, лісце начыняе злосцю
сцюдзёная і позняя вясна.

Не зразумеюць і асудзяць людзі,
прыму любое ў сэрца пакаранне,
але нішто на свеце не астудзіць
пунсовых шчок, запаленых каханнем.

У думках і ў пачуццях — куламеса,
заместа болю — радасць б’е з грудзей,
такая дробязь: круг зары над лесам,
і... сэрца зноўку поўнае надзей.

1985

* * *

Зачэпіцца сонца за снежную горку,
і хлыне ў даліну патокам вада...
Забуду апошнюю нашу гаворку,
а ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

Ніколі не выспее яблык дачасна,
за радасцю часта прыходзіць нуда,
сказаць не магу, каб была я няшчаснай,
ды ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

Бывае, заўважу ў аконным праёме,
пытаюцца, хто ты — такая бяда! —
спакойна адказваю — проста знаёмы,
і ўсё-такі... нечага трошкі шкада.

1985

Вера

Прычароўваў словам і пяшчотай,
з творчае выкрадваў цішыні,
а пасля назваў усё дурнотай
і застаўся ў прамінулым дні.

Дзён шчаслівых многа тоіць будзень
цешыў сэрца просценькі матыў...
Ах, яно ізноўку верыць: будзе
гэткі дзень,
забыўшыся, што быў.

1985

Вершы
без апошняга радка

Маім чытачам

Шукайце сцежку па карчах,
калі прыйшла пара паводцы...
Шануйце шчырасць у вачах,
душы адкрытае ў гаворцы.
Не адчужайцеся па тым,
хто колькі вам пакінуў болю,
і не спяшайцеся на волю,
калі былое — горкі дым...

1

Цяпер сачы... ў сяброў маіх
распытвай.
Здавалася,—
лёс назаўжды адсек
твой позірк у гады мае, як брытвай,
і знікла я...
і думала — навек! —

У той зіме сумётнай і шумлівай,
нібы жанчына, што сказала:
«Мой!»,
спытайся, ці была пасля шчаслівай,
я адкажу: той самаю зімой.

Знаходзіць шчасце ў сытай асалодзе
здаволены, о, ён не мой герой...
Душа заўжды малілася прыродзе
душы, што носіць спадзяванняў рой.

Хай спадзяецца варты спадзявання.
Хай тужыць, каму дадзена тужыць.

Я страчвала зімою той каханне,
на справе —
толькі пачынала жыць...

2

Фантазіі ў жыцці няма мяжы,
любы мастак тады б мне пазайздросціў...
З насмешак,
з непрытульнасці,
з ілжы —
надоўга трапіць да адчаю ў госці.

Я потым зразумела: не адчай!
Звінелі нечым даўнім сцены ўпотай,
і раненька будзіла адзінота,
спярша яна...
пасля птушыны грай.

Ёй многім абавязана цяпер,
пакінуўшы яе шкляныя дзверы,—
да іх з жыцця таму вядзе знявер,
што ўмее адзінота ўзняць да веры.

Перш у сябе...
У здольнасць палюбіць
травінку,
дрэва,
постаць чалавека,
што цягне дзён немітуслівых ніць
з хмурынкай стомы на цяжкіх павеках.

У адзіноты нораў не круты,
яна для сэрца,
як для зерня глеба,
хоць ратавала ў скрусе частай неба,
жылося тым,
што мне пакінуў ты...

3

Пчала, пачуўшы сонца, размярэжыць
туманаў прыдарожную кайму,
хацела верыць голасу твайму,
як вераць у адлівы прыбярэжжы.

Слоў не было...
Ўсё гаварылі вочы,
не знаю, дзе канец майму жыццю,
ды знала:
немагчыма пачуццю
вярнуцца,
скуль пайшло яно аднойчы.

Схацелася б пустыні мець бярозу,
сказаў бы мудры мудрае:
«Дарма!» —
і дыктаваў штодня цвярозы розум:
туды не трэба,
дзе цябе няма.

Так пражыўшы лютую зіму,
з палёгкаю ўздыхнуць спрабуе вецце:
не тое сонца,
што праменна свеціць,
а тое,
што цяпло дае ўсяму...

4

Дзень у жыццё ідзе з начы
і ў ноч ўпадае,
патроху ўсім раздаючы,
што выпадае.
Пяшчота — вам,
а вам — бяда,
а вам — дакука...

І дню нічога не шкада —
будзь смех, будзь мука.
Ноч звязвае два розных дні
сабой адною,
яна — праслойка цішыні
між мітуснёю.
Без дня яна — без дрэва цень;
рака — без броду...
І што вышэй за ўзнагароду —
з дня ў ноч, з начы ізноў у дзень?..

5

Раней было і зараз яно ёсць,
хоць часта пагражае развітаннем...
Нас маладосць адорвае каханнем,
каханне нас вяртае ў маладосць.

Будзь юным ці зняможаным старцом,
тады адкрыеш тайну захаплення,
калі сябе адчуеш пад вянцом,
падоранага вечнасцю натхнення.

А без яго дзень поўны пустаты.
Пайшоў... з вянцом,
                    бы пад аховай ззяння,
і ля чыіх калень яго здымаеш ты
пасля майго адданага кахання.

Цяпер знайшла прытулак ноч у сценах,
дзе мне чакаць тваёй павечна ласкі,
бо, можа быць, жыццё ўсё наша сцэна,
і толькі смерць здымае з твараў маскі.

А голас ветру,
              дзікі і хрыпаты,
нібы шумеў з далёкіх мне вякоў:

знаходзіць той,
хто знаў няволю страты,
хто знаў каханне,—
пакахае зноў...

6

Уся яна як дзьмухавец,
далёкая ад засмучэння,
і дрэў зялёная павець
яе азорана свячэннем.

Разгублена ўздыхаю я
(староннi скажа: «Ах... дзівачка!»),
хай бы была яна — жняя,
настаўніца ці, скажам, швачка.

Змагла б і палюбіць яе,
бо жнеек шлях усім вядомы,
як рэдка хтосьці з іх пяе,—
часцей зажураны ад стомы.

А швачка...
Шво бяжыць з-пад рук,
і твар яе мне быў бы мілы,—
хай паспрабуе хто без мук
укласці ў працу час і сілы.

Настаўніца...
Паспачуваць
ёй можна ў нашым спрэчным свеце,
яе змагла б я апяваць,
бо знаю,
што такое дзеці.

А тут...
Хоць узнясі, хоць плюнь,
бы й невядома ёй кручына,
з табой ідзе адно Жанчына,
ды... з наравістасцю красунь.

7

Навошта...
                    навошта...
                                        навошта?!
Гавораць жа, свет — з дабрыні.
Не хоча прыслухацца пошта,
што сталі пакутнымі дні.

Мінае мой дом лістаноша,
хвіліны плывуць, як вякі,
і сніцца мне доўга пароша,
вяртайцеся ў вырай, шпакі!..

Азвецца зялёная засень,
увяжа свой шолах у сны,—
то ў нейкім нявызнаным часе
ты шэпчаш мне казкі вясны.

У месяцы збегліся ночы,
а сны — у чародку гадоў,
дзе сінія-сінія вочы
смяюцца з маіх халадоў.

8

Багаты ўзор на лёдзе выстрач
ці поўню з ліхтаром стачы,
было адно: мароз і Свіслач,
пакойчык быў,
                        бы ўсмех начы.

Нібыта твар дрымотны нечы
сачыў з-пад навесі галін,
а ўжо хацелі ласкі плечы
пад мяккай сховаю тканін.

Яшчэ далёкія ад здрады
ішлі, як на святло крыніц,
свае ўліваючы пагляды
у таямніцу з таямніц...

Не знаць снягам,
як сэрца б'ецца,
дрэў не ўстрывожваць маладых,
хай у нашчадках адзавецца
дакорам той гарачы ўздых,

калі, як мары, свечкі тухлі
і ўздрыгваў зоркі паплавок,
нага шукала доўга туфлік,
бы сярод багны астравок.

9

Не збылося. Тая ноч забыта.
Ты не помніш. Дзе яе святло?!
Фортка ці душа мая адкрыта
ўсім дажджам,
што стукаюцца ў шкло.

«Мілы!» — не скажу табе ніколі.
«Родны!» — навучуся забываць.
Многа кветак у айчынным полі, —
не спяшайся поле рабаваць...

Думала, гляджу замілавана,
вочы — два вугольчыкі ўначы,
страшна прачынацца некаханай
на душой прыдуманым плячы.

Акіян далёкі буркатлівы,
блізкая, разгублена шапчу, —
бедным будзь, але заўжды шчаслівым
бачыць цябе зводдаля хачу...

10

Спатыкнуцца, пахіснуцца, ды не ўпасці.
Будзень скрозь, а свята ходзіць госцем.
Свет сярдзіты рэдка песціць шчасцем,
а знябыты ў ім не бачыць злосці.

Кожны міг расстаўлены да кропкі,
сёння, як і заўтра, як заўжды...
Спраўны майстар Час такі таропкі! —
і ляцяць, ляцяць мае гады.

Поўня, як астылая фаерка,
вечар летні, вечаровы сум,
і не трэба раіцца з люстэркам,
а шчацэ гарэць ад скрытных дум.

З зайздрасці не зойдзецца зайздросны
з тых, што бачаць ноч, як кажаны...
Свет, бы тайна, гэтым і дзівосны,—
што ў ім праўда?.. Што сіло маны?..

Летні сон і душны, і дрыготкі,
бы дыміцца блізенька абрыў...
Сню цябе. Спаткання час кароткі.
А жыццё пытае ўжо:
«Ці быў?»

11

Теперь, когда мне звезды ближе.

Аляксандр Блок

Шумяць дажджы... а ліпень з ружай прыйдзе.
Кап-кап з лістка, бы снежка растае.
Дачка шчэ не глядзела ў вочы крыўдзе,
смяшліва мые боцікі свае.

Ёй даспадобы сцежак раздарожжа,
каменьчыкаў памытых лёгкі хруст.

Дачушка, мы працягнем падарожжа,
то проста хустка чэпіцца за куст...

То проста дожджык падае напеўна
на тратуар, дзе стыла шкло ільдзін.
Прахожы азіраецца няпэўна,
а сэрца маё б’ецца: «Не глядзі!..»

Ты! — а вочы шчэ не вераць —
праўда ці гульня ілжы?
Ты! — рыпяць паблізу дзверы.
Ты! — з галін ляцяць стрыжы...
Ты! — забілі кроплі гулка.
Той жа голас... крок... яшчэ...
Ты! — і стала цеснай вулка.
Хустка падае з плячэй...
Ты! — глядзіць дачка здзіўлёна.
Як шчыток яе ўзніму...
Дожджык цёплы, дол зялёны...
Ты! — навошта мне ў зіму?

12

Зіма... зіма... з паводкай адыходзіш.
З лістком апалым надыходзіш зноў...
Ты квецені ніколі не народзіш,
і ўсё ж люблю абшар тваіх снягоў.

Твой ледзяшок, прымерзлы да карніза,
як дар у лёс з багатае казны,
і першы твой капеж, нібыта віза,
у подых немінучае вясны.

Люблю тваё сцюдзёнае дыханне,
яно пры стратах самы лепшы фон...
...Як нецярпліва звоніць тэлефон! —
Ў радок апошні просіцца —
КАХАННЕ.

1985

Доля

Не шкадавала ціхага святла,
якім цвіце палеская каліна,
зыначыла дарогу да сяла,
дзе ботамі мясілі бабы гліну.

Запомніўся ламачча зябкі хруст,
калі мой дзед унукам для ўспаміну
садзіў ля той дарогі кволы куст
загадкавага пахкага язміну.

Цяпер той куст здаецца дварняком,
што некалі ляцеў усім пад ногі,
ён за любым бяжыць таварняком,
бяжыць... і застаецца ля дарогі.

1984

* * *

Не кожны мае ўладу, як халіф,
не кожны грошы гэтаксама мае,
ды кожны носіць пры сабе свой міф,
спярша стварае, потым разбурае.

Вось ты... яшчэ прыходзіш гаманлівы,
і словы часта кружаць галаву,
а ўжо не помню дзён сваіх шчаслівых,
у прадчуванні шчасця зноў жыву.

1984

* * *

Калі нехта пяшчоту забраў
і нічога ўзамен не пакінуў,—
адшукаю крупіцу дабра
у сабе, каб святлець з успаміну.

Назбіраю на ўзлеску званцоў,
дзе салоўкі ў ляшчынніку свішчуць,
і пасля — па дарозе дамоў —
іх пакіну на ціхім кладзішчы.

Дзе другая сказаць не змагла,
там пасею ласкавае слова,
каб сатлелая плоць зберагла,
як прызнанне ў заўсёднай любові.

І прыдасца, за ўсё даражэй
цішыні чабаровае лапік,
што сініца з кустоў сцеражэ,
каб апець, а найболей — аплакаць.

А як буду ісці па сцязе,
дзе ні помнікаў, ні агароджы,
дам гарачую волю слязе —
твар журботны сабой упрыгожыць.

За хмялістае лета званца
на кладзішчы над горасным лёсам,
а найбольш — за гарэзу-хлапца,
што па выгане бегае босы.

1983

* * *

Здзіўляемся загадцы Баальбека
і некалі загадкай станем самі,
час замяце крылатымі вякамі
імгненне,
што завецца нашым векам.

Парушацца глыбокіх нетраў дахі,
тысячагоддзяў расхінецца полаг,
адкрые нас дасужы археолаг,
адкрыўшы нашых збудаванняў гмахі.

І будзе зачароўваць рамяство
майстроў, чые пагубяцца імёны,
і вершы нашы будуць, як пісьмёны,
што тояць дум высокіх хараство.

Стварэння прага ў будучыню кліча,
мой найхарошшы, сэрцам не грашы,
хачу заўсёды бачыць за абліччам
мне любым — прыгажосць тваёй душы.

1984

* * *

Хмелю расцвіўшага гронка,
пах звечарэлых садоў,
як у дзяцінстве, з даёнкі
з мамаю п'ём сырадой.

Хата нібыта прашыта
ценямі тонкіх бяроз,
маме кажу, што ў пражытым
не абышлося без слёз.

Хочацца ціхай спагады,
чуецца мамін уздых,—
бы расцвілі пад паглядам
кроны садоў маладых.

Мама пайшла за вароты,
вецер да слыху данёс:
— Добра, калі ў незваротным
шкода пакуль толькі слёз...

1983

Дзень. Вечар. Раніца

*

Застыў вясёлым роспісам алей.
Спалох закалыхала слоў калыска.
Стаў пэндзлік непатрэбным...
Як Вы блізка!
Тушуе густа дзень наша далей...
(Аддаю ў запісную кніжку юнай
паэтэсе, думаючы аб сваім...)

*

У вокнах вечар гаманлівы згас,
і паглыбела пад паглядам неба.
Папера, стол...
Душа пяе пра Вас,
ды Вам пра гэта
знаць зусім не трэба.

*

А раніца прарвала ліўнем лета,
і на паляне ў рост пайшла трава.
За хмарай шызай неба сінява...
Я і такім пачаткам дня сагрэта.

Жыццё — тартак,
пілуе нервы час,
адчай, мана і здрада — пілавінне...
Я не зайздрошчу Вашай палавіне —
жанчыне, што пры Вас не знае Вас.

Затканы ліўнем сцежкі і дамы,
пераспяваць прыроду я не ў сіле,
хоць і ў слабога вырастае крылле
ад думак, што зліліся лёгка ў «Мы».

Здалося, што па Вашаму загаду
зляцеліся да вокнаў галубы
і, нібы кліч прызыўнае трубы,
азваўся спеўна гром з-за далягляду.

І ўпершыню баяцца вусны вуснаў,
«Мы...» — выдыхае трапятліва рот...
Жыццё — тартак,
і ўсё — наадварот,
ды мара не была б такой спакуснай.

Шырэе неба ў вокнах ад святла,
і гром, і дождж —
бы й не было! —
далёка...
Прачнуўся муж, пытае: «Дзе была?»,
адказваю: «Вярнулася з аблокаў».

1983

* * *

Ўсё, што ўчора было яшчэ марай,
заўтра сном непаўторным міне...
Пад паглядам стаю, як пад карай,
хочаш чуць ад мяне пра мяне?
Што я маю? Ні многа ні мала...
Ты смяешся, я плачу скрозь смех,
ўсё слязамі табе расказала...

Ўчора снег...
Сёння снег...
Заўтра снег...

1983

* * *

Адорыць глеба рупны клопат злакам,
чаканых верне мараю шаша,
дзе лёс вучыў пакутаваць і плакаць,
смяяцца навучылася душа.

А чэрвень па цяплу прайшоўся градам,
а жнівень спапяліў пяшчоту траў,
як можна зараз захапляцца садам,
што завязі ніводнае не даў?

Ды ёсць жа, ёсць жа ісціна на свеце:
ва ўласнай долі — кожны садавод,
я на слязе ізноў гадую квецень,
пакутую: ці дасць жаданы плод?!

1983

* * *

Колькі казак сама расказала,
на лістах прытупіла пяро,
а паверыць у казку вакзала
не дае апусцелы перон.

Дачакаліся першых праталін,—
многа чорнай халоднай зямлі,
нашы скорыя ўсе праімчалі,
пасажырскія не падышлі.

Тут, здалося б, і кончыцца дзеі,
недзе свеціць агеньчык для нас,
як гарачае вока надзеі,
праз нявыбраны ў вечнасці час.

Абнадзеіцца — гэта няцяжка,
хоць памры, а ніяк не ўтаю,—
кожны крок да цябе,
як прамашка, набліжаюся і... адстаю.

Адстаю нават там, калі ложак
скарачае да ўздыху шляхі,
ты пры мне, а завеш і трывожыш,
як шпачок на паўшар'і другім.

Пацалунак нясу, як даніну
той начы, што аднойчы звяла,
я ніколі цябе не пакіну,
я ніколі з табой не была.

Проста я з таго роду шчаслівых,
што валодаюць шчасцем адным,—
каб над ім не дрыжаць палахліва,—
ходзяць рознымі сцежкамі з ім.

1983

Любоў

З лета стог, абкладзены кляёнкай.
На штыкетах — жоўтыя глякі...
Недзе мама бразгае даёнкай,
недзе тата носіць смалякі...

Там заўжды здаецца ўсё нязменным,—
дворыкі, прыязнасць і давер,
а за хмару дзень ляціць праменны
і сухое лісце — за каўнер.

Ды не сумна змучанай прыродзе,—
дзеля дзён нязнаных адгарыць...
Неўпрыкметку з будучым стагоддзем
клопат мой спрабуе гаварыць.

З кім жа там спусцелы лес гамоніць?
Хаты люд склікаюць пакрысе...
Праца рукі рупныя натоміць,
але дух няскораны ўзнясе.

Як агніста долю выкрасала
не адну ў лясістай той глушы...
Я пра гэта мала так пісала —
ўся любоў засталася ў душы.

1983

Кулёма

Была вятрам бязлітасным знаёмай.
Ніхто не ведаў — хто яна? Адкуль?
Ішла сялом, шапталі ўслед: «Кулёма!
Не дзеўка, а саломы мокрай куль».

На тое й слова —
ўсцешыць і параніць,
калі ж клявалі зябліва гракі,
у сажалцы знайшлі яе пад ранне
скупыя на размовы рыбакі...

Хавалі,— сонца выбліснула ясна
на дрэвы, на зрудзелую траву,
і нехта з цётак у далоні пляснуў:
«Ба-а, людцы, як жа, бедную, завуць?»

З часоў тых, кажуць,
ля жытоў нязжатых,
дзе дзікае шалее васаўё,
Кулёма супыняе нежанатых,
пытаецца: «Дзе прозвішча маё?»

1983

Ва ўрочышчы маліннік

1

У камінку гудзе вятрыска,
і аканіца — стук ды стук...
З падполля шоргатам і піскам
на шэпт адказвае пацук.

Сюды ўцяклі ад снегападаў,
ад маразоў і ад адліг...
Маладзічок, бы цень лампады,
і пыл на стосе тоўстых кніг.

І прыдаецца краем свету
за вокнамі шумлівы бор,
і на сцяне, засохлы з лета,
як памяць аб зямлі,— чабор.

І можа быць, цяпер другая,
на тым, другім, зямным краі,
цябе з тугою прыгадае
і назаве яшчэ сваім...

І можа быць, усяк бывае,
там, дзе цяпер мяне няма,
таксама нехта ўспамінае
маё спякотнае імя...

У камінку гудзе вятрыска,
і бор за вокнамі шуміць...
І шчасце зараз гэтак блізка,
што страшна мне шчаслівай быць.

2

Сюды б яшчэ ды куст маліны.
На плечы — мройны сарафан.
І лёгка бегчы за яліны,
дзе совы сцерагуць туман...

Зрываць і ягады,
                    і голас
і азірацца ўсё радзей...
І там,
      дзе лес глухі наўкола,
сумненні выплакаць з грудзей.

...Табе я ўдзячна за вяртанне,
чаму ж так горка ў цішыні
перацінаецца дыханне,
калі былыя ўспомню дні?

3

Ты паглядзі, якія вуды!
Тут жыў калісьці рыбалоў —
вясёлы, бесклапотны, руды,
дзе ён, там і цяпельца слоў...

Ён нам пакінуў свой гармонік
губны, трафейны і стары,
і на стале гумовы слонік
усё танцуе з той пары...

А гаспадар пайшоў ва ўцёкі,
і мы з табой — уцекачы...
І недзе бераг наш далёкі,
халодны і пусты ўначы.

І ты гаворыш: час спрацуе,
і я кажу: ах, не пара...
І слонік на стале танцуе,
чакаючы гаспадара.

1983

Паэзія

Радок — спадман, ён толькі рамяство,
штуршок да неспакою і сумнення.
Уяўным развярэдзіць хараством,
няспраўджаным апаліць летуценнем.

Я шмат разоў пытала, што ёсць Ты,
ў сяброў сваіх, у птушак, у сумлення...
Ты дадаеш бяздумным пустаты,
разумнікам не дадаеш гарэння.

Ты ў снах маіх гаротніцай крычыш
і дзіўна спакушаеш паднябессем,
арліцаю здаешся на плячы
і б’еш наводмаш салаўінай песняй.

Бываю часта рознаю ў жыцці:
і сейбіткай, і часам пабірахай...
Што ж Ты такое? — зноў пытаю ў птаха,
птах у прастору гулкую ляціць.

1983

Паралель

Няма ні камара, ні мошкі ў спёку,
тады пачне разважлівасць даймаць:
юнацтва ўжо ўсміхаецца здалёку,
а старасці пакуль што не відаць...
І ўецца камарэча, бы малькі,
калі на ўзмежак стаць перад заходам:
па бок адзін — смяюцца васількі,
па бок другі — пайшлі ў калоссе ўсходы...

1983

* * *

З пяшчоты словы зноўку ткуцца.
Залее пад дажджом зямля.
Не зможаш назусім вярнуцца,
прыйдзі спагадаю здаля.

Душа даўно не ў тым узросце,
каб нараджаў варожасць боль,
маўчаць мы будзем на пагосце,
здзіві прыветным слоўкам золь.

Пад небам роднае прыроды
вясну абвесціць крыгалом,
а вобраз твой асвеціць годы
нязгасным, дарагім святлом.

Блукае смутак каля хаты.
У полі звянуў васілёк...
Няма ў расстаннях вінаватых,—
ты пасміхайся мне здалёк.

1983

* * *

Вось і заві бяседу мілай.
Да слова слова не лягло.
Адно ў імгненне акрыліла,
другое — крылы абсякло.

Патрэбна птушцы быць крылатай,
а людзям людскі знаць закон,—
па ім вазьміце памагатай
пускаць няўдачы пад адхон.

1983

* * *

І сняжынка шукае прытулку —
вунь, як роўна іскрыцца сняжок!
Ты даруй, што ў завейным завулку
папрасілася пад кажушок.

Што загадвала: «Будзь маім братам!»,
што хацела, каб рукі — да рук,
што цяпер толькі я вінавата,—
пад табою хістаецца брук.

Што ў такую ж іскрыстую поўнач
ты ідзеш, бы вядзе цябе кат...
Я прыбегла б скуль хочаш на помач,
каб не знала, што ты мне не брат!

1982

Загедан

...А Загеданка падпявала словам.
Плыў у нізіну сіні дым з Пхеі.
Пчаляр стары ў маліннiку за ровам,
нібыта пас пчаліныя раі.

Забудзь. А калі хочацца — пасмейся
з таго, як меркавалі да зары
мы выйсці ў ліпень наш па эдэльвейсы,
які ён Каўказу падарыў.

Ноч Загеданку, нас — пераспявала,
бы рухнуў нечакана свет увесь...
Я толькі аднаго тады не знала:
не зацвіце ў даліне эдэльвейс.

1982

* * *

Пра якія такія любошчы
загаворвае вецер са мной,
і танюткае голле палошча,
і ўзбівае сумёт пад сцяной.

Днее інеем мяккім світанне,
пад ільдамі вада, як іртуць,
і герані, герані, герані,
як відно, снегавыя цвітуць.

І пры гэтым бялюткім цвіценні
(мо віною таму халады?)
адазваўся ты вогненным ценем,
і завея прыкрыла сляды.

І ніхто разабрацца не ў сілах,
што і як наўздагон я кляла,
і якую надзею насіла,
і якім спадзяваннем жыла.

І якая адкрылася рана —
журавіна ці кропля крыві,
на іскрыстыя ўпала герані,
а душа закрычала: жыві!

І жыву, і іду асцярожна,
развіднелай гару віднатой:
«Невозможное было возможно,
но возможное — было мечтой»[1].

1983

[1] Аляксандр Блок.

* * *

Ішлі на ясны і вялізны
шар поўні прама над вадой,
сказаў, што мне было б карысна
хоць раз адмучыцца нудой.

І скарыстала я параду,
і папрасіла: адпусці...
Ён там цяпер — за даляглядам,
мне веку мала, каб дайсці.

* * *

А дзень на сад святлом пральецца,
сцяжынка згубіцца між траў...
Я ведаю: ён адгукнецца,
ён з'явіцца, калі кахаў...

Бо ці змагла б злятаць так лёгка
язміну квецень на зямлю
і я сярод прыроды вогкай,
як і раней, шаптаць: «Люблю...»

1983

Eugenio[1]

1

І вось ужо ніяк не сцерці,
а хочацца хутчэй забыць,
і, можа быць, да самай смерці —
не знаць, не помніць, а любіць.

Самой сабе — пустая здрада,
у днях маіх было ўсяго,
а тут няйнакш ад канакрада
ёсць нешта ў позірках яго.

Звядзе табун і траў не вымне,
на нож рванецца без нажа,
і хоча адазвацца гімнам
на гэтае імя душа.

Прыцішваю, збіваю гукі,—
не знаць, не помніць, а любіць,
распасціраць насустрач рукі,
і прагнуць, і хацець забыць.

2

Кружылі ўчора ластаўкі высока.
Сягоння дождж — насуперак прыкмеце.
Маўклівы парк. Ракі трывожны рокат
і кропелькі дажджу на парапеце.

Суладна думкам дыхае прырода,
мне добра ў цішыні яе і ў гуле...
Пачэсна жыць дзеля ўсяго народа,
і цяжка для таго, хто ў мінулым.

[1] Высакародны (*лац.*).

Я знала радасць таннае спакусы,
і тым мацней адна паліла вера:
на паўжыцця развіўся локан русы
і... сум на волю мой ірваўся зверам.

Сляды паводкай шумнаю размыты,
а ночы тояць даўнішнія сны:
вакзал. Дзве рэйкі, жалем перавіты,
і вецер дзьме, бы з бездані, скразны...

3

Жартуючы, сказаў: «Стратэг!»,
і жарту я не зразумела.
Глядзела весела на снег,
сябе ўяўляла ў шоўку белым.

І не хацела заўважаць,
як ён тужліва з-за галіны
зірнуў удаль, нібы важак,
што страціў клін свой жураўліны.

Галіну выгінаў дугой,
мне гаварыў: «Маўчы!» — са смехам,
нібы тады ўжо слухаў рэха
слоў, што злятали з губ другой...

4

Калі таполю вецер раскалыша
і над галлём ударыць гулкі гром,
далёкі друг самотны ліст напіша
пра свой бліскучы і гасцінны дом...

І я прыпомню пах салодкай дыні
і як гарэў пад пальцамі паркаль...
Не ўмелі вочы юнай гаспадыні
пад вейкамі схаваць разладу жаль.

І раздражнёна, ад яе бяссілля,
ад слоў,
          што вымаўляліся ледзь-ледзь...
Я ад імя забытых папрасіла:
«Вось адрас мой. Успомніш, дык прыедзь».

5

Пакажу табе лугоў абрысы,
завяду ў туман глухіх нізін,
у цябе, ў каго такія рысы,
быццам бы на свет увесь — адзін?!

У жыцці нялёгка жыць без мары,
дальні луг, як складзены шацёр,
тут даўно напісаны сцэнарый,
толькі патрабуецца акцёр.

Захіну рукой пагляд гаручы,
слабасць — зброя! Уступаю ў бой...
Абрываю камень з дзікай кручы,
а сачу чамусьці за сабой.

Вытрымка на поўнае дыханне,
ні ваганняў сёння, ні жуды,
я ішла на гэтае спатканне
без малога трыццаць тры гады.

6

Вараны, белагрывы ці гнеды,
атрасаючы попел з падкоў,
нёс пакутнае цела Рагнеды
у жалобную памяць вякоў?!

Не звіняць бранзалеты грэкіні,
і наложніц вакол не чутно,
можа стацца,— таксама пакіне,—
манастырскае ў поле акно.

І сумуецца мне да абеду,
а з абеду — сяджу пры акне
і паверыць хачу, што Рагнеда
ўжо адплакала і за мяне.

7

Яму б тапіць ільды ў лядоўні,
прыйшоў, пабачыў, перамог!
Цвіце разлапісты бульбоўнік
каля прапыленых дарог...

Дзе завяззю, а дзе цвіценнем
жыццё,— нібы глыбокі ўздых,
я на зямлю прыйшла не ценем,
прыйшла жывой — сярод жывых.

Быць урадліваму ўраджаю,
умее глеба ў нас радзіць...
Таму, хто заўтра прыязджае,
ці змогуць рукі дагадзіць?!

8

Чужая сабе і вакзалу,
бязмежнай хачу цішыні...
Ўпіваюцца ў скуру, бы джалы,
шырокае плошчы агні.

Як страшна, адчайна і часта,
сэрца маё — фантазёр,
наводшыбе гравій крупчасты
прымае за россыпы зор.

Праходзь, не спыняйся, прыезджы,
я ў горадзе родным сваім
сама змагу вызначыць межы
між будучым і былым...

Якое смяшлівае гора
за горкай дамоў растае,—
там лепшыя далі аддораць,—
усе несустрэчы мае...

Астудзіць, бы выветрыць, поўня,
пацешаць два цені ў акне...
Прысні, не сустрэты сягоння,
на плошчы шырокай мяне.

9

...А вясна набяжыць, нібы кара,
і апошні забудзе сумёт.
І пчала з дзьмухаўцовых абшараў
прынясе самы першы свой мёд.

Запрашаю сяброў на застолле,
выстаўляю віно і харчы,
і чагосьці ніяк не адолець,
першым мёдам вячэра гарчыць.

І не выльеш, не скажаш нікому,—
аддала б, каб ніколі не мець,
гэту горкую, нудную стому
за таго, хто ўжо далей за смерць.

Хто ні ўздыху, ні крыку не варты,—
я сказала б жанчыне другой,
і сурвэтка, як бітая карта,
паслухмяна ляжыць пад рукой.

Ні сумненняў, ні жалю, ні веры,
а пад нечае ціхае «ах!»
паднясла б галаву пад сякеру
з імем гэтым адным на губах.

1982

* * *

Сырое неба. Каляіны.
І ні адной жывой душы.
Ляцяць лісткі ў бур'ян з каліны,
як з рук апошнія грашы.

Адвернешся, і ў тым жа плане,
на тры бакі — пейзаж адзін,
алешына з нізінкі гляне,—
хоць на калені упадзі.

І беражок узмежка ліпкі.
За кожнай купінай — туга,
нібы трывожны голас скрыпкі
хавае ў прыцемку смуга.

Нібыта жаліцца латруга
у парудзелым бур'яне,
што ні вугла няма, ні друга,
ні ўсмешкі яснае ў акне.

А мне разважыць трэба строга,
са спадзяваннем на цяпло,
калі лягла між коп дарога,
дык, значыць, блізка ёсць сяло.

Таму зусім не адзінока
ў асеннім поцемку глушы —
святлець надзеяю далёкай
спакон дазволена душы...

1982

* * *

Не трэба мне надакучаць.
Душа казённых слоў не хоча.
...Як сонечна лясны ручай
між валуноў старых булькоча.

Хутчэй вярніцеся да спраў,
калі ж і гэтым не злячыцца,—
лавіце вецер. Ён украў,
што паміж нас магло адбыцца.

1982

* * *

Не схацела паклікаць у госці.
І, як толькі дайшлі да вугла,
развіталася рэзка, са злосцю —
абнадзеіць нічым не магла.

А па горадзе дзіўная чутка
з хаты ў хату з той ночы плыве,
быццам ён непрадбачана хутка
перад Богам сваёй назаве.

Снег злятае з карніза бялюткі,
да ўсяго стаў абвостраным слых,
я смяюся над дзёрзкаю чуткай
і чамусьці сцялю на дваіх.

1982

Чуеце, зноў наплывае яна...

Чуеце, зноў наплывае яна...
Нехта смуткуе, а некаму — радасць.
Чуеце, зноў ад відна да відна
раніць душу і сячэ зарападам.

Музыка смутку, а сэрца пяе,
музыка смеху, а сэрца заплача...
Можа, камусьці цяпер не стае
самай маленькай, нязначнай удачы.

Дапамажы!
Расхіні свой чаромхавы сад,
гронак духмяных бялюткія сховы,
і падары безнадзейнаму свой гукапад,
хай наварожыць надзею Бетховен.

Музыка ласкі, а май без цяпла.
Музыка снежня, а грэе завея,
быццам у першых снягах расцвіла
роднага возера кветка лілея.

Дапамажы!
Хай як можна даўжэй пацвіце,
сілы сваёй не шкадуй белапеннай,
ну, а таму, хто й сініцы не мае ў руцэ,
дай жураўля з аблачынкі Шапэна.

Музыка птушак і ранку ў бары,—
смейцеся, плачце, жадайце, тужыце,—
звонкія гуслі бяруць гусляры
і васілёк апяваюць у жыцце...

Чуеце, зноў наплывае яна.

1982

* * *

Адспявалі вясёлыя шыны
на развілках імшастых дарог,
абляцелі пялёсткі шыпшыны,
іх шыпшыннік густы не збярог.

Неба зоркаю ранняй прывеціць,
і яна будзе доўга сачыць,
як бадзяжлівы восеньскі вецер
свішча ў полі глухім уначы.

Што мне вецер! — Іду маладая,
лёгка пругкае цела нясу,
ноч пад быстрыя ногі ўскладае
маладую такую ж расу.

Для кагосьці жыццё адбуяла,
мне таго чалавека шкада,
можа быць, на сцяжыне прывялай
і за мною цікуе бяда.

Можа быць...
Я нічым не прыкрыта,
за спіною шыпшыннік густы;
каб навек заставацца забытай, —
перад некім спаліла масты.

Ён наўрад ці цяпер абароніць,
я аховы ў яго не прашу,
дастаткова, што памяць аброніць
з прамінулага песню ў душу.

Каб аднойчы з будзённай дакукі,
ад напасцяў усіх і трывог,
павялі мяне ціхія гукі
на развілку імшастых дарог...

1982

Цыкламены

У нейкі час асенні ды праменны,
калі душу загойвае азон,
я пад настрой купіла цыкламены —
далёкі ад турбот маіх вазон.

І лёгенька ўздыхнулі ў доме сцены,
і ўсё часцей пры горкіх неладах
я ў слове «цыкламены» — чула змены,
бы нешта йшло за мною па слядах.

Дыханнем кожны лісцік саграваладык хто ж мяне ў наступным папракне,
зіма такой кудасай праспявала,
нібы прайшло стагоддзе праз мяне.

І з недаўменнем стойкага салдата,
што нёс з вайны дамоў пусты рукаў,
я думала,— хіба ж я вінавата,—
не ўгледзела, калі вазон прапаў.

Больш не цвітуць у доме цыкламены,
я чую: вецер вые між антэн,
і ўздрыгваюць аглушаныя сцены,—
о, нам не трэба больш ніякіх змен.

1982

* * *

У лёгкіх рухах чуе здраду
і заклінае: ты разваж...
Хіба не бачыш па пагляду —
манюка ён і звадыяш.

А мне ад гэтых слоў салодка,
бо я яшчэ жыву ў тым дні,
дзе кружаць чаіцы над лодкай
і б’юцца ў сецях акуні.

Дзе рыбакі пра ўловы мараць
і пра харошы першы ўкос;
дзе пахне ветрам і загарам
той, што цяпер сядзіць наўскос...

І быць мне трэба нешчаслівай,
бо ён між вытанчаных фраз
глядзіць на стан мой палахліва,
як на гадзюку,— першы раз!

1982

* * *

А ты, лісток, зусім як сэрца...
Зялёненькі ды малады
і днём, і ноччу над азерцам
дрыжыш, нібыта ў халады.

Да халадоў яшчэ далёка,
ды хто што ведае ў жыцці,
быць можа, пад бусліны клёкат
ты ў бездань сінюю зляціш.

І думкі, смешныя, бывала,
ўміг стануць быццам не свае:
куды цябе адкіне хваля,
да берагоў чыіх прыб'е?!

Дрыжы, дрыжы, лісток, ды помні
звінела між галін пчала,
будзіў на ранку гул паромны
і калыхаў усплёск вясла.

І вецер шкадаваў шалёны,
і пыл абмахваў матылёк,
мо ад таго такі зялёны
ты вока радуеш здалёк.

Калі ж сарвацца давядзецца,
адно заўсёды памятай,
што ты, бы ўспуджанае сэрца,
над быстрай хваляй трапятаў...

1982

* * *

І ніколі ўжо не паўторыцца,
не падводзіць ні зрок, ні слых.
Адлятае, як быстрая конніца,
шчасце, лёгкае, для дваіх.

Не зусім была і жаданая,
вінаваты шал капяжоў,
а хацелася ж быць каханаю,
а чакалася ж — не ішоў!

Не загойваю, безбаязная,
дый не ўмею душу гаіць,
адпускаючы,— не прывязваю,
неўтаплёнаму,— трэба плыць!

Не гарэць агню ноччу вогкаю,
навучы цяпер, як мне жыць,
каб змагла з рукі тваёй лёгкае
незабыўнага ды забыць!

1981

* * *

Не сустрэўшы,— таропка праводзім.
Не спазніўшыся,— позна прыйшлі...
А вакол нецярплівыя воды
снегавыя змываюць камлі.

На вярбе каташкі зажаўцелі,
у астатнім прырода — без змен,
і зямлі набрынялае цела
толькі важыцца лашчыць прамень.

Мы ва ўзросце, калі на пытанні
ёсць у кожнага хуткі адказ.
Як пытальнік над намі — спатканне
і чакае адказу ад нас.

Прагне ласкі, пяшчоты гарачай,
як калісьці, у часе другім,
скуль юнацтва з запалам юначым
за свае адштурхнула кругі.

Хоча слёз, і пакут, і прызнанняў,
нават права няма на папрок,
як няма асаблівых жаданняў
паўтарыць гэты пройдзены ўрок.

У вясны абяцанняў нямала,
што нам дасць гэты ветраны госць?
Я тады ўжо цябе не кахала,
калі ты і не знаў, што я ёсць.

1982

* * *

Гэта ж проста восень адшумела.
Ліставеем сэрца апякла.
І растала ў снежнай дымцы белай
астраўком буслінага крыла.

І штодня душу я суцяшаю
у размовах з сябрам дарагім,
што няма прычыны для адчаю,—
гэта ж проста — выпалі снягі.

Рана думаць мне аб незваротным,
ці ж не усё роўна ў час які,
супакойваць думкі небам родным
і цяплом прыветнае рукі.

Многа ў свеце позіркаў варожых,
толькі ж больш паглядаў веснавых,
вось таму і не кажу,— быць можа,
ўпэўнена,— дабрэе свет ад іх.

І калі я выйду заўтра рана
на квартал, прасветлены ад сну,
хочацца, каб нехта ў вочы глянуў
і пазнаў у іх сваю вясну.

Хочацца руку падаць і смела
падзяліцца думаю сваёй,—
гэта ж проста восень адшумела
раз каторы лісцем над зямлёй.

1981

* * *

Непадуладна ні вятрам, ні сцюжы,
хоць, знаю, волі — горкая цана,
але часцей пад ногі сцеле ружы
жыццё таму, хто волю п’е спаўна...

А ён прыйшоў і загадаў: «Даволі!
Вось стол, калыска і... букецік руж,
а калі сэрца зноў запросіць волі,
дык воля — я, твой уладар і муж».

Прымала ружы дрогкаю рукою,
як навасёл кватэрныя ключы...
Раней было — раўнялася з ракою,
цяпер — па строгім мужавым плячы.

А ён смяецца: «Ну, адкуль няволя?
Глядзі, як светла выбелена столь!..
Было чаго з агнём табе сваволіць?!.
Душа мая, ты зараз — пасваволь...»

1982

* * *

З адвагай рыцара-гулякі
завеш да кветак, на балкон...
А насупроць гучыць сіртакі
з напаўзавешаных вакон.

І ў гэтым рытме нетутэйшым,
пад дахам зорнага святла,
мы шлях сустрэч былых завершым,
як птушку выпусцім з сіла.

...Адбіты палкіх слоў атакі,—
не стала я тваёй зямлёй,
і плача горача сіртакі
ў акне па Грэцыі сваёй.

1981

Краявід з хваляй

Хвалю ўстрывожыў ветраны ранак,
а размыты і згорблены бераг ракі,
як ужо некаханы каханак,
што пра гэта не знаючы, просіць рукі...

1981

* * *

Шумела Свіслач, парк звінеў
лістотай з верасня апалай,
няма віны ў маёй віне, —
чужой з твайго жадання стала.

З твайго маўчання, за якім
мне адпускаўся позірк строгі,
каб не назвала дарагім,
не збіла з правільнай дарогі.

Дзе гэтак многа праматы,
а я ў гадах зігзагам крочу
па тых слядах, што кінуў ты,
і лёс наперад свой прарочу.

Вунь замыкаюцца сляды...
Вакол сябе абводжу кола,
я не ўпушчу цябе сюды,
была твая на гэта воля.

1981

Паляна

Расхіну багун густы і стану.
...Чый ты, лета звялага грудок?
Можна я ў спакой твайго туману
упляту свой жоўты паясок?

Скарыстала дзіўную параду,
што, як шчасце, зваблівай была:
кінь перад сабою,— знойдзеш ззаду,
кінула,— і вось цябе знайшла...

Не пытаю, колкая пакоша,
што і як разблытаць, нібы ніць,
немагчыма быць для ўсіх харошай,
немагчыма свет увесь любіць.

Што ж дражніць аціхлыя жаданні,
задыхацца ў марнай варажбе,
вунь бярозкі, лёгкія, як здані,
па імхах разбегліся ў жальбе.

А адна ўбаку ад іх адстала,
з непакорнай кронаю густой...
Што яна табе не дасказала?
Шэпчацца пра што яна з табой?

Хораша пры гэтай варце белай
і тваёй былінцы, і лаўжу...
Можна я, што дрэва не паспела,
словамі сваімі дaскажу?..

Рукі апушчу ў твае туманы
і прысяду — тварам на лясок,—
там, дзе за бруснічнік твой ірдзяны
зачапіўся жоўты паясок...

1981

* * *

Жыццё, жыццё — начэй і дзён паток!
Вяршу цябе ці ты мой вобраз вершыш?!
Ты стомленым у час даеш глыток
і з ног збіваеш, неашчадна,— першых.

Спасцігла я тваё дабро і зло,
магу адрозніць праўду ад падману
і, за апору ўзяўшы,— што прайшло,
магу ў сваё наступнае заглянуць.

Ты мне ў адным не можаш памагчы —
загадка тваіх ісцін самых простых:
чаму я ўчора плакала ўначы,
чаму мне сёння сорамна ад слёз тых?!

1981

* * *

...І растрывожыць халадок нізіны.
...І расхвалюе песня за сцяной.
Я не ўжылася некалі з адзіным,
а не адзіны бедаваў са мной.

Цяпер я знаю, чым яго трымала,
калі, як сведку, памяць прызаву.
Няхай бы лепш сама я бедавала,
бо толькі тым, адзіным, і жыву.

1981

* * *

У гэты горад прыляцяць гракі,
і схлынуць воды ўперамешку з друзам,
за мной даўно не водзяцца грахі,
у адзіноты іншыя ёсць грузы.

Жыццё — на перавале, і не мёд,
яно на кіслым і крутым замесе,
гляджу ў акно, там тыркаецца ў лёд
цікаўным позіркам мне не цікавы месяц.

Снег пачарнеў.
Вясна.
А што з таго?
Дай Бог яе ад снежных дзён адрозніць,
чакаю чалавека аднаго,
а ён, магчыма, прыйдзе надта позна.

Не будзе ані радасці, ні слёз,
ні верасу і ні палян чарнічных,
мажліва, толькі чарада бяроз
прывеціць нас паглядам іранічным.

Дык для чаго спяшаюцца гракі?..
Душа, як сад спустошаны, чакае,
гатова хоць якія ўзяць грахі,
каб ведала, што ён іх адпускае.

1981

* * *

Не трэба папракаць у здрадзе,
я рада б крыкнуць сэрцу — не! —
але як соладка ён крадзе
усё, што лепшае ў мяне.

Таму ў кватэры нашай пуста,
таму не так, як у людзей,
маршчынкі згладжваю прад люстрам,
каб перад ім быць маладзей.

Цяжэюць грудзі ад жадання,
засведчы сам усё і згінь,
ужо лунае жар спаткання
у шолахах начных вяргінь.

І голас чуецца вясёлы,
а там, дзе месяц тонкі згас,
аплачуць за мяне анёлы
усё нязбытнае між нас.

1981

Пад грушай у час дажджу

Ах, гэта восеньская радасць! —
Нібы зрывае дождждык злосць.
А ты ратуешся парадай:
да лепшага ўсё, што ні ёсць!
Шатром збяднелым груша стыне.
Мой грозны верасень, буянь!
Ты толькі рызыкі падкінеш,
як шторм адчаю ў акіян!
Надрыўна б’ецца пазалота
лісцяя сырога ля рукі.
Пра што вядзьмараць каля плота
над глебай чорнаю гракі?..
Мне і без іх вядома — восень!
Але не ўсе пайшло агнём...
Сягоння нешта не ўдалося,—
дык трэба жыць наступным днём.
Хай над сваім, жаночым, плачу,
затое ў іншым выйграю,
калі магу чужую ўдачу
прыняць, як лепшую, сваю.
Навее слотны вечар роспач,—
падумаю: не навіна!
ёсць роспач, значыць, радасць побач,
і хутка з’явіцца яна...
А дождждык, знай сабе, цярушыць,
шуміць халодны вадаспад.
Бягу. Чаго стаяць пад грушай?
І... наўздагонку — лістапад!..

1981

* * *

На беразе за самаробнай вышкай,
дзе многа раскі, лотаці і глею,
сказаў мне:
                    «Я — не алімпійскі мішка
і ў ладкі пляскаць задарма не ўмею».

Мне стала смешна.
                              Скуль жа ўзяцца крыўдзе?
Быць гордаю — адноснае паняццсе.
...Не для яго спявае Кікабідзе:
«Мае гады — маё багацце».

Таму і пазірае ваўкавата,
як аляня ў затканы снегам золак.
А я ў адным бясконца вінавата:
яму — ўсе дваццаць,
                              мне — ледзь-ледзь пад сорак.

1981

* * *

О, я не ў сон глухі закута,
сумота сэрца не скрабе,
было турмою і атрутай
усё, дзе не было цябе.

Апошні снег...
Ён, як збавенне
ад спраў, што марнымі былі.
Ты мне вярнуў ізноў натхненне,
бязмежнасць неба і зямлі.

Як многа стала летуценняў,
бы ўночы зорак залатых,
і як чароўны міг цвіцення,
мне сінява вачэй тваіх.

Капрыз свавольнае прыроды
ці дня настылага адчай? —
Чуць не хачу, з якой нагоды
гукнуў ледзь чутна: «Прывячай...»

Ёсць тлум жыццёвай крутаверці,
ёсць ачышчальнае святло,
і не закрэсліць нават смерці
таго, што радасцю было.

Так хораша ўсяму здзіўляцца,
бы рэчка ў пустку зацякла,
а пацеркі ў халодных пальцах
усё дрыжаць, нібы са шкла...

1985

Рабінавая гронка

Рабіна гронкай распаліла
світанак там, дзе лес радзее,
я сёння зноўку паўтарыла
урок няспраўджанай надзеі.

Ты не адзін, а я зірнула
так, як глядзяць на закаханых,
нібыта ўпершыню адчула
ласкавасць рук, навек адданых.

Паўночны вецер быў лагодны,
і турбавала толькі тое,
што мой світэрак старамодны
залішне змрочным быў са строяў.

Шчаслівы міг чакаць кагосьці,
хацела засмяяцца звонка,
а ты не ўспомніў маладосці...
Бывай, рабінавая гронка!

1985

* * *

Нічагусенькі не зменіцца...
Глеба будзе адтаваць.
Будзе месячык над Сенніцай
шклінкай зыркаю ўставаць.

Не віхор з-за небакраю
грозна голас падае,
то з мяне мяне вымаюць
вочы чорныя твае.

Гаварыла: «Не пільную...
А забудзеш — не бяда...»
Думала, цябе шкадую,
выйшла, што сябе шкада.

1985

Мазурка

Адкуль тут мазурка Шапэна?
Галіны да шклін падплылі.
Я вам абяцаю напэўна
вярнуцца сюды хоць калі...

У кожным садку Беларусі
сягоння пазёмка ў гасцях,
раскладваць гады не бяруся,
ды ў нейкім — шчаслівы працяг

начы, дзе блукае Снягурка...
Я думала, гукі з-пад ліп,
а гэта дыхнула мазурка,—
то смех,
            то шаптанне,
                        то ўсхліп...

Як дзіўна жадаць летуценна
таго, што яшчэ не прайшло,
я знікну надоўга, а ў сценах
запыніцца сэрца цяпло...

Апрануты ў белыя буркі
ўсе дрэвы, і кружыцца снег,
падхоплены шалам мазуркі,—
то ўсхліп,
            то шаптанне,
                        то смех...

1985

* * *

Дзіўлюся, нібы рэдкай навіне,
зноў голас твой
ці ветру свіст за схілам:
«Хачу, каб ты журылася па мне
і белы свет заўсёды быў нямілым».

Нямілым свет? —
і лотаці, і дрэў,
дзе ўсё цвіло, то раптам адцвітала,
бо я цябе яшчэ тады кахала,
калі пра гэта думаць ты не смеў.

Танюткай вольхі выгінасты ствол
гайдаецца, бы сто ражкоў зайграла...
Толькі тады і бачна хараство,
калі душа адценні ўсе ўвабрала.

1985

За дзень да снежня

Ужо на тры замкі закрыўся жмінда
і недзе перад ложкам ловіць моль,
а па садах згалелых ходзіць крыўда,
я чую — дрэвы скардзяцца на золь.

Слата, слата... а ў позірку чаканне,
бы феерверкам выбухне зіма...
Прымроіцца, як ясны дзень, каханне,
цьфу на яго! Яно заўжды чума.

Гартае свет турбот будзённых кнігу,
нямала ў ёй старонак для мяне,
і круціць лёс, нібы разводдзе крыгу,
не сплю... Чакаю сонейка ў акне.

1986

* * *

Не адцвітала доўга бульба ў полі,
хоць на спякоту шчодрым жнівень
быў,
ты абяцаў не забываць ніколі
спатканняў нашых,
дык чаму ж забыў?

Парушу сон палянкі недалёкай,
і заварожыць пошапак ляшчын,
сябе я адчувала б адзінокай,
каб не было ні дрэў, ні аблачын...

Не хоча сэрца прымірыцца з жалем,
ды ўсё гусцей паўзмрок сырога дня,
нібыта ўчора на лясным прагале
згубіла казку лета ласяня...

1986

* * *

А ён ляціць, ляціць, як ашалелы,
той ліст, што ападае ў чуйным сне,
дзе ж позірк твой і ясны, і нясмелы,
што сніўся так нядаўна яшчэ мне.

Магчыма, толькі юная цнатліўка
жыве ў ружовым мроіве святла,
а потым і святло з адных урыўкаў,—
я знаю, бо ўлюбёнаю была...

1986

* * *

Прыйдзі, прыйдзі...
Я вольная ад спраў.
Спявае ноч, і больш такой не будзе.
Сляды твае прыкрыюць пікі траў,
а ў доме — спяць натомленыя людзі.
Што нам да іх,
                    а ім тым больш —
                                        да нас?
Я — добрая суседка, ты — прахожы,
я ложак свой лілеямі ўпрыгожу,—
прыйдзі! —
Сплывае ў прорву ночы час.
Шукаюць рукі ласкі блізкіх рук,
якую ж радасць дзень пры дні насіла,
што ад тваіх,—
                    усё даўжэй,—
                                        разлук
гатова месяц здзьмухнуць з небасхілу.
Каб стала цёмна, хоць ідзі наўгад
і бойся напароць на нешта вока,
каб ты заплакаў горка між прысад,
успомніўшы, як зараз я далёка.

Прыйдзі й тады... Я пасвячу агнём,
святлом вачэй, і людзі мне... прабачаць,—
прачніцеся, пачуйце, як ён плача,
дапамажыце адшукаць мой дом.

1986

* * *

Ты, магчыма, словы пераблытаў
і сказаў балючыя таму,
што спатканне першае забыта,—
прывіталі снегіры зіму.

На дварэ даўно пахаладнела,
можа, табе ў сэрца удыхнуў
яры снежань свіст кудасы белай,
каб ты ціхай ласкі не пачуў.

Наша лета доўга адцвітала,
аж пакуль зусім не адцвіло...
Снег ляжыць на вуліцах квартала,
сыдзе ён, і... вернецца цяпло.

У душы народзіцца здзіўленне,
ну няўжо — адлёгся снегапад?..
Дай пабыць тваім крылатым ценем,—
словы тыя забяры назад.

1986

* * *

Папялушка! — ўздрыгваюць кусты.
Мілая! — бы шкельца заіскрыцца...
Словы, як з мінулага лісты,
Папялушцы ўжо даўно за трыццаць.

Быццам бы праз дымчастае шкло,
гоняць скоры ў адвячорак рэйкі,
хоць яшчэ прасейваюць святло
ўспуджаныя пацалункам вейкі.

Словамі не пэндзлем маляваць,
тут свае адценні, свае гамы...
І цікава мне, як будзеш зваць,
калі прыйдзе ўзрост віновай дамы.

1986

* * *

Мільёны дзён мяне кахаў,
мільёны дзён ішоў з нябыту,
з’явіўся ўрэшце і сказаў:
«Як дзіўна, мною ты забыта».

Пачнуць на горцы наракаць
на ўрокі юныя мінчане,
што ж, я змагла б ім выкладаць
прадмет пад назваю «маўчанне».

Маўчу... Ні клопатаў, ні спраў,
прайшоў праз сэрца, выйдзе ў дзверы
той, хто мільёны дзён кахаў
і... ў гэта сам не змог паверыць.

1986

Дзве гадзіны навагодняй ночы

Не д’яблік з чараўнічай табакеркі,
а вечар шчодры ўсім раздаў дары...
Дзяўчынкам — лялькі,
хлопчыкам — цукеркі,
а мне — твая пяшчота да зары.

Сукенак жар, усмешкі, як пагоня...
Сярод знаёмых твараў ты адзін,
хто расказаў маёй душы сягоння
ўсю радасць святу дадзеных гадзін.

Магу смяяцца, лёгенька кружыцца
пад позіркам, што ўзнёс мяне да зор...
Ці поўні бляск, ці цацка заіскрыцца,
ў паглядзе — пал,
адчайнасць
і дакор...

«Люблю цябе...» — выводжу на
сурвэтках,
люблю цяпер... Хацелася б — заўжды.
І твар хаваю ў папяровых кветках,
і чую пах духмянай рэзеды.

1986

Успамін

О як з пяшчотаю знявер
змагаўся мужна,
пялёсткі ціха за каўнер
злятталі дружна.

Нібы над кропелькай віна,
пчала кружыла...
І згадка даўняя адна
да слёз смяшыла.

Крысо намоклае плашча,
і плюшч на вежы,
і дотык Вашага пляча
мяне бянтэжыў.

Плот захінаў густы бружмель,
і над верандай
цяжкою сеткай віўся хмель,
звісаў гірляндай.

У знерухомелай красе
драмала вецце
і патанала пакрысе
ў гарачым шэпце...

1986

* * *

Пераплятуцца гукі «дж» і «дз»
дзівоснай нашай мовы ў песнях лета,
і страказе свавольнай на вадзе
так схочацца ў адной з іх быць апетай.

Заўваж, дрыжыць рука ў тваёй руцэ,
цень ад вярбы на цёплым парапеце,—
і ў гэтых сказах лёгенькія «ц»,
нібы званочкі ў нашым першым леце.

А ты маўчыш, хто ж навучыць пасмеў
цябе, што мова наша без дыхання,
што, як глухі, застраглы ў горле спеў,
яна даўно на грані вымірання.

О, калі б гэтак... Як дазнаўся б ты,
што тут, дзе пчолы водзяць карагоды,
між гэтай пракаветнай пекнаты
хачу твой голас вабны чуць заўсёды.

1986

* * *

У час вясновых шумных вод
ручай шукае ручаіны,
а мы з табой як дзве краіны,
што варагуюць з году ў год.

З палёгкаю ўздыхнуць палі
і скінуць зноў увосень квецень,
што б ні мянялася на свеце,
душа журбой не адбаліць.

Бо не прыкрыешся маной,—
вітаемся, бы яд глытаем,
і самі, бедныя, не знаем,
той яд — ад прыкрасці адной.

І ўжо якое там цяпло!
Як кажуць, наш цягнік праехаў...
Ды, ўпартыя, мы дзелім рэха
таго, што песняй быць магло.

1987

* * *

Разлічваць на які яшчэ прыём?
За шчырасць — нечаканая адплата.
Ён ува мне пабачыў дыпламата
і ганарыцца гэтым адкрыццём.

А як жа тое, што было спярша,—
разгубленасць і позіркаў, і рухаў...
Ці трэба строгасць, дзе пяе душа,
ды каб жа ён душу маю паслухаў!

Нібыта за шкляной стаіць сцяной,—
ад пільных спраў то ўзрушаны, то грубы.
У сны аддаў пяшчоту рук і губы,
як люба ён гаворыць там са мной.

І хоць жывём пад небам мы адным,
яму ўжо аніяк не здагадацца,—
я знаю столькі тайнага аб ім,
што нам ніколі лепш не сустракацца.

1987

Снег

Навошта снег, калі яшчэ сасне
так радасна ў траву страсаць ігліцу...
І золаку заспанаму ў паўсне
карціць абвеяць водарам сталіцу.

А снег ідзе... Развейваючы ў дым
усё, што мець хацела пажыццёва,
як непазбежны напамін аб тым,—
у змене дзён,
да змены будзь гатовай.

І я гатова. Спраўна хлусіць хлус,
душа ў руціне, слова — ў пазалоце,
а снегу што? Ён ляжа, як абрус,
ён не дарадчык звадзе і самоце.

І пойдзе ўсё спачатку...
На другім
узлёце і аўторак, і нядзеля,
і нешта, што здалося дарагім,
завершыцца ізноў абвальнай дзеяй.

А снег ідзе... Яго і часу збег,
як перамена звыклых дэкарацый.
Тэатр дваіх! Ні рэплік, ні авацый!
І ўсё ж...
І ўсё ж... Навошта гэты снег?

1987

Пачуццё

Што ў пачуцці,
                                    што нам даецца жарам,
абуджаным каханнем да жыцця...
У ім няма спрадвеку адкрыцця,
прырода адарыла гэтым дарам.

Ёсць іншае...
                              і што даверыць сказу —
замілаванасць, роспач ці спакой?
Яго ў сабе пачуеш не адразу,
а з'явіцца — ўжо назаўжды з табой.

Калі ў асенняй дымцы неба стыне,
калі рабіны горкія гараць,
нагорнецца, навернецца, нахлыне,
і ты не знаеш, як яго назваць.

1987

* * *

Разрасліся шумлівыя кроны
стройных дрэў, што растуць на мяжы,
а паблізу гушчэўнік зялёны,
там начуюць ручныя вужы.

Нечаканая казка прыроды...
І, здалося, стагоддзе назад
тут прайшлі нашы лепшыя годы,—
рукі ў рукі, пагляд у пагляд.

Зараслі муравою дарогі,
тут спакой пасяліўся навек,
але колькі пякучай трывогі
можа ўзняць у душы чалавек!

Словам дзёрзкім пакрыўдзіць
не смею
і пяшчотай ужо не прайму...
Што ж ты, мілы, прайшоўся завеяй
па гарачаму лету майму?!

1987

* * *

На ўзгорку дуб.
Яму даўно за сто...
І ні на міг не з’явіцца здзіўленне,
як моцна, як упэўнена карэнне
ўздымае над зямлёю дужы ствол.

А людзі...
Годнасць страчана ў адных,
бунтуе ў іншых гордая парода,
па-рознаму ў нас дыхае прырода,
адну загадку даўшы нам на ўсіх.

Наблізімся мы да яе аднойчы.
Без выбару адчуем гэта ўсе:
кранула мудрасць розум наш і вочы,
а сілы пакідаюць пакрысе.

1987

* * *

Хлуслівы не прызнаецца ў хлусні,
ён, можа, і не знае, што хлуслівы...
Ён да сваёй дабраўся вышыні
і вышынёю гэтаю шчаслівы.

Ён бачыць тых, хто лье яму ялей,
ён вершыць суд і вызначае лёсы.
І аднаго не знае, што нябёсы
тым часам ад яго далей... далей...

1987

* * *

Былі нядаўна дрэвы ўсе ў журбе...
Тут мой партрэт снягамі снежань піша.
Яму не дагадзіла ў нечым ціша,
і побач ён намаляваў цябе.

І ўзнеслася, як трапятлівы гук,
тваё імя адразу ў тыя высі,
дзе серафімы лічаць зорак бісер,
а мы баяцца сталі сваіх рук...

Што прачытае ў позірках зіма,
калі так знемагае кожны дотык!
Мне падказаць спрабуе снежань, хто ты!
Не дыхаю. Я знаю ўсё сама.

Не зразумела толькі, што пасля?
Ты многа курыш. Я маўчу зацята.
Двары пустыя... Ў кожным доме свята.
І святам нам здаецца ўся Зямля.

1987

* * *

Ці не пупышкі хіляць голле ўніз?
Напэўна, быць квітнеючаму маю!
Здалося ўсё... канец... я адгараю,
а ты пачаў зноў сніцца, як калісь.

І гэтак добра ранкам уставаць,
у кожнай жылцы дрэмле асалода,—
і дзе ж так навучылася прырода
згасаць,
успыхваць,
зноўку бунтаваць?

Караблік папяровы на вадзе,
дзіцячы смех з паветрам уварвецца,
і сэрца стук... Я знаю, яно б'ецца
так у вялікім шчасці ці ў бядзе.

1987

Надзея

Вяртаць былое — справа дрэнь!
Адно: сябе ў канец замучыш...
Былы каханы — не алень,
яго пяшчотай не прыручыш.
Што ні раблю — не так раблю!
Жыве надзея ў сэрцы горкім,
святлом даўно патухлай зоркі,
што ўсё ляціць, спяшае на Зямлю.

1988

* * *

Разлуку ў хуткім часе напрароч,
да самазабыцця любі кагосьці,
ды гэта на ўспамін аб маладосці,
скажы, якая бэзавая ноч?

Пад лопухам хаваецца матыль,
у ценях адмысловых шыр квартала,
я ўсё табе ў мінулым даравала
і позіркам пытаюся: а ты?

Зноў прывыкаю да твайго імя.
Навошта?
Твой уздых цяжкі і горкі.
Мы, як працяг зацягнутай гаворкі,
сказалі ўсё, а яснасці няма.

Ды і якой жадаем яснаты?
І я ж не абяцаю быць адданай...
Схацелася прачнуцца закаханай,—
світанне,
бэз
і як калісьці... ты!

1987

* * *

Усё цудоўна! Бусліны клёкат...
Спяшае радасць да кожнай з пакут.
А самы-самы любімы далёка,
а самы-самы балесны тут.

Бывае, што дзень ад начы не святлейшы,
а верыцца — вyслізну неяк з тугі,
ды вось жа маўчыць незваротна — першы,
і цягне ў бездань адчаю другі.

І сочыцца холад па жылах азяблых,
у сэрцы аглухласць адна і жыве,
нібыта штодня зухаваты д'яблік
у бубен ля скроні ўсё б'е і б'е.

1989

* * *

Не спадзявайся, а жыві —
спакойна, ўдумліва, як трэба...
і дурасць дурасцю заві,
зямлю — зямлёй,
а неба — небам.

І быць праўдзівая дазволь
душы: ты многа шчасця мела,
а спадзяванне — гэта боль
па тым, што збыцца не пасмела.

1989

* * *

Любіць жанчына слыхам...
Стала цёмна ў апошнім акне.
Я тады папрасіла ціха:
«Скажы, ты кахаеш мяне?»

І адказваў ён нешта смехам,
і глядзеў зусім не ўлюбёна,
і доўга смяшлівае рэха
ўпляталася ў кроны клёнаў.

Прайшло пяць гадоў ці болей,
вандроўка тая забыта,
а ён з таго часу ніколі
не глядзіць на мяне адкрыта...

І ўсё позірк такі адчайны,
і дзіўна, што ў ім чытаю
такую празрыстую тайну:
кахаю цябе... кахаю...

1989

* * *

Жыву, і, дзякуй, не ў прасторы голай.
Мая душа — скарбонка пачуцця...
Дык што ж ты плачаш, юны мой астролаг,
што тэрміны кароткія ў быцця?

Хай цела — тлен...
Ад тлену не прыбудзе,
ды вырвецца калісь на волю дух!
І што з душы аддаць паспею людзям,
яно і ёсць быцця адвечны рух.

1989

* * *

Ведаю, твар мой аднойчы прысніцца,
сон,— як раптоўны апёк...
Будзе гайдацца маёй завушніцай
поўні ледзь бачны краёк.

Назад, у нядаўняе неба кульнецца,
шторкай зацягнеш акно...
Раніцай тою зазнаеш, як п’ецца
з ценем уласным віно.

Прывыклы ўладарыць ва ўсім, анямееш,
ляжаш на сцёрты кілім...
Так толькі жанчына параніць умее,
знікнуўшы назусім.

1989

* * *

О колькі крыўды,— ён мой вязень!
Які пагардлівы папрок!
І дом мой для яго — не засень,
а самы-самы санцапёк.

Капрызнік. Блытанік. П’янюга.
Мне гэта бачна і самой,—
я ў ім шукала доўга друга
і стала для яго турмой.

1990

Партрэт жонкі Станіслава Ксаверыя Прушынскага XVIII стагоддзя[1]

Наканавана жыць у высях...
Уладнасці дадаў ёй шлюб.
І вось лаўлю ў застылых рысах
напышлівасць падцятых губ.

Твар асвятляюць шоўк і бісер,
а не ўласцівы ўзросту жар,
і нешта ёсць у ёй ад рысі,
што падпільноўвае ахвяр.

І толькі позірк на партрэце
(як выпісаць змагла рука),
нібыта распісаўся вецер
пялёсткам сінім васілька.

Так зніталіся ў адзіным
паглядзе ўражаных вачэй
і сінь валошкавай радзімы,
і тайны юныя начэй...

1989

[1] Невядомы мастак. Касцёл Нараджэння Маці Боскай (1781) у сяле Кемялішкі Гродзенскай вобласці.

Нішто не вечна...

Мяркуеш, прыкідваеш, скрозь будзе так:
пагодны кастрычнік... Ты рада яму.
А ўжо невядомы нейкі мастак
малюе тваю зіму.

І ты ў прадчуванні нязнаных трывог
зрываеш апошнія кветкі ў букеты,
ды нават яны, як пары той прыкметы,
што ўладна на твой пазірае парог.

Апошнія кветкі... Халодны прамень...
Бліжэй і бліжэй снегавая аблога,
і што ж ты баішся зірнуць у той дзень?
Ён — новы
і прыйдзе як вынік былога.

1989

* * *

Лета дыхала месяц грамамі,
слаўся горыччу мокры быльнёг,
і тады менавіта між намі
промень радасці тайнай пралёг.

Неба хмарнасцю змрочнаю днела.
Мне спрыялі маланак агні.
Бессаромна ўсе дні харашэла
на вачах у прымоўклай радні.

І ніхто ў тым не бачыў рахубы,
што глядзела на ўсё, як праз дым.
Падфарбоўвала сцятыя губы
і ўсміхалася думкам сваім.

1990

* * *

Калі адчай, хоць закрычы,
калі туга па Вас даймае,
тады мне дамавік іграе,
сама не ведаю, на чым.

Бліскучы клавіш ці струна
пад яго пальчыкам старанна
ўсю ноч, ад вечара да рання,
вызвоньвае — адна... адна.

Уторадь гукам ледзяшы,
а холад толькі холад множыць...
Хто ж зараз зможа растрывожыць
агонь разгубленай душы?!

Ёсць два бакі ў адной мяжы,
і тоіць шлях адзін расстанне:
хтось спадзяецца на спатканне,
а хтось — падкрэслена чужы.

Вунь поўні белая ладдзя
святлом у сум мой уплывае,
мне дамавік яшчэ сыграе,
ва ўсім астатнім — Бог суддзя.

1989

* * *

Шалее д'ябал ад сваіх забаў,
не абмінае гэты шал нікога...
Дзе той відушчы, хто б руку падаў,
у ім гатовы свет пабачыць Бога.
Што сеецца,— парою прарасце...
Вось толькі чым? Палеткі скамянелі.
Плыве Зямля, бы стол пасля гасцей,
што ад уласнай жорсткасці схмялелі.

1990

* * *

Дыхнула хвояй з-за фіранак,
званцы лясныя стаўлю ў жбан...
Прысніцца колішні каханак,
і ведаю — жыццё падман!

Я на яго даўно не ў крыўдзе,
што мне далёкае імя?
Але таму, хто сёння прыйдзе,
чамусьці веры ўжо няма.

Ні ў чым не ўмее мне пярэчыць.
Я прыняла б гэта цяпло,—
даводзіць штось, клянецца ў нечым.
Ды так калісьці ўжо было.

1990

* * *

Дзеці нашы даўно захапляюцца рокам,
хай удачлівым будзе іх
з новым стагоддзем альянс...
А я з нашага выхаплю момант
натомленым зрокам:
Вы запрашалі мяне на вальс.

І сукенка была ж у мяне не
для балю,
без бліскучай аздобы,
без лішніх якіх выкрутас...
Ды глядзела вачамі, гарачага поўнымі
жалю:
Вы запрашалі мяне на вальс.

Чарнела на дахах старэнькая
мокрая гонта,
і за цюлем у вокнах калючы ўздымаўся
альяс,
а ўяўлялася мора
і пахкія ружы Таронта:
Вы запрашалі мяне на вальс.

І паветра цадзіла духмянасць
амброзій,
круг за кругам...
на неба...
на боскі Парнас.
Ну, чаму больш ніколі не захліствалі
гэткія слёзы:
Вы запрашалі мяне на вальс.

Як ахвотна нябёсы сваё расхіналі нам
ззянне,
там толькі абраных цалуюць анёлы
ў свой час...

Я баялася верыць, што будзе
зямное вяртанне:
Вы запрашалі мяне на вальс.

Завяршаецца век катаклізмамі, драмамі,
понтам,
нехта — голы кароль, хтосьці лаўравых
поўны акрас...
Я не мару пра мора
і пра пахкія ружы Таронта:
запрасіце яшчэ раз мяне на вальс.

1989

Дыханне здрады

Вакол сябе зірну разгублена...
Дамы і дрэвы, што вы, што вы?
Яшчэ нічога ў нас не згублена,
парушце выгляд свой суровы!

Шапчу ледзь чутнае: «Да скорага...»,
і кожны слуп мне зараз родны,
а горад, бы заняты ворагам,—
бязлюдны,
змрочны
і халодны.

1990

* * *

Яшчэ не спушчана заслона.
Знаёмай драмы пераплёт...
А потым воплескі, паклоны,
змякчае ўсмешка ўладны рот.

Гульня, гульня...
Абліччаў змена.
З фартунай гульні, з пачуццём!
Якая ж гэта Мельпамена
так забаўляецца жыццём?

І ўсё ж зірні ў мой бок
хоць зрэдку,
туману мройнага нашлі...
Мне так шкада, што неўзаметку
гады Афеліі прайшлі.

1990

* * *

З ліпамі за кладамі
ясны прамень на «ты»!
Гэта анёл над намі
ці лёгенечкі матыль?

Голас дзяўчынкі русай
звонка ляціць праз луг...
Не знала і я, што спакуса,
як вераломны друг.

Што ў вечаровым ззянні,
чакае які спакой?
Штось назаўсёды звяне,
нешта ўзбуяе красой.

Боязна азірнуцца,
страшней паглядзець удаль.
З радасці мроі ткуцца,
з будзённасці тчэцца жаль.

Што гэта? Сэрцаў ўдары?
Ціха на грэшнай зямлі.
Знаеш, давай памарым...
Дзеці ў нас падраслі.

1990

У гасцінным доме

Бярэзнік за горкаю голы,
і луг не зарос асакой,
а вецер шумліва-вясёлы
так лёгка ўварваўся ў пакой.

У ім я імгненна адкрыла
зусім не зімовы настрой,
і нейкая дзіўная сіла
ужо завалодала мной...

І чуецца духу тамленне,
то ў холад укіне, то ў жар,
як хутка малюе ўяўленне
аддалены тыднямі твар.

Прыедзеш. Я знаю пра гэта,
а ў свеце стаць лёгка чужым.
Тут пройдзе шчаслівае лета
і што, невядома, за ім.

1990

* * *

Майму земляку, пісьменніку
Георгію Марчуку прысвячаецца

Хто з нас не ўспомніць пладаносны сад,
яшчэ рукой нічыйнай не крануты,
і захапленне першай той мінуты,
калі на дрэве спыніцца пагляд...

Якія сокі выспелілі плод?
Пытанне гэта нас і не трывожыць.
Мы бачым, ён даспелы ўжо і гожы,
яго мы рады бачыць з году ў год.

І творца так...
                                Хто ён у плыні дзён?
Пакутнік нелюдзімы ці гуляка?
Калі нам плён душы яго відзён,
схіляемся з павагай і падзякай.

Уласнае мы цешым пачуццё.
Не знаем, ён якіх быў поўны знакаў,
з чаго смяяўся і над чым ён плакаў...
Ёсць твор!
                        У ім усё яго жыццё.

1990

Лістапад

Тады там яблыні цвілі,
ды непатрэбным стаў садоўнік,
і немаведама калі
сад звёўся,— пусташ ды дзядоўнік.

Што за карысць глядзець назад,
калі душу кранае восень,
і ў новым садзе — лістапад,
а не вясновых высяў просінь!

Пад ветрам разляціцца ён...
Тут жоўты ліст, там цьмяна-рыжы,
бы кінуты да ног мільён,
што дзесь растрачаны ў Парыжы.

1991

Люстра

1

Стане ў пакоі
і ціха, і пуста,
скончыцца ўзняты пяшчотаю баль...
Як жа зірну асцярожна я ў люстра,
і ў ім адаб'ецца,
магчыма, мой жаль.

Навошта загадваць такое павінна?
Агеньчык на свечцы — крыло матылька,
і гэты пакойчык, бы ў ружах даліна,
і ўспыхвае жарам раптоўным шчака.

Як доўга маўчым у гаючым паўзмроку,
сукенка завеяй абкручвае стан,
мне цяжка паверыць,
што быў ты далёкім,
што нас раздзяляў адчужэння паркан.

Бы сонечны зайчык,
свавольны і шустры,
імгненне аслепіць дыханнем тваім...
І профілі нашы сустрэнуцца ў люстры
і назаўсёды схаваюцца ў ім.

2

За што і хто папрок мне кіне?
Чужыя сцены пахнуць летам...
Прыходжу ў дом свой,— бачу іней
на жоўтых дошчачках паркету.

Мне страшна да яго дакрануцца.
Баюся,— здрадзіць раўнавага...
Між сцен чужых — мая адвага,
і як жа тут не паслізнуцца?!

3

Душы абуджанай парыў,
шчымлівай музыкі ўзнясенне...
І люстра бляск, як паўтарэнне,
прыкмет чароўнае пары.

Здаецца, выбліснуць вось-вось
з яго глыбіняў таямнічых
два ледзь прыкметныя аблічча:
маё і дзіўнага кагось...

Міжволі адступлю назад,
а музыка памкнецца ў высі...
Усё бліжэй, выразней рысы —
з паглядам стрэнецца пагляд.

Паўзмрок і валасоў рака
на плечы лягуць густа-густа...
І доўга будзе рвацца з люстра
агеньчык — крыльца матылька.

1991

Бэз з вачамі Дон-Жуана

Стаялі на Лагойшчыне ля куста бэзу, які толькі што расцвіў. «Бэз з вачамі Дон-Жуана»,— нечакана сказаў Лёня Дранько-Майсюк. Гэта прагучала экспромтным радком. І я адазвалася на яго, як аказалася праз час, таксама радкамі.

* * *

Росы, бы парваныя каралі,
лыткі на гародзе апяклі.
Не сябры — заўсёды дакаралі,
а сябры — суцешыць не маглі.

Туманок, нібы дымок з кальяна,—
зап'янею, потым адыду...
І паверу слоўкам Дон-Жуана,
ён адзін развейвае нуду.

* * *

Зайздросніцаю поўня выплывала.
Фіранка трапятала на акне.
Няма ўжо тых, каго недакахала,
і з іх даўно ніхто не сніцца мне.

Ты змог вярнуць з мінулага гарэзу,
што выбегла на сонейка з імжы.
Мне весела сярод густога бэзу,
як калісь, на пялёстках варажыць.

Знайсці ў табе сваім жаданням роўню,
забыць пра ўсё, што будзе, што было,
каб толькі закаханасцю гуло...
І плюнуць на поўню!

* * *

Казка, недаказаная некім.
Мы яе дакажам да канца.
Творца мой, у кожным слове — лекі,
да якога ж рушым мы вянца?

Ты прысядзеш ціхенька на ложак,
ноч схавае ў лог сваю нуду,
на агонь, ужо апошні, можа,
я такой бязгрэшнаю іду!

Так, нібы дасюль не цалавалі,
бы й не спавівалася зусім
хмелем горкім і салодкім жалем,
жаль і хмель — усё ў табе адным.

Запацелі бэзавасцю шыбы.
Патанаю ў шэпце дарагім.
Ноч і ноч...
Самкнула вечнасць нібы
ўсе свае над намі берагі.

* * *

Рамонак сціплы ля дарожкі
прыму за добрую прыкмету,
з ног паздымаю басаножкі
і пабягу насустрач лету...

Самоціцца яшчэ зарана,
а быць шчасліваю запозна.
Навошта ж позірк Дон-Жуана
ускружвае чаканай позвай?!

* * *

Як студзень чэрвенем не стане,
так быць такога ўжо не можа,
каб я — уся русалчын танец
сплятала сёння з гронак ложак.

Чужых вачэй і губ абраннік,
спакусу тоіш і знявер,
ты нават быў не сябра ўранні
і, хто не ведаю,— цяпер?

Мне жар сустрэчы не прынадны,
ды там, дзе раска на вадзе,
мой цень распусніцай панаднай
у вечар сцішаны брыдзе...

* * *

Ты — не каханак і не друг,
а я малюся Дон-Жуану,
якому пазычае луг
свайго п'янлівага дурману.

І месяца цікаўны рог
усё шукае там прасцінку,
а бачыць мройную хусцінку,
што для мяне той луг збярог.

* * *

Палянка ў некранутасці суквеццяў,
аддушына для мрояў — ёй імя,
нібыта край зямлі ў халодным свеце,
і болей анічога ўжо няма.

Яшчэ гудуць чмялі, сваволяць восы,
і бэзавыя доўга сняцца сны,
і, можа быць, дыхне аднойчы восень
капрызам адаснёнае вясны.

Не лічаць зорак, калі ўсё ў тумане,
на небе толькі месяц, як надрэз.
Ты міма пройдзеш, раўнадушна глянеш,
а мне прыдасца — абдымае бэз...

* * *

Не помню ўжо. Магчыма нават смехам,
а можа, трапятліва і ўсур'ёз
ля бэзу верш назвала дзіўным рэхам
таемных слоў, што ранілі да слёз.

Баялася,— пакрыўдзіла Паэта.
А ён сказаў: «Не ведаю, калі
душа разгаварылася з Сусветам
і рэха засталося на зямлі».

Радкі, радкі...
                    Свет патрабуе хлеба!
І, што яму, мо толькі насмяшыш,
што дзесь Паэт вядзе размовы з небам
пра несмяротнасць слова і душы.

* * *

Пыхлівасць толькі сытым і да твару.
У жабракоў жа праўда ёсць адна:
калі Паэт, як свечку, носіць мару
агнём аднойчы ўспыхвае яна.
Страсе пялёсткі бэзу ранак з шыбы,
і раем не абернецца зямля.
На што нашчадак спіша нашы хібы,
калі зірне калісьці ён здаля
у вочы нам, але даўно памерлым?..

* * *

Збіраюцца паўсюль аблокі ў зграю,
а мне здалёку быў прарочы сон:
чакаць пакуль пачуцці заіграюць
тваім, ужо аціхлым, ва ўнісон.

Так пакручаста сцелецца дарога,
але святлее з кожным крокам твар,
нібыта ўжо даўно стаю прад Богам,
з душы атросшы дзён зямных цяжар.

За поўнач лягу і прачнуся рана,
яшчэ не сцёрся ў небе поўні зрэз,
і мроіцца... з вачамі Дон-Жуана
дзесьці цвіце маіх жаданняў бэз.

* * *

Вецер раздзімае, не шкадуе,
дзьмухаўцоў бухматыя мячы.
Ты яшчэ руку маю цалуеш,
а душа маўчыць, маўчыць, маўчыць...

Як жа забывацца мне пра гэта?
Слоўкі дарагія зберажы.
Неўпрыкметку змыюць наша лета
порсткія свавольныя дажджы.

І ніколі не дазнацца ім
з-за чаго хаджу цяпер не часта
сцежкай, дзе, вядома ж не ў маім
голасе пяюць, трапечуць астры.

* * *

Калісьці зносіцца,— няўжо?!
Гадоў, належных мне, апратка.
А далягляд заткаўся ўжо
лілова-бэзаваю згадкай.

І фарбай іншаю гадам
не распагодзіцца ніколі.
Кахання знак — чырвоны колер.
Я ўсё — за бэзавы аддам!

Красавік — чэрвень, 2006

Васьмірадкоўі апошніх пацалункаў

* * *

Нават таленту не збярог,
а ўсё выхваляўся нечым...
Як след развітацца не змог,
бы знік у Сярэднявеччы.

Спакой старажытных цаглін.
Лісце ля іх, што піястры,
і ён там малюе махрыстыя астры,
што быць мне букетам калісьці маглі.

* * *

Калісьці мучыўся, сачыў...
У чаратах трымцела лодка.
Сінелі доўга касачы
дымкамі мая на ўзбалотках.

Хваліўся лепшаю з удач,
а дараваць драбніц не ўмееш,
дык для чаго тады касач
пяшчотна ўдалечы сінее?

* * *

Не быў ты ва Фларэнцыі няблізкай,
не вандраваў па тым шыкоўным месцы,
чаго ж мяне раўняеш з адаліскай
на старажытнай фларэнтыйскай фрэсцы.

Стагоддзі тояць розныя аблччы,
па іх блукаюць жабракі і франты,
і ты ўва мне не бачыш Беатрычэ
толькі таму, што сам, на жаль, не Дантэ.

* * *

Падобна, за акном падрос вішняк
ад тостаў за Еўропу і за Азію,
мы п’ём віно, здаецца нам — мальвазію,
і хочацца мне танчыць кракавяк.

Касцёл Мар’яцкі неба адамкне,
на ўзвышшы Вавель высветліцца ў бліках.
Бывай! — не ты, а «Яма Міхаліка»,
ідзі на ўсход і знойдзеш там мяне.

* * *

Жалейка, скрыпка і бубнач,
ад гукаў млосных звяла астра.
У каляндарыку пазнач:
дзень пасля Спаса. Старэ Място.

Яшчэ нічога не шкада
і нас не помніць брук памыты,
а ты руку сваю падаў,
бы разам век увесь пражыты.

* * *

Цябе шукаць між сытых скнар,
што ў пустазеллі клумбу цыній.
Адзін махляр, другі ліхвяр,
а трэці проста злосны цынік.

Пастаў іх у адзіны рад
і незайздросны ўбачыш шэраг,
які мундзір, такі й парад —
бязглузды, ваяўнічы, шэры!

* * *

О, як жа мы ўмелі пры добрай нагодзе
(бы кадр рамантычны ў любоўным кіно),
на ноч пераблытваць часы і стагоддзі,
у дзверы — няможна, ішоў праз акно...

І стрэлкі гадзіны лічылі няўзнак,
і дэтэктыў недачытаны падаў,
і муж за сцяною думаў — скразняк! —
хвілінны парыў лістапада.

* * *

Вы так спакусна падміргнулі,
што досыць — аніякіх спраў!
Гуллівы месяц свае гулі
ў аблоках лёгкіх распачаў.

Ужо займаецца дзянніца.
У крэсле зняты сарафан.
І як жа мне салодка сніцца
галавакружны ваш падман.

* * *

Руку падасць абы-абы...
Я ж адзначаю падсвядома,
яму так хочацца пабыць,
на мове свецкай, сябрам дома.

Няцяжка зразумець яго —
нядаўняга ўлюбёнца Ліры,
што не ўсвядоміць аднаго:
мяняюцца не людзі, а куміры.

* * *

У дымцы ранняга змяркання
збягае сцежка крута ўніз...
Ты ўзвёў спатканні да кахання,
а гэта проста мой капрыз.

З крыштальным туфлікам не ходзяць,
дзе заглынула ўсё дрыгва,
дзе замест мроіва — куродым,
гадзючнік з жабчыным «ква-ква».

* * *

Каб не ўкруціцца ў нейкі зман,
і ад сурокаў, і ад звягаў
далёкіх інкаў талісман
купіла для сябе ў Чыкага.

Цвіце ў ярах трава-дурман,
світанне ўспуджваюць вароны.
Самотна як! І талісман
той ад нічога не бароніць.

* * *

Калішні танец падэграс.
Мы для яго як манекены.
Не тое ўбранне, не той час,
і, зразумела, нашы сцены.

На падаконніку — альяс.
Ёсць у пакоі нехта лішні.
Гучаў так доўга падэграс,
што й ты міжволі стаў... калішнім!

* * *

Так радасна лёгка ніколі
не падала грыўка на лоб,
мы нейкія дзіўныя ролі
ігралі паўлета ўзахлёб.

З наіўнасці ўскружанай нашай
Смяяліся ўночы гудкі.
Расстаўлены крэслы... І шашаль...
І бляклай афішкі шматкі.

* * *

Пад адхонам фіялкі цвілі
і глыбелі стрыжыныя норы,
мы не згледзелі нават, калі
на цягнік пераскочылі скоры.

І знікалі за ўзмахам рукі
тыя лёгкасць і пал дыхання,
пакідаючы нам радкі,
аповесцямі пра каханне.

* * *

Тут водар укропнай грады
і шпак малады на штыхеце,
і флёксы цвітуць, як тады,
а след твой згубіўся ў тым леце...

Не помню ні слоў, ні сказаў
з той — на ўсю ноч сустрэчы,
але больш аніводнага разу
не клялася я ў нечым вечным.

* * *

Гэты пакойчык анёл нам распіша
фарбамі нейкага яснага дня...
Ты чуеш, якая нябесная ціша,
якая, нязнаная людству, плыве цішыня.

І мы забываем пра тлум і знямогу
ў палоне дасюль невядомага нам пачуцця,
нібы дзесь высока расказваем Богу
урыўкі з яшчэ недапісанай кнігі Быцця.

* * *

Не крычы, не буркай, ты не леў,
рукі пакладу табе на плечы,
будзе заўтра справа наша блеф,
а цяпер, як кажуць, шчэ не вечар.

З маладосцю ўжо не сваякі,
толькі водсвет ловіш мой дзявочы,
ды шукае на падушцы ўночы
мой румянец жар тваёй шчакі.

* * *

Не ведаю, чый ты каханак,
і чуць не хачу пра гэта,
бо ўжо здагадаўся ранак,
што я цябе выкрала з лета.

Вось толькі ты сам чамусьці
ніяк здагадацца не хочаш,
чаму перасмяглі вусны
і шчасліва смяюцца вочы.

* * *

Жаданае хуценька ляжа ў рэестры,
дзе хлеб і да хлеба і мноства выгод,
вясёлыя песні, і тосты, і фэсты
закручаны у нейкі дурны карагод.

Над вуллямі пчолы заўзята раяцца.
Расквечана поле, бо лета якраз.
І гэткія ж сны маляўнічыя сняцца,
а лепшыя кветкі цвітуць не для нас.

* * *

Важкіх апраўдванняў рой,
званкі тэлефонныя ўпотай...
Я ўсё разумею, толькі не строй
хоць зараз з сябе ідыёта.

Пчолы гудуць кішма,
радыя летнему раю...
Я і сама не тваё імя
ў снах сваіх паўтараю.

* * *

У жмінды не возьмеш і змылка,
а ў шчодрага — дзіркі ва ўсім.

Пагодзімся, выйшла памылка,
у часе не нашым стаім.
Ды кліча нас вулкі развілка
у вечнае лета без зім...

І помняцца мне тыя пахкія флоксы
на вуліцы Фоксаль, на вуліцы Фоксаль.

* * *

Пяшчоты не шкадуеш на падпітку.
Язмін цвіце. Дурман і слоў, і паху.
І яр п’янкі, казыча былка лытку.
Якое свята нам наладзіў Бахус!

А раніцай бы вывеў нас з турмы.
Затушаваў паўсюль вясёлы колер.
Нібы яму вядома ўжо, што мы
сюды не завітаем больш ніколі.

* * *

Наўкол даволі пекнаты,
патроху сцішваю жаданні.
Трапечуць свечкі ўсе ў чаканні,
і вось нарэшце радасць — ты!

А воск сцякае на абрус,
і пацяжэлі раптам плечы.
Мне даспадобы, што ты хлус:
Так... Лазня... У калядны вечар.

* * *

Не ведаю я, кім ты спапялёны,
якая крыўда выпекла да дна.
Жанчыны бы нямірныя плямёны,
калі між іх не знойдзена адна.

І я таксама, ведаю, не тая,
што зможа свет перавярнуць наноў,
ды не было ў мяне такога мая...
Даруй. Пакуль. Вяртаюся дамоў.

* * *

Аздобваем натхнёна сцены,
страсаючы гадоў дурман.
О, мы героі дзіўнай сцэны,
ўся дэкарацыя — падман.

Але яе не разбураю,
бо толькі дробязь розніць нас:
я ўсё трагедыю іграю,
а ты — забаўны нейкі фарс.

* * *

З травы падміргваюць анюткі,
штосьці блытана даводзіш мне.
Ах, божа мой, лісток танюткі,
бы шлеечка ад камбінэ.

Так, засяроджвацца не варта,
ці ж мала для размовы тэм,
а шлеечка-лісток упарта
заве ў анюткавы эдэм.

* * *

На выхадзе пагаварылі крышку...
Прыбраны стол. Адбалявалі. Годзе.
Стаяць, бы й не краналі іх, кілішкі,
на шчасце не разбіўся з іх ніводзін.

Хітрынкамі згасае свята ў зрэнках,
паціху саступае месца жалю,
але як ззяе ўся мая сукенка,
ёй дастаткова, што была на балю.

* * *

Зноў апынуліся на скразняку.
Пахне лускою і глеем.
Як трапятліва цалуе руку,
быццам у вусны не ўмее.

Чымсьці нагадвае мосцік стары
падлогу ў зацемненай келлі,
і халадок тут, бы ў манастыры,
а шчокі чамусь заірдзелі.

* * *

Усё за нас: двары, кусты
і нават шэпт цікаўны нечы...
Цяпер я ведаю, што ты
ў мінулым многае адпрэчыў.

А доказ: позіркі твае
у бок эстраднае Венеры,
што так разгублена ў фае
цярэбіць беленькі каўнерык.

* * *

...І гэта глупства. Што далей?
За шыбкаю ліхтар замерзлы.
Ты расціраеш свой алей,
іграе ў тонкіх пальцах пэндзлік.

Я не прыеду больш сюды.
Хай набірае сэнс свой драма
пад назвай дзіўнай: «Тры гады
і ноч яшчэ адна ў Адама».

* * *

А́-у... А́-у!.. Палац гатычны.
Лёг зайчык сонечны да ног.

Агеньчык бліснуў эратычны
у вашым позірку, дальбог!

Скідае пёрка голуб нам.
Любуемся разьбой калоны.
Вы штось гаворыце, а там...
бы пазяхаюць Купідоны.

* * *

Яшчэ адной зіме канец.
Шукаюць вераб'і праталін.
Куды ж вы дзеліся, ілжэц,
нібы ў авацыях расталі.

Працёрты плюш стары да дзір.
Партэр здаля глядзіцца пляцам.
Я бараніла ваш мундзір,
а вы схацелі быць паяцам.

* * *

Ну вось і скончана яна —
вясёлых клічнікаў паэма.
Любоўнай паўзы — сцяна.
Ліхтар, бы зорка Віфлеема.

«Не спакушай мяне, не зводзь...» —
гучыць, гучыць твой голас родны.
Чаму ж? Так вырашыў Гасподзь,
а шлях у Бога ўсякі годны.

* * *

Я іх не ведаю, дальбог,
саперніц... Абмінула гэта.
Пылок унепрыкметку лёг,
а я любуюся паркетам.

Прасую, строю да Каляд
сурвэтак лёгенькіх бярэма.
Так звыкла ўсё, толькі пагляд
цяжкі, бы ў старшае з гарэма.

* * *

Два гады не было лістоў
ад яго, ані чуткі, ні следу,
а пасля адазваўся ізноў:
«Сустракай. На тым тыдні прыеду».

Уяўляла, увойдзе з дарогі
ён з бярэмам бэзавых гронак,
а на ім быў гарнітур строгі
і на пальцы блішчэў заручальны пярсцёнак.

* * *

Не тыя сцены, не тыя шпалеры...
Душою і сэрцам даўно ўжо азяб.
Жывеш, бы прыкуты да лёгкай галеры, —
не вораг, не сябар, а так сабе... раб.

Ды я з наравістасцю ўпартай дзікункі,
што дзесьці на скалах далёкіх пяе,
сню доўга штоночы твае пацалункі,
і ў гэтым прызнацца мне слоў не стае.

* * *

Піць каву. Варажыць на гушчы.
Стракатых згадваць матылёў,
што і дасюль дзесь у Шлях-Пушчы
ўсё ловяць рэха нашых слоў.

І не здаралася нічога.
Мы нават не былі на «ты».

Быў лес густы. Была дарога.
І на руцэ тваёй матыль.

* * *

Жадання тайнага здабытак
зялёны плюшч, класічны Грыг...
І разам з тым сядзім, нібыта
ў непажаданы нейкі міг.

І гук да гуку — не суладна,
між гэтых сцен няўтульна Вам.
Я разумею ўсё дакладна:
«Шэршэ ля фам, шэршэ ля фам».

* * *

Пакуль... Пакуль... Шампанскае ў кілішку.
За нас яго ніхто ўжо не дап'е.
Яшчэ гартаю прыпамінаў кніжку
і ў нейкі момант загарну яе.

Цяпер ужо і гэта мне пад сілу.
Любоўны міф — прынада для дваіх,
а тое ўсё, што ў сэрцы я насіла,
перачытаю ў позірках тваіх.

* * *

Быццам лета на ложак прысела —
і спякота, і водар, і млосць.
Я ніколі дагэтуль не ўмела
з дзён мінулых вяртаць маладосць.

Пераблытаны словы і рэчы,
і трапечуць пялёсткі прасцін,
бы абсыпала рукі і плечы
гранне промняў з-за лёгкіх гардзін.

* * *

Не лічым тыдняў. Нервы рвем.
Я ўся — калючая шыпшына.
А потым... Момант — ты... Машына...
І дзесьці ўжо за Чэрвенем.

І я яшчэ ў такой красе!
З зімы лячу ў адным напрамку,
дзе ты мне першую фіялку,
жывую, з лесу прынясеш.

* * *

Хто і як, і прад кім награшыў,
не развяжа ніякае веча.
Засынаеш — так многа душы,
а прачнешся і ўздрыгнеш — пустэча!

І пранізвае дом — пустата.
Штосьці злое абкручвае га́дам.
За акенцамі — стынь і слата,
і за спінаю — звялая радасць...

Двое на зямлі

Радкі несустрэч

1

З забытага сшытка

А мне быў сон...
Як расказаць?
Як на паперы перадаць?!
Мне ён цяпер не па плячы,
хоць вобзем біся, хоць крычы —
вяртае памяць зноў і зноў
да тых даўно забытых слоў,
да тых начэй, у белы сад,
навошта мне туды назад?..

У той куток, у той язмін,
зглынуўшы дзён сваіх палын,
вярнуцца, сесці на краёк
самотнай лаўкі і здалёк
раскласці дзеі, дні, часы,
і слухаць, слухаць галасы,
што ўжо ў нябыце...
Адышлі
з расой па высмяглай зямлі.

Навошта той кругазварот?
О, колькі вёснаў ля варот
маіх з часоў тых адцвіло,
а колькі зімак адгуло!
О, верце, людзі, з тых часоў
не шыла я сабе абноў,
з сабачай вернасцю ў вачах
на попел дзьмула, ды ачах
непадуладны мне агонь,
і адзінота — на далонь,
як непазбежнасць, як прысуд
крычала: тут!

Я тут!
        Я тут!
І ўсё ж быў сон...
Я не зманю,
калі скажу —
                    быў сон з агню!
Агонь шумеў, паліў мяне,
было ж звычайна ўсё, о не!..
Звычайна там, за садам тым...
Курыўся вечаровы дым
з туману,
шоргату,
з расы...
Нібыта пад лязом касы
хвіліны падалі...
І вось —
зямная падалася вось...
Быў асцярожны ў дзверы стук,
і ўзнагародай — поціск рук
мне за чаканне ўсіх гадоў,
якія б кожны быў гатоў
аддаць за найсалодшы міг:
ты і каханы — удваіх!

Спачатку рознае...
Цыклон
з суровай Балтыкі паклон
нясе да нас і задажджыць,
туманам горад заімжыць.
Пасля пра цэны спакваля,
і вось
пра локан мой здаля,
пра вусны і ружовасць шчок,
нарэшце, начніка шчаўчок...

— О, не цяпер. Хадзем у сад,
там сярод стоеных прысад
блукае поўня, нібы лунь,
і аксамітам вабіць рунь
травы някошанай, густой...
Хадзем туды, у травастой!

Не выдасць ноч і не адна,
як гаварылі давідна!
Нясла мурожны смутак кос
яму, нібыта першы ўкос
бацькоўскай струджанай рукі,
і вочы,
быццам васількі,
мае парою той цвілі,
дзе гнёзды ластаўкі вілі.
Дзе басаногая дзятва
у час гарачага жніва
збірала ў полі каласкі...
Усё нясла!
Закон такі —
не пакідаць нішто ў душы,
жыццё сваё разварушы
і ўсё аддай —
свой першы май,
сваю пяшчоту і цяпло,
і поўні белае святло...
Усё нясі!
І я нясла.
Нібыта пырскі з-пад вясла,
прад ім ляцелі
дні,
гады,
дзе ў кожным з іх —
мае сляды!

* * *

Мінала лета.
Чэзнуў сад.
Лісця барвянага каскад
нам развітанне прадракаў.
Хто хоць аднойчы не спазнаў,
мне не паверыць, а віной
было пісьмо рукі чужой.

Самотны плён чужых начэй,
дзе словы —
боль другіх вачэй...
І там
таксама чэзнуў сад,
маліў,
прасіў аддаць назад,
вярнуць яго, бо ён не мой,
бо ён заручаны з другой.

І зноў пра рознае...
Цыклон
з суровай Балтыкі паклон
прынёс да нас, і вось дажджы,
і мы не ў садзе —
на мяжы!
Куды цяпер?
Які прысуд?
О, як няўтульна стала тут!
А там?
Што будзе за мяжой,
за тым дажджом,
за той імжой?!

Стаялі моўчкі...
— Што ж, бывай.
І мне ў адказ:
— Не забывай...
— Ты чуеш, дождж адтуль пяе.
— Ідзі, каханы, да яе...

2

Вяртанне да раней напісанага

Няўжо быў сон?!
Мо забыццё?
Штодзённай думкі адкрыццё?
Жывая памяць аб табе
ні дня спакою не дае!

Шукаю твой у садзе след,
цябе чакаю на абед,
навошта ж ліпы у смузе,
нібы за шчасцем у чарзе?
Навошта ж наш гасцінны двор
так рана скінуў свой убор?
Дзе лісця залатога звон,
дзе неба зорны парасон?

Не, не адкажа лістапад,
адзін хіба што зарапад
падкажа на зыходзе дня,
дзе зорка стлелая мая.
Яшчэ далёка давідна,
а ўжо на шкло майго акна
той зоркі цьмянае святло
няспетай песняю лягло!
Раптоўна захлынуўся гук
ласкавае пяшчоты рук.
Музыка, што ж ты, пачакай,
не адступай, іграй, іграй...
Музыка —
спадарожнік мой!
Ты долі родны брат маёй,
майго жыцця шчаслівы лёс
і сведка горкіх маіх слёз.
Музыка, ты ўяўленне мар,
блукаеш недзе сярод хмар,
дык напаі ж мяне вадой
з крыніцы вечнасці святой.
Не з той прычыны, каб імя
маё свяцілася штодня.
А з той прычыны, каб штодня
яго свяцілася імя!
Каб там у нейкі соты век
далёкай эры чалавек
пачуў, як вымаўляю я
адно імя —
яго імя!

3

Адноўлены запіс

Мігціць «паўторнае кіно».
Якое светлае яно!
І нейкі ветрагон-дзівак
для недаўмекаў-разявак
экран агромністы стварыў.
Пракручваецца фільм стары.

Стары. Стары.
У ладкі пляшчуць ліхтары.
Стары. Стары.
Гудуць у комінах вятры.

Ну, як не затрымацца тут!
Ах, што за дзівы,
што за цуд —
я нечакана пазнаю
і сад, і вуліцу сваю.

Вясёлкай свеціцца экран.
Вось толькі...
Не ўвайсці б у зман!
Ды мне, як самы лепшы гід,
здаўна знаёмы краявід.

Дзве постаці ўдалечыні.
Не бойся, сэрца, адчыні
пяшчоты жыццятворны міг.
Экран! Не зацямняй жа іх!

Ты... Ты...
Нясу праз доўгія гады
я прад сабою вобраз твой...
Ты — мой!
Ты — побач!
Ты — са мной!

Ты... Ты...
Прымаюць рэха гарады,
эфір, запоўнены табой,
шуміць, як пеністы прыбой!

А на экране той жа сад,
за кадрам — шолахі прысад,
азёрнай хвалі пераліў,
перабалелых дзён наплыў...

* * *

Страпянуся, нібыта ад болю...
Хто я, што я на гэтым свеце?!
Можа, заўтра раскінуся полем,
можа, ветрам, а можа, веццем,
ці лясною бруістай крыніцай,
да якой прыпадаю напіцца,
можа, песняю стану сваёю?!.
Адным словам — зямлёю...
Той адною,
дзе шумяць лясы,
дзе жывуць сябры,
дзе кахаюць,
дзяцей нараджаюць,
лісцем ападаюць,
зернем прарастаюць...

* * *

Сярод жытоў, сярод лясоў,
сярод знаёмых і сяброў
не звычай, не падман жыцця —
гарачы подых пачуцця!
Іду ў жыты, іду ў лясы
паслухаць птушак галасы,
але чаму не чую я
вясёлай песні салаўя?

Чаму, чаму маўчыць пяюн,
тады, як птушка Гамаюн
перабірае срэбра кос,
і мараю сячэ наўскос,
і абуджае мае сны,
з гадоў далёкіх даўніны
мяне ў мінулае заве,
туды, дзе вобраз твой жыве.
Дзе ззяе сумны Казярог,
як скрыжаванне дзвюх дарог,
кахання нашага святло
сузор'ем квеценным лягло.
Я верыць здрадзе не хачу!
Стрымаю боль, перамаўчу,
у нетрах золкай пустаты
гаючае шукаю: «Ты!»

Насупілася штосьці зіма.
Як зразумець — цяпла няма!
У стыні засмучоных дзён
твой цень праменісты відзён.
І песні сыну я пяю,
і за дваіх з ім гаманю,
і не смяюся — рагачу,
пяшчотай за дваіх плачу...

* * *

Сярод сузор'яў, сярод зор
кладзецца песенны узор...
І сярод гукаў, сярод сноў
таемнай згадкай золкіх сноў
мая дарога пралягла —
маланкі вогненнай страла.
Няхай жа ў стомленай цішы
ірвецца плач з маёй душы,
я веру запаветным дням,
як верыць ноч сваім агням:

у іх праменнасці відзён
прастор неперажытых дзён.
Я веру сонечнаму: «Мы»,
як верацЬ вулкі і дамы,
што некалі ў разгар зімы
абудзяць сонныя гаі
майго кахання салаўі.

Змест

Самотная ў капелюшы на фоне саду. *Штэйнер Іван* *5*

*** Няхай гавораць людзі ля кіёскаў... *13*
*** Я памаўчу. Ты гавары... *14*
*** Прастора спазнаецца ў руху... *14*
*** Мне сёння прыснілася хата... *15*
*** Сярод папер, сярод лістоў... *15*
Світанне ў парку імя Янкі Купалы *16*
Верлібр, напісаны пад раніцу *17*
*** А на душы і светла, і шчымліва... *17*
Заброддзе *18*
*** Гронак рабінавых медзь *20*
Восеньскі сад *21*
*** Выпадкова машыну спыніла... *22*
Пасля дажджу *23*
*** Выпадкова, без пэўнай прычыны... *23*
*** Стракатасць выставачнай залы... *24*
Навальнічнай ноччу *24*
Жывапіс побач *25*
*** Зіма размашыста пазначыць... *27*
Апошняя сустрэча *28*
*** З табой даўно не гаманілі... *29*
*** Пасядзім, мой даўні дружа... *30*
Зорка палявая *31*
*** Падобны голас мой на ўсхліп... *32*
На балконе *33*
*** Цяпер бы лашчыць салаўю... *34*
*** Адплывуць за пясчаную выспу... *35*
*** І лістоце апалай няўлежна... *36*
*** Не прашу ні ў кога вернасці... *36*
Дзічка *37*
Першае верасня *38*
Госць *39*
Зімовы эцюд *47*

Русалчына кветка *48*
Прыцемкам у бярэзніку *48*
*** Пад соннай ёлкі калыханне... 49
*** Ля крыніцы бруістае вяне... *50*
*** Ах, нездарма жыла я ганарліўкай... *51*
*** Шчасліваму і гора дапаможа... *51*
Музыка *52*
*** Не спатрэбяцца лёгкія вёслы... *53*
*** Я з душы сваёй вырвала слова... *54*
*** Ластаўкі сядзяць напагатове... *55*
*** Даўно крыклівая малеча... *55*
Кастусь Каліноўскі *56*
Успамін пра цётку Яню *58*
*** Ужо не трэба шкадаваць... *59*
*** Чамусьці ўзяў і ўсё парушыў... *60*
*** Як ціха яблыні шумяць... *61*
Калінавік *62*
*** У тваіх блукае валасах... *63*
*** У кожным слове ёсць мастацтва... *63*
Серабранка *64*
*** Мой N... Далей не буду. Гэта грэх... *65*
*** На ўсё, на ўсё кажу: мажліва... *65*
*** Калі б я знала, што — ў гадах?.. *66*
*** За жнівом надыходзяць дажынкі... *67*
*** Жыву, як ёсць, не без заганы... *68*
*** Мяч, сынам кінуты, злаўлю... *69*
Рака *70*
*** Раптам сонечна і блізка... *71*
*** У грудзях замірае дыханне... *72*
*** Валасы — як са спелага стэпу... *72*
*** Усё бліжэй стаю да рыскі... *73*
11 мая *74*
*** Прывязацца б душою і целам... *74*
*** Нехта пазірае ўслед варожа... *75*
*** У мяне палянка ёсць за садам... *76*
*** Не пагаворым болей, як раней... *77*
Там... *78*
*** Птушка патрывожаная свішча... *79*
*** Як добра часам, што наўкол... *80*
Дзесяць васьмірадкоўяў *81*
*** Кладзецца першы снег на скроні... *84*
*** Забываць перажытыя годы... *85*
*** Цвіце ў гародчыку язмін... *86*
*** Адсмяяўся, адплакаў, атрос... *87*
*** Заместа слоў пачаўся снегапад... *88*
*** Па правадах бяжыць нячутна ток... *89*
*** Таксі праехала, і пырскі... *90*
*** Ля азерца шапоча аер... *91*
*** І я сказала: «Больш не трэба фальшу...» *92*

*** Забыць і назаўсёды адысці... *92*
Ліпа цвіце *93*
*** Кароткіх сустрэч на прыпынку не будзе... *102*
Шыпшына пры даліне *102*
*** Халодны вецер дрэў не скалане... *103*
*** Успеньвае стаялую ваду... *103*
*** На сцежку выйду палявую... *104*
*** Не дастаткам, а сэрцам расла... *105*
*** Чаму? Навошта? — што ні дзень... *105*
*** А давай, як у даўнішнім... *106*
*** Калісьці ў зелень апрануцца дрэвы... *107*
*** Прывыклі ўнукі да тэлеэкрана... *107*
*** Там рос палын густы і горкі... *108*
Напрадвесні *109*
*** Старэюць людзі, дрэвы і кусты... *109*
Рыбачка *110*
*** Пра featureрознае, ды на паўгуках... *111*
Ты гаворыш... *112*
*** Бывала, ў ціхае начы... *113*
*** Прыеду я у той куток зялёны... *114*
Вячоркі *115*
*** Усё забыць — імгненна і адразу... *117*
Саламея *118*
*** Жыву з жыцця, і можна было б лепей... *141*
У прадчуванні блізкае разлукі *142*
Стары сад *143*
*** Яшчэ ў вачах насіць жыцця святло... *143*
*** Вясёлка пёркамі паўліна... *144*
Даўняя мелодыя *145*
*** Не абяцаюць, калі ўсё — цацанка... *145*
Птушачка *146*
*** Калі ў лясах зялёных птах пяе... *147*
*** У дваццаць нуль-нуль на развілцы... *147*
*** Ледзь толькі промень жвавы... *148*
*** Пад шум ракі, пад шолахі бярозы... *149*
*** Як часта ў свеце, бы ў бязладнай хаце... *150*
*** Ізноў вяртацца ў сталасць з маладосці... *150*
*** Зачэпіцца сонца за снежную горку... *151*
Вера *151*
Вершы без апошняга радка *152*
Доля *161*
*** Не кожны мае ўладу, як халіф... *161*
*** Калі нехта пяшчоту забраў... *162*
*** Здзіўляемся загадцы Баальбека... *163*
*** Хмелю расцвіўшага гронка... *164*
Дзень. Вечар. Раніца *165*
*** Ўсё, што ўчора было яшчэ марай... *166*
*** Адорыць глеба рупны клопат злакам... *167*
*** Колькі казак сама расказала... *168*

Любоў *169*
Кулёма *170*
Ва ўрочышчы маліннік *171*
Паэзія *173*
Паралель *173*
*** З пяшчоты словы зноўку ткуцца... *174*
*** Вось і заві бяседу мілай... *174*
*** І сняжынка шукае прытулку... *175*
Загедан *175*
*** Пра якія такія любошчы... *176*
*** Ішлі на ясны і вялізны... *177*
*** А дзень на сад святлом пральецца... *177*
Eugenio *178*
*** Сырое неба. Каляіны... *183*
*** Не трэба мне надакучаць... *184*
*** Не схацела паклікаць у госці... *184*
Чуеце, зноў наплывае яна... *185*
*** Адспявалі вясёлыя шыны... *186*
Цыкламены *187*
*** У лёгкіх рухах чуе здраду... *188*
*** А ты, лісток, зусім як сэрца... *189*
*** І ніколі ўжо не паўторыцца... *190*
*** Не сустрэўшы,— таропка праводзім... *191*
*** Гэта ж проста восень адшумела... *192*
*** Непадуладна ні вятрам, ні сцюжы... *193*
*** З адвагай рыцара-гулякі... *194*
Краявід з хваляй *194*
*** Шумела Свіслач, парк звінеў... *195*
Паляна *196*
*** Жыццё, жыццё — начэй і дзён паток!.. *197*
*** ...І растрывожыць халадок нізіны... *197*
*** У гэты горад прыляцяць гракі... *198*
*** Не трэба папракаць у здрадзе... *199*
Пад грушай у час дажджу *200*
*** На беразе за самаробнай вышкай... *201*
*** О, я не ў сон глухі закута... *202*
Рабінавая гронка *203*
*** Нічагусенькі не зменіцца... *204*
Мазурка *205*
*** Дзіўлюся, нібы рэдкай навіне... *206*
За дзень да снежня *206*
*** Не адцвітала доўга бульба ў полі... *207*
*** А ён ляціць, ляціць, як ашалелы... *207*
*** Прыйдзі, прыйдзі... *208*
*** Ты, магчыма, словы пераблытаў... *209*
*** Папялушка! — ўздрыгваюць кусты... *210*
*** Мільёны дзён мяне кахаў... *210*
Дзве гадзіны навагодняй ночы *211*
Успамін *212*

*** Пераплятуцца гукі «дж» і «дз»... *213*
*** У час вясновых шумных вод... *214*
*** Разлічваць на які яшчэ прыём?.. *215*
Снег *216*
Пачуццё *217*
*** Разрасліся шумлівыя кроны... *218*
*** На ўзгорку дуб... *219*
*** Хлуслівы не прызнаецца ў хлусні... *219*
*** Былі нядаўна дрэвы ўсе ў журбе... *220*
*** Ці не пупышкі хіляць голле ўніз?.. *221*
Надзея 221
*** Разлуку ў хуткім часе напрароч... *222*
*** Усё цудоўна! Бусліны клёкат... *223*
*** Не спадзявайся, а жыві... *223*
*** Любіць жанчына слыхам... *224*
*** Жыву, і, дзякуй, не ў прасторы голай... *224*
*** Ведаю, твар мой аднойчы прысніцца... *225*
*** О колькі крыўды,— ён мой вязень!.. *225*
Партрэт жонкі Станіслава Ксаверыя Прушынскага
XVIII стагоддзя *226*
Нішто не вечна... *227*
*** Лета дыхала месяц грамамі... *227*
*** Калі адчай, хоць закрычы... *228*
*** Шалее д'ябал ад сваіх забаў... *229*
*** Дыхнула хвояй з-за фіранак... *229*
*** Дзеці нашы даўно захапляюцца рокам... *230*
Дыханне здрады *231*
*** Яшчэ не спушчана заслона... *232*
*** З ліпамі за кладамі... *233*
У гасцінным доме *234*
*** Хто з нас не ўспомніць пладаносны сад... *235*
Лістапад *236*
Люстра *237*
Бэз з вачамі Дон-Жуана *239*
Васьмірадкоўі апошніх пацалункаў *244*
Двое на зямлі *257*

Баравікова, Р. А.

Б24 Дрэва для райскай птушкі : лірыка / Раіса Баравікова; прадм. І. Штэйнера.— Мінск : Маст. літ., 2007.— 270 с.— (Залатое пяро).

ISBN 978-985-02-0901-6.

Кніга лірыкі лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, вядомай пісьменніцы Раісы Баравіковай «Дрэва для райскай птушкі» — гэта вынік шматгадовай працы ў літаратуры тонкага лірыка, філосафа, грамадскага дзеяча і проста жанчыны, якая кахае і хоча быць каханай.

УДК 821.161.3-1
ББК 84.(4Беи)-5

Літаратурна-мастацкае выданне

Залатое пяро

БАРАВІКОВА Раіса Андрэеўна

ДРЭВА ДЛЯ РАЙСКАЙ ПТУШКІ

Лірыка

Рэдактар *В. А. Шніп*
Мастак *Д. А. Ганчарык-Чарняўская*
Мастацкі рэдактар *В. А. Макаранка*
Тэхнічны рэдактар *В. І. Барута*
Стылістычныя рэдактары *М. А. Паддубская, А. М. Анцытовіч*

Падпісана да друку 28.03.07. Фармат $60 \times 100^{1}/_{16}$. Папера афсетная. Гарнітура Літаратурная. Афсетны друк. Умоўн.-друк. арк. 18,87. Улік.-выд. арк. 10,64. Тыраж 1500 экз. Заказ .

Выдавецкае рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства «Мастацкая літаратура» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. ЛИ № 02330/0056778 ад 17.02.2004. 220004, Мінск, праспект Пераможцаў, 11.

Адкрытае акцыянернае таварыства «Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа». 220600, Мінск, вул. Чырвоная, 23.